శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము

ప్రహ్లాదచరిత్రము

సప్తమస్కంధము

పబ్లిషరు:

వేంకట్రామ అండ్ కో.,

సికింద్రాబాద్—వరంగల్లు

1945. [వెల రు. 0-8-0]

శ్రీ సుదర్శన ప్రింటింగ్ అండ్ బైండింగ్ వర్క్సు
జనరల్ బజార్, : : శికింద్రాబాద్.
11—10—1945.

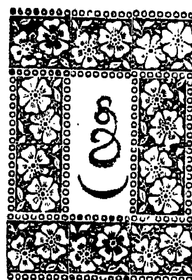
శ్రీ సీతారామచంద్రపరబ్రహ్మణేనమః

శ్రీమదాంధ్ర మహాభాగవతము

సప్తమస్కంధము

ప్రహ్లాదచరిత్రము

మద్విఖ్యాతి లతా
క్రామిత రోదోంతరాళ కమనీయమహా
జీమూతతులిత దేహ
శ్యామలరుచిజాల రామచంద్రనృపాలా.

వ. మహానీయ గుణగరిష్ఠులగు నమ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిల పురాణ వ్యాఖ్యానవైఖరీ సమేతుండయిన సూతుం డిట్లనియె నట్లు ప్రాయోపవిష్టుండయిన పరీక్షిన్నరేంద్రుండు శుకయోగీంద్రు నవలోకించి,

సీ. సర్వభూతములకు సముఁడు నెచ్చెలి ప్రియుం
డైన వైకుంఠుఁ డనంతుఁ డాద్యుఁ
డింద్రునికొఱకు దైత్యేంద్రుల నేటికి
విషమునికైవడి వెదకి చంపె

నసురులఁ జంపంగ నమరులచేఁ దన
కయ్యెడి లాభ మింతైనఁగలదె?
నిర్వాణనాథుండు నిర్గుణుండగు తన
కసురులవలని భయంబుఁ బగయుఁ

ఆ. గలుగ నేర; వట్టిఘనుఁడు దైత్యులఁ జంపి
సురలఁ గాచుచునికి చోద్యమనుచు
సంశయంబు నాకు జనియించె మునినాథ
ప్రజ్ఞ మెఱసి తెలియఁ బలుకవయ్య. 3

వ. అనిన శుకుండిట్లనియె. 4

శా. నీసంప్రశ్నమువర్ణనీయముగదా! నిక్కంబు, రాజేంద్ర,ల
క్ష్మీసంభావ్యుని సచ్చరిత్రము మహాచిత్రంబు చింతింపఁ ద
ద్దాసాఖ్యానము లొప్పు విష్ణుచరణధ్యాన ప్రదానంబులై
శ్రీసంధానములై మునీశ్వరవచోజేగీయమానంబులై. 5

క. చిత్రంబులు త్రైలోక్య ప
విత్రంబులు భవలతాలవిత్రంబులు స
న్మిత్రంబులు మునిజనవన
చైత్రంబులు విష్ణుదేవు చారిత్రంబుల్. 6

వ. నరేంద్రా! కృష్ణద్వైపాయనునకు నమస్కరించి హరికథ
నంబులు సెప్పెద వినుము. వ్యక్తుండుగాక గుణంబులు
లేక ప్రకృతింజెందక భవంబుల నొందక పరమేశ్వరుండు
దన మాయవలన నయినగుణంబుల నావేశించి బాధ్య
బాధకత్వంబుల నొందు నతండు గుణరహితుండు సత్త్వ

రజస్తమంబులు ప్రకృతిగుణంబు లాగుణంబులకు నొక్కొక్క కాలంబున హాని వృద్ధులు గల వా యీశ్వరుండు సత్త్వంబున దేవఋషులను, రజోగుణంబున నసురులను, దమోగుణంబున యక్ష రక్షోగణంబులను విభజించె. సూర్యుండు పెక్కెడలం గానంబడియు నొక్కరుండయిన తెఱంగునఁ దద్విభుండును సర్వగతుండయ్యును భిన్నుండుగాఁడు. తత్త్వవిదులయిన పెద్దలు దమలోనం బరమాత్మస్వరూపంబున నున్న యీశ్వరుని నివ్విధంబున నెఱుంగుదురు. జీవాత్మకుఁ బరుండైన సర్వమయుండు దనమాయచేత రజంబును విశ్వంబు సృజియింపంగోరి, సత్త్వంబును గ్రీడింపంగోరి తమంబును నిద్రింపంగోరి, ఉత్పాదించి, చరమైనకాలంబును సృజించు నా కాలంబున సర్వదర్శనుండయిన యీశ్వరుండును గాలాహ్వయుండునునై హరి సత్త్వగుణంబయిన దేవానీకంబునకు వృద్ధియు, రజస్తమోగుణు లయిన రాక్షసులకు హానియుం జేయుచుండు. 7

క. జననాయక యీ యర్థము
ఘనయశుఁడగు ధర్మజునకుఁ గ్రతుకాలమునన్
మును నారదుండు సెప్పెను
వినిపించెద వినుము చెవులు విమలతనొందన్. 8

వ. మున్ను ధర్మరాజుసేయు రాజసూయ యాగంబున శాలుండైన శిశుపాలుండు హరిని నిందించి నిశిత నిర్వక్ర చక్రధారా దళిత మస్తకుండయి తేజో

రూపంబున వచ్చి హరిదేహంబు సొచ్చినం జూచి
వెఱఁగుపడి ధర్మజుండు సభలోనున్న నారదునింజూచి
యిట్లనియె— 9

ఆ. ఎట్టివారికైన నేకాంతులకునైన
వచ్చిచొఱఁగరాని వాసుదేవు
తత్త్వమందుఁ జేది ధరణీశుఁ డహితుఁడై
ఎట్లుసొచ్చె మునివరేణ్య నేఁడు. 10

ఉ. వేనుఁడు మాధవుందెగడి విప్రులు దిట్టిన భగ్నుఁడై
తమో। లీనుఁడుగాఁడె తొల్లి మదలిప్తుఁడు చైద్యుఁడు
పిన్ననాటనుం। డేనియు మాధవున్ విన సహింపఁడు,
భక్తి వహింపఁడట్టివాఁ। డే నిబిడ ప్రభావమున నీ
పరమేశ్వరునందుఁ జొచ్చెనో! 11

మ. హరిసాధింతు; హరిన్ గ్రసింతు; హరిఁ బ్రాణాంతంబు
నొందింతుఁ; దా। హరికిన్ వైరినటంచు వీఁడు పలు
రోషాయత్తుఁడై యెప్పుడుం। దిరుగుం బ్రువ్వదు
నోరు; ప్రీలిపడదున్ దేహంబు దాహంబుతో। నరక
ప్రాప్తియునొందఁ డేక్రియజగన్నాథుంబ్రవేశించెనో! 12

వ. అదియును గాక దంతవక్త్రుండును వీఁడును నిరంతరంబు
గోవిందు నిందసేయుదురు. నిఖిలజనులు సందర్శింపనేఁడు
వీనికి విష్ణుసాయుజ్యంబు గలుగుట కేమి హేతువు? విని
పింపుము. పవనచలిత దీపశిఖయునుం బోలె నా హృద
యంబు సంచలించుచున్నదనిన ధర్మనందనునకు నారదుం

డిట్లనియె. దూషణభూషణతిరస్కారంబులు శరీరంబునకుం గాని పరమాత్మకు లేవు. శరీరాభిమానంబునం జేసి దండవాక్పారుష్యంబులు హింసయై తోఁచుతెఱంగున నేను, నాయది యనియెడు వైషమ్యంబును భూతంబులకు శరీరంబునంద సంభవించు నభిమానంబు బంధంబు నిరభిమానుండై వధించినను వధంబు గాదు. కర్తృత్వ మొల్లనివానికి హింసయు సిద్ధింపదు. సర్వభూతాత్మకుండైన యీశ్వరునికి వైషమ్యంబు లేదు గావున, 13

ఆ. అలుకనైనఁ జెలిమినైనఁ గామంబున
నైన బాంధవమున నైన భీతి
నైనఁ దగిలి తలఁప నఖిలాత్ముఁడగు హరిఁ
జేరవచ్చు వేఱు సేయఁ డతఁడు. 14

క. వైరానుబంధనంబునఁ
జేరిన చందమున విష్ణుఁ జిరతర భక్తిం
జేరఁగ రాదని తోఁచును,
నారాయణభక్తి యుక్తి నాచిత్తమునన్. 15

క. కీటకముఁ దెచ్చి భ్రమరము
పాటవమునఁ బంభ్రమింప భ్రాంతంబైత
త్కీటకము భ్రమరరూపము
బాటించి వహించుఁ గాదె భయయోగమునన్. 16

వ. ఇవ్విధంబున,

రూపంబున వచ్చి హరిదేహంబు సొచ్చినం జూచి
వెఱఁగుపడి ధర్మజుండు సభలోనున్న నారదునిం జూచి
యిట్లనియె— 9

ఆ. ఎట్టివారికైన నేకాంతులకునైన
వచ్చి చొరఁగరాని వాసుదేవు
తత్త్వమందుఁ జేది ధరణీశుఁ డహితుఁడై
ఎట్లు సొచ్చె మునివరేణ్య నేఁడు. 10

ఉ. వేనుఁడు మాధవుం దెగడి విప్రులు దిట్టిన భగ్నుఁడై
తమో। లీనుఁడుగాఁడె తొల్లి మదలిప్తుఁడు చైద్యుఁడు
పిన్ననాటనుం। డేనియు మాధవున్ విన సహింపఁడు,
భక్తి వహింపఁడట్టివాఁ। డే నిబిడ ప్రభావమున నీ
పరమేశ్వరునందుఁ జొచ్చెనో ! 11

మ. హరిసాధింతు; హరిన్ గ్రసింతు; హరిఁ బ్రాణాంతంబు
నొందింతుఁ; దా। హరికిన్ వైరినటంచు వీఁడు పలు
రోషాయత్తుఁడై యెప్పుడుం। దిరుగుం బ్రువ్వదు
నోరు; వ్రీలిపడదున్ దేహంబు దాహంబుతో। నరక
ప్రాప్తి యునొందఁ డేక్రియ జగన్నాథుం బ్రవేశించెనో! 12

వ. అదియును గాక దంతవక్త్రుండును వీఁడును నిరంతరంబు
గోవిందు నిందసేయుదురు. నిఖిలజనులు సందర్శింపనేఁడు
వీనికి విష్ణుసాయుజ్యంబు గలుగుట కేమి హేతువు ? విని
పింపుము. పవనచలిత దీపశిఖయునుం బోలె నా హృద
యంబు సంచలించుచున్నదనిన ధర్మనందనునకు నారదుం

డిట్లనియె. దూషణభూషణతిరస్కారంబులు శరీరంబునకుం
గాని పరమాత్మకు లేవు. శరీరాభిమానంబునం జేసి దండ
వాక్పారుష్యంబులు హింసయై తోఁచు తెఱంగున నేను,
నాయది యనియెడు వైషమ్యంబును భూతంబులకు శరీరంబు
నంద సంభవించు నభిమానంబు బంధంబు నిరభిమానుండై
వధించినను వధంబు గాదు. కర్తృత్వ మొల్లనివానికి హిం
సయు సిద్ధింపదు. సర్వభూతాత్మకుండైన యీశ్వరునికి
వైషమ్యంబు లేదు గావున, 13

ఆ. అలుకనైనఁ జెలిమినైనఁ గామంబున
నైన బాంధవమున నైన భీతి
నైనఁ దగిలి తలఁప నఖిలాత్ముఁడగుహరిఁ
జేరవచ్చు వేఱు సేయఁ డతఁడు. 14

క. వైరానుబంధనంబునఁ
జేరిన చందమున విష్ణుఁ జిరతర భక్తిం
జేరఁగ రాదని తోఁచును,
నారాయణభక్తి యుక్తి నాచిత్తమునన్. 15

క. కీటకముఁ దెచ్చి భ్రమరము
పాటవమునఁ బంభ్రమింప భ్రాంతంబైత
త్కీటకము భ్రమరరూపము
బాటించి వహించుఁ గాదె భయయోగమునన్. 16

వ. ఇవ్విధంబున,

శా. కామోత్కంఠత గోపికల్ భయమునం గంసుండు వైర
క్రియాసామగ్రిన్ శిశుపాలముఖ్య నృపతుల్ సంబంధులై
వృష్ణులుం బ్రేమన్ మీరలు భక్తి నేము నిదె చక్రింగంటి
మెట్లైన నుద్దామధ్యానగరిష్ఠుఁడైన హరిఁ జెందన్ వచ్చు
ధాత్రీశ్వరా!

—♦ శ్రీహరి ద్వారపాలకులకు సనకాదులవలన శాపంబు గల్గుట ♦—

వ. మఱియుం బెక్కండ్రు కామ ద్వేష భయ స్నేహ సేవాతి
రేకంబులఁ జిత్తంబు హరిపరాయత్తంబుగాఁ జేసి తద్గతిం
జెందిరి. హరి నుద్దేశించి క్రోధాదులైన యేనింటిలోపల
నొక్కటియైన వెన్నునికి లేని నిమిత్తంబున నతండు వ్యర్థుం
డయ్యె. మీ తల్లి చెలియలి కొడుకులయిన శిశుపాల దంత
వక్త్రులు దొల్లి విష్ణుమందిర ద్వారపాలకులు విప్రశాపం
బున బడ భ్రష్టులై భూతలంబున జన్మించిరనిన విని
యుధిష్ఠిరుండు నారదున కిట్లనియె. 19

మ. అలుగం గారణ మేమి విప్రులకు? మున్నా విప్రు లెవ్వారు? ని
శ్చలు లేకాంతులు నిర్జితేంద్రియులు నిస్సంసారులీశానువ
ర్తులు వైకుంఠపురీనివాసు లన వింటిన్ వారి కెబ్భంగి నీ
ఖలజన్మంబులు వచ్చె నారద వినం గౌతూహలం బయ్యెడిన్.

వ. అనిన నారదుం డిట్లనియె నొక్కనాఁడు బ్రహ్మమానస
పుత్రులైన సనకసనందాదులు దైవయోగంబున భువన
త్రయంబునందును సంచరించుచు నైదారేండ్ల ప్రాయంపు
బాలకుల భావంబున దిగంబరులయి హరిమందిరంబునకు

వచ్చి చొచ్చునెడ మొగసాల నున్న పురుషు లిరువురు వారలంజూచి——

క. డింభకుల, నసర్గళ వి
స్రంభకుల, రమాధినాథ సల్లాపసుఖా
రంభకుల, ముక్తమానస
దంభకులం జొరఁగనీక తఱిమి రధీశా. 22

క. వారించిన తమకంబున
వారించుక నిలువలేక వడిదిట్టిరి దా
వారికుల నసురయోని న
వారితులై పుట్టుఁడనుచు వసుధాధీశా. 23

వ. మఱియు నా పిన్న పెద్దలు వారలంజూచి మీర లీయెడ నుండ నర్హులుగారు; నారాయణ చరణమూలంబు విడిచి రజస్తమోగుణులై రాక్షసయోనిం బుట్టుం డని శపించిన, వారు నా శాపవశంబునఁ బదభ్రష్టులై కూలుచు మొఱలిడిన నమ్మహాత్ములు దయాళువులై క్రమఱం గరుణించి మూఁడు జన్మంబులకు వైరంబున భగవత్సన్నిధానంబు గలిగెడు మని నిర్దేశించి చని రివ్విధంబున శాపహతులై హరిపార్శ్వచరులైన పురుషు లిరువురు హిరణ్యకశిపు హిరణ్యాక్షులన దితికి జన్మించి; రందుఁ గనిష్ఠుండైన హిరణ్యాక్షుని హరి వరాహ రూపంబున సంహరించె; నగ్రజుండయిన హిరణ్యకశిపుండు నరసింహమూర్తి యయిన శ్రీహరిచేత

విదళితుండయ్యె; నతని కొడుకు ప్రహ్లాదుండు దండ్రిచేత హింసితుం డయ్యును నారాయణ పరాయణుండై శాశ్వతుండయ్యె; రెండవ భవంబునం గైకసి యను రాక్షసికి రావణ కుంభకర్ణులయి సంభవించిన విశ్వంభరుండు రఘుకులంబున రాఘవుండయి యవతరించి వారల వధియించె, నమ్మహాత్ముని పరాక్రమంబులు మార్కండేయ ఋషి వలన నెఱింగెదవు. తృతీయ జన్మంబున మీతల్లి చెలియలికి శిశుపాల దంతవక్త్రు లన నుద్భవించి— 24

శా. వక్రంబింతయు లేక పాయని మహావైరంబునన్ నిత్యజా
తక్రోధస్మరణంబులన్ విదళితోద్యత్పాప సంఘాతులై
చక్రచ్ఛిన్నశిరస్కులై మునివచశ్శాపావధిప్రాప్తులై
చక్రిం జెందిరి వారు పార్శ్వచరులై సారూప్యభావంబునన్.

వ. అనిన విని ధర్మనందనుం డిట్లనియె. 26

క. బాలుర్ హరిపదచింతా
శీలుర్ సుగుణాలవాలు శ్రీమన్మేధా
జాలుర్ సంతోషింపక,
యేలా శిక్షించె రాక్షసేంద్రుం డనఘా. 27

క. పరిభూతవ్యథనంబులు,
నిరుపమసంసార జలధి నిర్మథనంబుల్
నరకేసరి కథనంబులు
పరిరక్షిత దేవ యక్ష ఫణిమిథునంబుల్. 28

వ. మునీంద్రా! వినిపింపుమనిననారదుం డిట్లనియెం గమలో దరుచేతం దన సహోదరుండు హతుండయ్యె నని విని హిరణ్యకశిపుండు రోష శోక దందహ్యమాన మానసుం డయి ఘూర్ణిల్లుచు నాభీలదావదహన జ్వాలా కరాళంబు లయిన విలోకనజాలంబుల గగనంబునం బొగలెగయ నిరీక్షించుచుం దటిల్లతాంకుర సంకాశధగద్ధగిత దంతసం దష్ట దశనచ్ఛదుండును నదభ్రభయంకర భ్రుకుటిత ఫాల భాగుండును నిరంతరాశాంత దురంత వైరవేగుండు నునై మహా ప్రభాజాలజటిలంబగు శూలంబుం గేల నందుకొని సభా మండపంబున నిలువంబడి త్రిమస్తక త్రిలోచన శకునిశంబర శతబాహు నముచి హయగ్రీవ పులోమ విప్రచిత్తి ప్రముఖులైన దైత్యదానవుల నాలో కించి యిట్లనియె 29

శా. నాకుం దమ్ముఁడు మీకు నెచ్చెలిరణన్యాయైకదక్షుండు శా హాకుంఠీకృత దేవయక్షుఁడు హిరణ్యాక్షుండు వానిఁ మహా సౌకర్యాంగముదాల్చి దానవవధూసౌకర్యముల్ నీఱుగా వైకుంఠుండువధించిపోయెనఁటయీవార్తాస్థితిఁ వింటిరే.

చ. వనములనుండుఁజొచ్చు మునివర్గములోపలఘోణిగాఁడుసం జనన మెఱుంగ రెవ్వరును జాడ యొకింతయు లేదు తన్ను డా। సిన మఱి డాయు వెంటఁ బడి చిక్కక చిక్కఁడు పీనినొక్కకీ। లున మన మెల్ల లోఁబడక లోఁబడఁ బట్టుకొనంగ వచ్చునే?

సీ. భుజశక్తి నాతోడఁ బోరాడ శంకించి
మున్నీట మునిఁగిన మునుఁగుఁగాక
యలయించి పెనఁగు నా యచలసంభ్రమమున
కెఱఁగి వెన్నిచ్చిన నిచ్చుఁ గాక
జగడంబు సైపక సౌకర్య కాంక్షియై
యిలక్రిందఁ నీఁగిన నీఁగుఁ గాక
క్రోధించి యటుగాక కొంత పౌరుషమున
హరిభంగి నడరిన నడరుఁగాక

ఆ. కఠినశూలధారఁ గంఠంబు విదళించి
వానిశోణితమున వాఁడి మెఱసి
మత్సహోదరునకు మహిఁ దర్పణముసేసి
మెఱసి వత్తు మీకు మేలు దెత్తు.

క. ఖండిత మూలద్రుమమున
నెండెడి విటపములభంగి నీతఁడు వడ నా
ఖండలముఖ్యులు వడుదురు
భండనమున నితఁడు దమకుఁ బ్రాణము లగుటన్. 33

సీ. పొండు దానవులార భూసుర క్షేత్రసం
గతమైన భూమికి గములుగట్టి
మహిఁదపస్స్వాధ్యాయ మౌన వ్రతస్థుల
వెదకి ఖండింపుఁడు; విష్ణుఁడనఁగ

నన్యుఁ డొక్కఁడు లేఁడు; యజ్ఞంబు వేదంబు
నతఁడె; భూదేవక్రియాది మూల
మతఁడె; దేవర్షి పిత్రాది లోకములకు
ధర్మాదులకు మహాధారమతఁడె;

తే. యేస్థలంబుల గోభూసురేంద్ర వేద
వర్ణ ధర్మాశ్రమంబులు వరుసనుండు
నాస్థలంబుల కెల్ల మీరరిగి చెఱిచి
దగ్ధములు చేసి రండు మీ దర్ప మొప్ప. 34

వ. అనియిట్లు నిర్దేశించిన దివిజమర్దను నిర్దేశంబులు శిరంబుల ధరియించిరక్కసులు పెక్కండ్రుభూతలంబునకుంజని-

సీ. గ్రామ పురక్షేత్ర ఖర్వటఖేటఘో
షారామ నగరాశ్రమాదికములు
గాలిచి, కొలఁకులుగలఁచి, ప్రాకార గో
పురసేతువులు ద్రవ్వి, పుణ్యభూజ
చయములు ఖండించి, సౌధప్రపా గేహ
పర్ణశాలాదులు పాడుచేసి,
సాధుగోబ్రాహ్మణ సంఘంబులకు హింస
గావించి వేదమార్గములు సెఱచి,

ఆ. కుతల మెల్ల నిట్లు కోలాహలంబుగా
దైత్యు లాచరింపఁ దల్లడిల్లి
నష్టమూర్తు లగుచునాక లోకము మాని
యడవులందుఁ జొచ్చి రమరవరులు. 35

వ. అంత హిరణ్యకశిపుండు దుఃఖింతుండై మృతుం డయిన సోదరునకు నుదకప్రదానాది కార్యంబు లాచరించి యతని బిడ్డల శకుని శంబర కాలనాభ మదోత్కచ ప్రముఖుల నూరడించి వారలతల్లితోఁగూడ హిరణ్యాక్షుని భార్యలనిందఱ రావించి తమతల్లియైన దితి సవ లోకించి యిట్లనియె.

శా. నీరాగారనివిష్టపాంథులక్రియన్ సిక్కంబు సంసారి సం
చారుల్ వత్తురు, గూడివిత్తురు, సదా సంగంబు లేదొక్కచో
శూరుల్ వోయెడి త్రోవఁబోయెను భవత్పుత్రుండుదల్లీ
మహా శూరుం డాతఁడు తద్వియోగమునకుఁ శోకింప
నీ కేటికిఁ ?

సీ. సర్వజ్ఞుఁ డీశుండు సర్వాత్ముఁ డవ్యయుం
డమలుండు నిత్యుఁడనంతు డాఢ్యు
డాత్మరూపంబున నశ్రాంతమును దన
మాయా ప్రవర్తన మహిమవలన
గుణములఁ గల్పించి గుణసంగమంబున
లింగశరీరంబు లీలఁదాల్చి
కంపితజలములో గదలెడిక్రియదోఁచు
పాదపంబులభంగి భ్రామ్యమాణ

ఆ. చక్షువుల ధరిత్రి చలితయై కానంగ
బడినభంగి వికల భావరహితుఁ
డాత్మమయుఁడు గంపితాంతరంగంబున
గదలినట్లు తోఁచుఁ గదలకుండు.

-బాలవేషము దాల్చిన యముఁడు తెలిపెడు సుయజ్ఞోపాఖ్యానము-

వ. అవ్వా యివ్విధంబున లక్షణవంతుండుగాని యీశ్వరుండు లక్షితుండై కర్మసంసరణంబున యోగవియోగంబుల నొందించు సంభవవినాశశోకవివేకచింతాస్మరణంబులు వివిధంబు; లీయర్థంబునకుఁ బెద్దలు ప్రేతబంధుయమసంవాదం బను నితిహాసంబు నుదాహరింతురు; వినుండు సెప్పెద. ఉశీనరదేశంబునందు సుయజ్ఞుండను రాజుగలం డతండు శత్రువులచే యుద్ధంబున నిహతుండై యున్న యెడ,

సీ. చినిఁగిన బహురత్నచిత్రవర్మముతోడ
రాలిన భూషణరాజితోడ
భీకరబాణనిర్భిన్నవక్షముతోఁడ
దఱచు గాఱెడు శోణితంబుతోడ
శీర్ణమై జాఱిన కేశబంధముతోడ
రయరోష దష్టాధరంబుతోడ
నిమిషహీనంబైన నేత్రయుగ్మముతోడ
భూరజోయుత ముఖాంబుజముతోడ

ఆ. దునిసి పడిన దీర్ఘదోర్దండములతోడ
జీవరహితుఁడగు నుశీనరేంద్రుఁ
జుట్టి బంధుజనులు సొరిదినుండఁగ భయా
క్రాంత లగుచు సతని కాంత లెల్ల.

శా. ప్రస్తాకంపితకేశబంధములతో సంఛిన్నహారాళితో హస్తా
బ్జంబులు సాఁచి మోఁదికొనుచున్ హా నాథ యంచున్

బహు ప్రస్తావోక్తులతోఁడ నేడ్చి రివగం బ్రాణేశు పాదంబుపై
నస్తోక స్తనకుంకుమారుణవికీర్ణాస్రంబు వర్షించుచున్. 42

మ. అనఘా నిన్ను నుశీనరప్రజల కర్థానంద సంధాయిగా
మును నిర్మించిన బ్రహ్మ నిర్దయతనున్ మ్రాన్పించెనే! వీరికిం
దనయశ్రేణికి, మాకు దిక్కుగలదే! ధాత్రీశ నీ వోఁటికిం
జను సేవాసిచనంగ భ్రాతృజనులన్ సన్మిత్రులం బుత్త్రులన్

మ. జనలోకేశ్వర నిన్నుఁ బాసినని మేషంబుల్ మహాబ్దంబులై
చను లోకాంతరగామివై మఱల కీచదంబునన్ నీవు వో
యిన మేమెట్లు చరింతుమ్? మెల్లముగ దాయీ లోకవృత్తంబు నేఁ
డనలజ్వాలలఁ జొచ్చి వచ్చెద మునీయంఘ్రిద్వయిన్ జేరఁగన్.

వ. అని యిట్లు రాజభార్య లా రాజశవంబు డగ్గఱి విలపింపం బొద్దు గ్రుంకెడు సమయంబున వారల విలాపంబులు విని బ్రాహ్మణ బాలకుండై యముండు సనుదెంచి ప్రేతబంధువులం జూచి యిట్లనియె.

ఉ. మచ్చిక వీరికెల్ల బహుమాత్రముఁ జోద్యము దేహిపుట్టుచుం
జచ్చుచునుంటఁ జూచెదరు చావక మానెడువారి భంగి నీ
చచ్చినవాని కేడ్చెదరు; చావున కొల్లక డాఁగవచ్చునే
యెచ్చటఁ బుట్టె నచ్చటికి నేగుట నైజము ప్రాణికోటికిన్

క. జననీజనకులఁ బాసియు
ఘనవృకముల బాధ పడక కడు బిన్నలమై
మని యెద మెవ్వఁడు గర్భం
బున మును వోషించె? వాఁడె పోషకుఁ డడవిన్. 47

క. ఎవ్వఁడు సృజించుఁ బ్రాణుల?
నెవ్వఁడు రక్షించుఁ? ద్రుంచు నెవ్వఁ? డనంతుం
డెవ్వఁడు విభుఁ డెవ్వఁడు? వాఁ
డివ్విధమున మనుచుఁ జెనుచు హేలారతుఁడై. 48

ఆ. ధనము వీధిఁ బడిన దైవశవంబున
నుండుఁ; బోవు మూల నున్ననైన;
నడవి రక్షలేని యబలుండు వర్ధిల్లు;
రక్షితుండు మందిరమున జచ్చు. 49

క. కలుగును మఱి లేకుండును
గలభూతము లెల్ల గాలకర్మవశములై
నిలువఁబడుఁ బ్రకృతిఁ దద్గుణ
కలితుఁడుగాఁ డాత్మమయుఁడగమ్యుఁడు దలపన్. 50

సీ. పాంచభౌతికమైన భవనంబు దేహంబు
పురుషుండు దీనిలోఁ బూర్వకర్మ
వశమున నొకవేళ వర్తించు దీపించుఁ
దఱియైన నొకవేళఁ దలఁగిపోవుఁ
జెడనేని దేహంబు సెడుఁ; గాని పురుషుండు
సెడఁ; డాతనికి నింత సేటు లేదు;
పురుషునికిని దేహపుంజంబునకు వేఱు
గాని యేకత్వంబు గానరాదు;

ఆ. దారువుల వెలుంగు దహనుని కైవడిఁ
గాయములఁ జరించు గాలిభంగి,

నాళలీనమైన నభముచాడ్పున, వేఱు
దెలియవలయు దేహి దేహములకు.

వ. అని మఱియు నిట్లనియె.

సీ. భూపాలకుఁడు నిద్రవోయెడి నొండేమి
విలపింపనేటికి వెఱ్ఱులార
యెవ్వఁడు భాషించు నెవ్వఁడాకర్ణించు
నట్టివాఁ డెన్నఁడో యరిగినాఁడు
ప్రాణభూతుండైన పవనుఁ డాకర్ణింప
భాషింప నేరఁడు ప్రాణి దేహ
ములకు వేఱై తాను ముఖ్యుఁడై యింద్రియ
వంతుఁడై జీవుండు వలను మెఱయఁ

ఆ. ప్రాభవమున భూతపంచకేంద్రియ మనో
లింగదేహములను లీలఁ గూడు
విడుచు నన్యుఁ డొకఁడు విభుఁడు; దీనికి మీరు
వాగుల నేల వగలఁ బొరలనేల.

క. ఎందాఁక నాత్మ దేహము
నొందదు నందాఁకఁ గర్మయోగము లటపై
జెందవు మాయాయోగ
స్పందితులై రిత్తజాలిఁ బడనేమిటికిన్. 45

మ. చెలులుం దల్లులు దండ్రు లాత్మజులుసంసేవ్యుల్ సతుల్
చారు నిర్మలగేహంబు లటంచుఁ గూర్తురు మహామా

యాగుణభ్రాంతులై। కలలోఁ దోఁచిన యోగముల్
నిజములే కర్మానుబంధంబులం। గలుగున్ సంగము లేక
మానుఁ బిదపం గర్మాంతకాలంబునన్. 55

వ. మఱియు మాయాగుణప్రపంచంబు నెఱింగెడు తత్త్వజ్ఞులు నిత్యానిత్యంబులంగూర్చి సుఖదుఃఖంబులం జెంద రజ్ఞులు గొందఱు యోగవియోగంబులకు సుఖదుఃఖంబుల నొందుదురు. తొల్లి యొక్క మహాగహనంబున విహంగంబులకు నంతకభూతుండైన యెఱుకగలఁ డతం డొక్కనాఁడు ప్రభాతంబున లేచి వాటంబైన వేఁట తమకంబున. 56

క. వల లురులు జిగురుఁ గండెలుఁ
జలిదియుఁ జిక్కంబు ధనువు శరములుఁ గొనుచుం
బులుఁగులఁ బట్టెడు వేడుక
యలుఁగులు వెడలంగ గదలి యడవికిజనియెన్. 57

వ. ఇట్లడవికిం జని తత్ప్రదేశంబునందు.

క. కట్టలుకఁ దడుకు చాటునఁ
బిట్టల నురిగోలఁ దిగిచి బిఱుసున ఱెక్కల్
వట్టి విఱిచి చిక్కములోఁ
బెట్టుచు విహరించె లోకభీకరలీలన్. 59

వ. మఱియు నానావిధంబులగు శకుంతంబులనంతంబునొందించుచు సకలపక్షి సంహారసంరబ్ధకుండైన లుబ్ధకుండు దన ముందటఁ గాలచోదితంబై సంచరించుచున్న కుళింగపక్షి

మిథునంబుగనుంగొని యందుఁ గుళింగినురిందిగిచియొక్క
చిక్కంబులో వైచినం జూచి దుఃఖించి కుళింగపక్షి
యిట్లనియె. 60

చ. అడవులమేఁత మేసి మన మున్న్యల కెన్నఁడు నెగ్గుసేయక
క్కడ విహరింప నే డకట కట్టిడిబ్రహ్మకి రాతు చేతిలోఁ
బడుమని వ్రాసె నే నుదుటఁ బాపపుదైవముకంటికింత యె
క్కుడుబరువయ్యెనే బ్రదుకు గోమలి యేమన నేర్తుఁ జెల్లరే!

క. ఒకమాటు మనల నందఱ
బ్రకటించి కిరాతువలలఁ బడఁజేయక ని
న్నొకతిఁ వలఁ బడఁజేసిన
వికటీకృత దక్షమైన విధి నేమందున్. 62

ఉ. ఱెక్కలు రావు పిల్లలకు ఱేపటినుండియు మేఁతగానమిం
బొక్కెడుగూటిలో నెగసిపోవఁగ నేరవు మున్నుతల్లియీ
దిక్కుననుండి వచ్చునని త్రిప్పనిచూడ్కుల నిక్కినిక్కి న
ల్దిక్కులుఁజూచుచున్నవతిదీనత నెట్టుభరింతునక్కటా! 63

వ. అని యివ్విధంబున,

క. కుంఠిత నాదము తోడను
గంఠము శోషింప వగచు ఖగమును హానసో
త్కంఠుండైన కిరాతుఁ డ
కుంఠితగతి నేసెనొక్క కోలం గూలన్. 64

క. కాలము వచ్చిన శబరుని
కోలను ధరఁగూలె ఖగము ఘోషముతోడం

గాలము డాసిన నేలం
గూలక పోషశమె యెట్టి గుణవంతులకున్. 65

ఉ. కావున మీరు చచ్చుతతి గానరు చచ్చి ధరిత్రిఁబడ్డ ధా
త్రీవిభు దేహముం గదిసి దీనత నేడువ నేల పొందు చిం
తావతులార వత్సరశతంబులకైన నిజేశుఁ జక్కఁగాం
బోవుట దుర్లభంబు మృతిఁ బొందినవారలు నేరవత్తురే?

వ. అని యిట్లు కపట బాలకుండై క్రీడించుచున్న యముని
యుపలాలనాలాపంబులు విని సుయజ్ఞుని బంధువులెల్ల
వెఱఁగుపడి సర్వప్రపంచంబు నిత్యంబు గాదని తలంచి
శోకింపక సుయజ్ఞునికి సాంపరాయికకృత్యంబులు నేసి చని
రంత నంతకుం డంతర్హితుండయ్యెనని చెప్పి హిరణ్యకశి
పుండు తనతల్లిని దమ్ముని భార్యలం జూచి యిట్లనియె.

క. పరులెవ్వరు దా మెవ్వరు
పరికింపఁగ నేకమగుట భావింపరు త
త్పరమజ్ఞానము లేమిని
బరులును నేమనుచుఁదోఁచుఁ బ్రాణులకెల్లన్. 69

వ. అని తెలియం బలికిన హిరణ్యకశిపుని వచనంబులు విని
దితి గోడండ్రునుం దానుచు శోకంబు మాని తత్త్వ
విలోకనంబు గలిగి లోకాంతరగతుండైన కొడుకునకు
వగవక చనియెననినారదుండు ధర్మనందనున కిట్లనియె 70

క. అజరామర భావంబును
ద్రిజగద్రాజ్యంబు నప్రతిద్వంద్వము దో

ర్వ్యాజితాఖిల శాత్రవమును
గజరిపుబలమును హిరణ్యకశిపుఁడు గోరెన్. 71

వ. ఇట్లు గోరి మందరాచల ద్రోణికిం జని యందుఁ గాలి పెనువ్రేల నేల నిలువంబడి యూర్ధ్వబాహుం డయి మిన్ను చూచుచు వాఁడిమయూఖంబులతోడి ప్రళయకాల భానుండునుం బోలె దీర్ఘజటారుణ ప్రభాజాలంబులతోడ నెవ్వరికిం దేఱిచూడ రాక పరమదారుణంబైన తపంబు సేయుచుండె, నిర్జరులు నిజస్థానంబులనుండి రంత. 72

మ. అదరెం గుంభిని సాద్రియై కలఁగె నేడంభోనిధుల్
దారకల్ సెదరెన్ సగ్రహసంఘులై దిశలువిచ్ఛి
న్నాంతలై మండెఁ బె ల్లదరెన్ గుండెలు జంతుసంహ
తికి నుగ్రాచార దైత్యేంద్రమూ। ర్ధదిశోద్ధూత సధూమ
హేతి పటలోదంచత్తపోవహ్ని చేన్. 73

వ. ఇట్లు త్రైలోక్యసంతాప కరంబైన దైత్యరాజ తపో విజృంభణంబు సైరింపక నిలింపులు నాకంబు విడచి బ్రహ్మలోకంబునకుం జని లోకేశ్వరుండయిన బ్రహ్మకు వినతులయి యిట్లని విన్నవించిరి.

క. దితికొడుకు తపము వేఁడిమి
నతితప్తుల మైతిమింక నలజడి నమరా
వతినుండ వెఱతు మెయ్యది
గతి మాకును దేవదేవ కారుణ్యనిధీ. 75

శా. శంకాలేశము లేదు దేవ త్రిజగత్సంహారముల్ దేవతా
సంకోచంబును వేదశాస్త్రపదవీ సంక్షేపముల్ లేక యే
వంకన్ లేవనటంచు దుస్సహతపోవ్యావృత్తిచిత్తంబులో
సంకల్పించె నిశాచరుండు ప్రతిసంస్కారంబు చింతింపవే.

శా. నీ వేరీతిఁ దపోబలంబున జగన్నిర్మాణముం జేసి యీ
దేవాధీశులకంటె నెక్కుడు సిరిం దీపించి తిబ్భంగిఁ దా
నీ విశ్వంబుఁ దపస్సమాధిమహిమన్ హింసించి వేఱొక్క వి
శ్వావిర్భావకరత్వశక్తి మదిలో నర్థించినాఁడీశ్వరా. 77

వ. అదియుంగాక కాలాత్మకులగు జీవాత్మల కనిత్యత్వంబు గలుగుటంజేసి తపోయోగ సమాధి బలంబునం దనకు నిత్యత్వంబు సంపాదింతు నని తలఁచినాఁడని మఱియు నిట్లనిరి.

మ. భవదీయంబగునున్నతోన్నతమహా బ్రహ్మైకపీఠంబుసం
స్తవనీయంబగు భూతియున్ విజయముల్ సౌఖ్యంబు
సంతోషముల్ । భువన శ్రేణికి నిచ్చి దైత్యుని తప
స్స్ఫూర్తిన్ నివారించి । యో భువనాధీశ్వర కావవే
భువనముల్ పూర్ణ । ప్రసాదంబునన్. 79

—బ్రహ్మదేవుఁడు హిరణ్యకశిపునకు వరంబులిచ్చుట—

వ. అని దేవతలు విన్నవించిన స్వయంభూతుండును భగవంతుండునునైన నలుమొగంబులప్రోడ భృగుదక్షాదులతోడ మందరపర్వతంబునకు వచ్చి యందు నియమ

యుక్తుండును బిపీలికాస్వాత మేదో మాంస చర్మ రక్తుండును వల్మీకతృణ వేణు పటల పరిచ్ఛన్నుండును మహాతపః ప్రభావసంపన్నుండును నై నీరంధ్రనిబిడ నీరద నికర నివిష్ట నీరజ బంధుండునుంబోలె నివసించియున్న నిర్జరారాతిం జూచి వెఱఁగుపడి నగుచు నిట్లనియె.

మత్తకోకిలము.

ఓసురారికులేంద్ర నీక్రియ నుగ్రమైన తపంబు మున్
జేసి చూపినవారు లేరిఁక జేయువారును లేరు నే
నీసమాధికి మెచ్చితిన్ విను నీయభీష్టములిత్తు నా
యాస మేటికి లెమ్ము లెమ్ము మహాత్మ కోరుముకోరికల్.

శా. దంశవ్రాతములుం బిపీలికలు మేదఃక్రవ్యరక్తంబులన్
సంశీర్ణంబులుసేసి పట్టి తినఁగా శల్యావశిష్టుండవై
వంశచ్ఛన్న తృణావళీయుత మహావల్మీకమం దింద్రియ
భ్రంశం బింతయులేక నీకునిలువం బ్రాణంబు లెట్లుండెనో!

ఉ. ఉత్సుకతన్ జలాన్నముల నొల్లక ఈక్రియ నూఱుదివ్య
సం। వత్సరముల్ శరీరమున వాయువులన్ నిలుపంగ
వచ్చునే। యుత్సవమయ్యెఁజూచి మము నుగ్రతపంబున
గెల్చితీవు నే। వత్సలతన్ నినుం గదియవచ్చితిఁ గోరిక
లెల్ల నిచ్చెదన్. 83

వ. అని పలికి వనమక్షికా పిపీలికా భక్షితంబైన రక్షోవిభుని దేహంబుమీఁదం గమండలు జలంబులు ప్రోక్షించిన నద్దాన వేంద్రుండు గమలాసన కరకమల కమనీయ

కనకమయ దివ్యామోఘ కమండలు నిర్గత నిర్మల నీరధారా బిందుసందోహ సంసిక్త సకలాంగుండయి తపంబు సాలించి సాంద్ర కీచకసంఘాత సంఛాదిత వామలూరు మధ్యంబు వెలువడి మహాప్రభావ బల సౌందర్య తారుణ్య సహితుండును, వజ్రసంకాశ దేహుండును, దప్తసువర్ణ వర్ణుండునునై నీరసేంధననికర నిర్గత వహ్నియునుంబోలె వెలుంగుచుం జనుదెంచి.

మ. దివిజానీకవిరోధి మ్రొక్కెఁగని వాగ్దేవీమనోనేతకుం
సవిశేషోత్సవసంవిధాతకు నమత్సంత్రాతకుం సత్తపో
నివహాభీష్టవర ప్రదాతకు జగన్నిర్మాతకుం ధాతకుం
వివిధప్రాణిలలాటలేఖన మహావిద్యానుసంధాతకుం. 83

వ. ఇట్లు దైత్యేశ్వరుండు దివినున్న హంసవాహానునకుధరణీ తలంబున దండప్రణామంబు లాచరించి సంతోష బాష్ప సలిల సంవర్ధిత పులకాంకురుండై యంజలిసేసి కంజ గర్భునిమీఁద దృష్టియిడి గద్గదస్వరంబున నిట్లని వినుతించె.

సీ. కల్పాంతమున నంధకార సంవృతమైన
జగము నెవ్వఁడు దన సంప్రకాశ
మున వెలిగించుచు, మూఁడుభంగుల రజ
స్సత్త్వ తమోగుణసహితుఁ డగుచుఁ
గల్పించు రక్షించు గడపటఁ బ్రహరించు
నెవ్వఁ; డాద్యుఁడు సర్వహేతు వగుచు

శోభితుండై స్వయం జ్యోతివై యొక్కట
విలసిల్లు నెవ్వాఁడు విభుత మెఱసి

ఆ. సమయ మయిన మానస ప్రాణబుద్ధీంద్రి
యములతోడ నెవ్వఁ డలఘుమహిమ
నడరు నట్టి సచ్చిదానందమయునకు
మహితభక్తి నే నమస్కరింతు. 87

వ. దేవా నీవు ముఖ్యప్రాణం బగుటం జేసి ప్రజాపతివి మనో బుద్ధిచిత్తేంద్రియంబులకు నధీశ్వరుండవు; మహాభూతగ ణంబులకు నాధారభూతుండవు; త్రయీతనువునం గ్రతువులు విస్తరింతువు. సకలవిద్యలు నీతనువు; సర్వార్థసా ధకులకు సాధనీయుండ, వాత్మనిష్ఠాగరిష్ఠులకు ధ్యేయం బగు నాత్మవు కాలమయుండవై జనులకు నాయుర్నా శంబు సేయుదువు; జ్ఞానవిజ్ఞానమూర్తి; వాద్యంత రహి తుండ; వంతరాత్మవు; మూఁడు మూర్తులకు మూలం బగు పరమాత్మవు; జీవలోకమునకు జీవాత్మవు; సర్వం బును నీవ; నీవుగానిది లేశంబును లేదు: వ్యక్తుండవు గాక పరమాత్మవై, పురాణ పురుషుండవై, యనం తుండవైన నీవు ప్రాణేంద్రియ మనో బుద్ధిగుణంబుల నంగీకరించి పరమేష్ఠి పదవిశేషంబున నిలిచి స్థూలశరీ రంబునం జేసి యింతయుం బ్రపంచింతువు; భగవంతుండ వైన నీకు మ్రొక్కెదనని మఱియు నిట్లనియె. 88

క. కోరినవారల కోర్కులు
నేరుపుతోనిచ్చి మనుప నీ క్రియనన్యుల్

నేరరు; కరుణాకర, నేఁ
గోరెద నీవిచ్చెదేనిఁ గోరిక లభవా. 89

శా. గాలిం గుంభిని నగ్ని నంబువుల నాకాశస్థలిన్ దిక్కు-
లన్, రేలన్ ఘస్రములం దమఃప్రభల భూరిగ్రాహర
క్షోమృగ, వ్యాళాదిత్య నరాదిజంతుకలహ వ్యాప్తిన్
సమస్తాస్త్ర శస్త్రాళిన్ మృత్యువు లేనిజీవనము లోకా
ధీశ యిప్పింపవే.

వ. అని, మఱియు, రణంబులందుఁ దన కెదురులేని శౌర్యం
బును లోకపాలుర నతిక్రమించు మహిమయును, భువ
నత్రయ జయంబును, హిరణ్యకశిపుండు గోరిన నతని
తపంబునకు సంతోషించి దుర్లభంబులయిన వరంబు
లన్నియు నిచ్చి కరుణించి విరించి యిట్లనియె.

శా. అన్నా కశ్యపపుత్ర దుర్లభము లీయర్థంబు లెవ్వారికిన్
మున్నెవ్వారలుఁ గోగరీవరములన్ మోదించితిన్ నీయె
డన్। నన్నుం గోరిన వెల్ల నిచ్చితిఁ; బ్రవీణత్వంబుతో
బుద్ధి సం। పన్నత్వంబుననుండుమీ సుమతివై భద్రై
కశీలుండవై. 92

వ. అని యిట్లమోఘంబులయిన వరంబు లిచ్చి దితినందను
చేతం బూజితుండై, యరవిందసంభవుండు బృందారక
సందోహ వంద్యమానుండగుచు, నిజమందిరంబునకుం
జనియె. ఇవ్విధమ్మున నిలింపారాతి వరపరంపరలు
సంపాదించుకొని. 93

క. సోదరుఁ జంపిన పగకై
సోదర మించుకయు లేక యసురేంద్రుఁడు గం
జోదరుపై వైరము దు
ర్మోద రతుం డగుచుఁ జేసె మనుజాధీశా. 95

సీ. ఒకనాడు గంధర్వ యూథంబు బరిమార్చు
దివిజుల నొకనాఁడు దెరలఁదోలు
భుజగుల నొకనాఁడు భోగంబులకుఁ బాపు
గ్రహముల నొకనాఁడు గట్టివైచు
నొకనాఁడు యక్షుల నుగ్రత దండించు
నొకనాఁడు విహగుల నొడిసిపట్టు
నొకనాఁడు సిద్ధుల నోడించి బంధించు
మనుజుల నొకనాఁడు మదమడంచుఁ

తే. గడిమి నొకనాఁడు కిన్నరఖచరసాధ్య
చారణ ప్రేత భూతపిశాచ వన్య
సత్వవిద్యాధరాదుల సంహరించు
దితి తనూజుండు దుస్సహ తేజుఁ డగుచు. 96

క. అట్టళ్ళతోడఁ గోటలఁ
గట్టలుకం గూలఁద్రోచి, క్రవ్యాదులతోఁ
జుట్టు విడిచి దిక్పాలుర
పట్టణములు గొనియె నతఁడు బలమున నధిపా. 96

క. కృశలై సంప్రాపిత దు
ర్దశలై సర్వంకషోగ్రదైతేయాజ్ఞా

వశ్యులై నిశలును దినములు
దిశ లెల్లను గట్టువడియె దీనత ననఘా. 37

వ. మఱియు నద్దానవేంద్రుండు విద్రుమసోపానంబులును మరకత మణిమయ ప్రదేశంబును, వైడూర్య రత్న స్తంభ సముదయంబులును, జంద్రికాసన్నిభ స్ఫటిక సంఘటిత కుడ్యంబులును బద్మరాగపీఠ కనకకవాట గేహాళీవిటంక వాతాయనంబులును, విలంబమానముక్తాఫల దామవితాన శోభిత ధవళ పర్యంకంబులును, వివిధ విచిత్ర విమానంబులును, నిరంతర సురభికుసుమ ఫలభరితపాదప మహోద్యానంబులును, హేమారవింద సౌగంధిక బంధుర సరోవరంబులును, రమణీయరత్న ప్రాసాద విశేషంబులును, మనోహార పరిమళ శీతల మందమారుతంబులును, మృదుమధుర నినద కీర కోకిల కోలాహలంబులును గలిగి విశ్వకర్మ నిర్మితంబై త్రైలోక్య రాజ్యలక్ష్మీ శోభితంబైన మహేంద్ర భవనంబు సొచ్చి.

మ. దితిపుత్రుండు జగత్త్రయైకవిభుఁడై దేవేంద్రసింహాసనో
ద్ధతుఁడై యుండ హరాచ్యుతాంబుజభవుల్ దప్పించి భీతిన్ సమా
గతులై తక్కిన యక్ష, కిన్నర, మరుద్గంధర్వసిద్ధాదులా
నతులై కానుకలిచ్చి కొల్తురతనిన్ నానాప్రకారంబులన్.

శా. ఏదిక్పాలురఁజూచి నేఁడలుగునో యే దేవు బంధించునో
యేదిగ్భాగముమీఁద దాడిచనునో యే ప్రాణులంజంపునో

యీ హైత్యేశ్వరుఁడంచు నొండొరులు దారింద్రాదులాస్థానభూ
వేదిన్ మెల్లన నిక్కి చూతురు భయావిర్భూతరోమాంచులై.

సీ. కోలాహలము మాని కొలువుండుఁడీ సురలార
తలఁగి దీవింపుఁడీ తపసులార
ఫణలెత్తకుఁడు నిక్కి పన్నగేంద్రములార
ప్రణతులై సనుఁడి దిక్పాలురార
గానంబు సేయుఁడీ గంధర్వవరులార
సందడిఁబడకుఁడీ సాధ్యులార
యాడుఁడీ నృత్యంబు లప్సరోజనులార
చేరిక మ్రొక్కుఁడీ సిద్ధులార
తే. శుద్ధకర్పూరవాసిత సురభిమధుర
భవ్యనూతనమైరేయపానజనిత
సుఖవిలీనత నమరారి సొక్కినాఁడు
శాంతి లేదండ్రు నిచ్చలుఁ జారులధిప. 101

శా. లీలోద్యానలతానివాసములలో లీలావతీయుక్తుఁడై
హాలాపానవివర్ధమాన మదలోలావృత్తతామ్రాక్షుఁడై
కేళిం దేలఁగ, నేను దుంబురుఁడు సంగీత ప్రసంగంబులన్
వాలాయంబుఁ గరంగఁ జేయుదుము దేవద్వేషినుర్వీశ్వరా.

క. యాగములు బుధులు ధరణీ
భాగములం జేయుచుండఁ, బఱతెంచి హవి
ర్భాగములు దానకైకొను
జాగిఁబడు దైత్యుఁ డమరసంఘంబునకున్. 103

సీ. సకలమహాద్వీప సహితవిశ్వంభరా
స్థలిని దున్నక పండుసస్యచయము
గామధేన్వాదులకరణి నర్థులుగోరు
కోర్కెలు గగనంబు గురియుచుండు
వననిధు లేడును, వాహినీసంఘాత
మును, వీచులను రత్నములు వహించు
నుర్వీరుహంబులు నురు లతాజాలంబు
నఖిలర్తుగుణముల నతిశయిల్లు

తే. నంబుసంపూరితద్రోణు లగుచు నొప్పెఁ
బర్వతంబులు, సర్వదిక్పాలవివిధ
గుణము లెల్లను దానె గైకొనుచు దైత్య
విభుఁడు త్రైలోక్యరాజ్య సంవృద్ధినుండ. 104

వ. ఇట్లు సకలదిక్పాలు నిర్జించి లోకైకనాయకుండై తన యిచ్ఛాప్రకారంబున నింద్రియసుఖంబు లనుభవించుచుం దనియక శాస్త్రమార్గంబు నతిక్రమించి విరించివరజనిత దుర్వార గర్వాతిరేకంబున సుపర్వారాతి యైశ్వర్యవంతుండై పెద్దకాలంబు రాజ్యంబు సేయునెడ—

ఉ. "ఎన్నఁడుమాకు దిక్కుఁగల ? డెన్నఁడు దైత్యునిబాధ
మానుమే । యెన్నఁడు వృద్ధిఁబొందగల మెవ్వరు
రక్షకు" లంచు దేవతా । కిన్నర సిద్ధసాధ్యముని ఖేచర
నాయకు లాశ్రయించి రా । పన్నగతల్పు భూరిభవబంధ
విమోచనుఁ బద్మలోచనున్. 106

వ. ఇట్లు దానవేంద్రుని యుగ్రదండంబునకు వెఱచియనన్య
శరణ్యులై రహస్యంబున నందఱుం గూడుకొని, 107

ఉ. "ఎక్కడనున్నవాఁడు జగదీశ్వరుఁడాత్మమయుండుమాధ
వుం । డెక్కడకేఁగి శాంతులు మునీశులు భిక్షులు రారు
క్రమ్మఱం । దిక్కులనెల్ల నెక్కుడు తుదింజొర దిక్కగు
నట్టిదిక్కకై । మ్రొక్కెద మేము హస్తయుగముల్
ముకుళించి మదీయరక్షకుఁ. 108

వ. అనిమఱియు నాహారనిద్రలు మాని చిత్తంబులు పరాయ
త్తంబులు గానీక సమాహితబుద్ధులై భగవంతుండును
మహాపురుషుండును మహాత్ముండును విశుద్ధజ్ఞానానంద
మయుండును నైనహృషీకేశునకు నమస్కరించుచున్న
యెడ మేఘరవసమాన గంభీరనినదంబున దిశల
మ్రోయించుచు సాధులకు నభయంబు గావించుచు,
దృశ్యమానుండు గాక పరమేశ్వరుండైన హరి
యిట్లనియె. 109

మ. భయముం జెందకుఁ డయ్య నిర్జరవరుల్ భద్రంబు మీ
కయ్యెడుఁ । జయముఁ లాభముభూతసంతతికి మత్సంద
ర్శనప్రాప్తిన । వ్యయమై చేరు నెఱుంగుదుఁ దితిసుత
వ్యాపారభాషావిప । ర్యయముల్ గాలము గూడఁ
జంపెద జనుం డందాఁక మీాత్రోవలన్. 110

ఆ. శుద్ధసాధులందు సురలందు శ్రుతులందు
గోవులందు విప్రకోటియందు

ధర్మపదవియందుఁ దగిలి నాయందు వాఁ
డెన్నఁ డలుగు నాఁడె హింసనొందు. 111

క. కన్నకొడుకు శమదమ సం
పన్నుఁడు నిర్వైరుఁ డనక ప్రహ్లాదుని వాఁ
డెన్నఁడు రోషంబున నా
పన్నత నొందించు నాఁడె పట్టి వధింతున్. 112

శా. వేధోదత్త వరప్రసాదగరిమన్ వీడింతవాఁడై మిమున్
బాధంబెట్టుచునున్నవాఁడనిమదిన్ భావింతు; భావించి నే
సాధింపందఱిగాదుగాపునగడున్ సైరించితిన్; మీఁదటన్
సాధింతున్ సురలార నేఁడు సనుఁడాశంకింకమీఁకేటికిన్.

వ. అనియిట్లు దనుజమర్దనుండు నిర్దేశించిన నిలింపులుగుంపు
లుగొని మ్రొక్కి రక్కసుండు మ్రుక్కుట నిక్కంబని
తమతమ దిక్కులకుం జనిరి. హిరణ్యకశిపునకు విచిత్ర
చరిత్రులు నలువురు పుత్రు లుద్భవించి రందు. 114

— ప్రహ్లాద చరిత్రము —

సీ. తనయందు నఖిలభూతములందు నొక భంగి
సమహితత్వంబున జరుగువాఁడు
పెద్దలఁ బొడగన్న భృత్యునికైవడిఁ
జేరి నమస్కృతుల్ సేయువాఁడు
కన్నుదోయికి నన్యకాంత లడ్డంబైన
మాతృభావనసేసి మఱలువాఁడు

తల్లిదండ్రులభంగి ధర్మవత్సలతను
దీనులఁ గావఁ జింతించువాఁడు

తే. సఖులయెడ సోదరస్థితి జరపువాఁడు
దైవతములంచు గురువులం దలఁచువాఁడు
లీలలందును బొంకులు లేనివాఁడు
లలితమర్యాదుఁడైన ప్రహ్లాదు డధిప. 115

వ. మరియును,

సీ. ఆకారజన్మవిద్యార్థ వరిష్ఠుఁడై
గర్వసంస్తంభ సంగతుఁడుగాఁడు ;
వివిధమహానేక విషయసంపన్నుఁడై
పంచేంద్రియములచేఁ బట్టువడఁడు;
భవ్యవయోబలప్రాభవోపేతుఁడై
కామరోషాదులఁ గ్రందుకొనఁడు;
భామినీప్రముఖభోగము లెన్నికలిగిన
వ్యసనసంసక్తి నావంకబోఁడు

ఆ. విశ్వమందు గన్న విన్నయర్థములందు
వస్తుదృష్టిజేసి వాంఛ యుడఁడు
ధరణినాథ, దైత్యతనయుండు, హరిపర
తంత్రుఁడై హతాన్యతంత్రుఁడగుచు. 117

ఆ. సద్గుణంబులెల్ల సంఘంబులై వచ్చి,
యసురరాజతనయునందు నిలిచి,

పాసి చనవు విష్ణుభాయని విధమున
నేఁడు దగిలియుండు నిర్మలాత్మ. 118

మ. పగవారైన సురేంద్రులుఁ సభలలోఁ బ్రహ్లాద
సంకాశులఁ। సుగుణోపేతుల నెందు నేమెఱుఁగ
మంచుఁ వృత్తబంధంబులం। బొగడంజొత్తురు సత్కవీం
ద్రులక్రియఁ భూనాథమీఁబోఁటిసద్భగవద్భక్తులుదైత్య
రాజతనయుంబాటించి కీర్తింపరే. 119

క. గుణనిధి యగు ప్రహ్లాదుని
గుణము లనేకములు గలవు గురుకాలమునఁ
గణుతింప నశక్యంబులు
ఫణిపతికి, బృహస్పతికిని, భాషాపతికిఁ. 120

వ. ఇట్లు సద్గుణాకరిష్ఠుండయిన ప్రహ్లాదుండు భగవంతుం
డయిన వాసుదేవునియందు సహజసంవర్ధమాన నిరంతర
ధ్యానరతుండై,

సీ. శ్రీవల్లభుఁడు దన్నుఁ జేరినయట్లైనఁ
జెలికాండ్ర నెవ్వరిఁ జేరమఱచు
నసురారి తనప్రోల నాడిన యట్లైన
నసుర బాలురతోడ నాడమఱచు
భక్తవత్సలుఁడు సంభాషించి నట్లైనఁ
బరభాషలకు మాఱుపలుకమఱచు
సురవంద్యుఁ దనలోనఁ జూచినయట్లైనఁ
జొక్కిసమస్తంబు జూడమఱచు

తే. హరిపదాంభోజయుగ చింతనామృతమున
నంతరంగంబు నిండినదైన నతఁడు
నిత్యపరిపూర్ణుఁ డగుచు నన్నియును మఱచి
జడత లేకయు నుండును జడునిభంగి. 122

శా. పానీయంబులు ద్రావుచుం, గుడుచుచున్, భాషించు
చున్ హాస లీ
లానిద్రాదులు సేయుచుం, దిరుగుచున్, లక్షించుచున్,
సంతత
శ్రీనారాయణపాదపద్మయుగళీ చింతామృతాస్వాదసం
ధానుండై మఱచెన్ సురారిసుతుఁ డేతద్విశ్వమున్ భూవరా! 123

సీ. వైకుంఠ చింతావివర్జిత చేష్టుఁడై
యొక్కఁడు నేడ్చుచు నొక్కచోట,
నశ్రాంతహరిభావనారూఢచిత్తుఁడై,
యుద్ధతుఁడై పాడు నొక్కచోట,
విష్ణుఁడింతియ కాని వేఱొండు లేదని
యొత్తిలి నగుచుండు నొక్కచోట,
నలినాక్షుఁడను నిధానము గంటి నే నని
యుబ్బి గంతులు వైచు నొక్కచోట,

ఆ. బలుకు నొక్కచోటఁ బరమేశుఁ గేశవుఁ
బ్రణయహర్షజనిత బాష్పసలిల
మిళిత పులకుఁడై నిమీలితనేత్రుఁడై
యొక్కచోట నిలిచి యూరకుండు. 124

వ. ఇట్లు పూర్వజన్మ పరమభాగవత సంసర్గ సమాగతం బైన ముకుంద చరణారవింద సేవాతిరేకంబున నఖర్వ నిర్వాణ భావంబు విస్తరించుచు, నప్పటప్పటికి, దుర్జన సంసర్గ నిమిత్తంబునం దన చిత్తం బన్యాయత్తంబు గానీక నిజాయత్తంబు సేయుచు, నప్రమత్తుండును సంసార నివృత్తుండును బుధజనవిధేయుండును మహాభాగ ధేయుండును సుగుణమణిగణగరిష్ఠుండును బరమభాగ వత శ్రేష్ఠుండును గర్మబంధలతాలవిత్రుండును బవి త్రుండును నైన పుత్త్రునియందు విరోధించి సురవిరోధి యనుకంపలేక జంపంబంపెనని పలికిన నారదునకు ధర్మజుం డిట్లనియె. 125

శా. పుత్రుల్ నేర్చిన నేరకున్న జనకుల్ పోషింతు రెల్లప్పుడున్ । మిత్రత్వంబున బుద్ధిసెప్పి, దురితోన్మేషంబు వారింతురే । శత్రుత్వంబుఁ దలంప రెట్టియెడ; నా సౌజన్య రత్నాకరుం । బుత్త్రున్, లోకపవిత్రుఁ దండ్రి నెగులుం బొందింప, నెట్లోర్చెనో ? 126

ఉ. బాలుఁ, బ్రభావిశాలు, హరిపాదపయోరుహచింతన క్రియా । లోలుఁ, గృపాళు, సాధుగురులోక పదానత ఫాలు, నిర్మల । శీలు,, సమస్తవ్యభనుతశీలు, విఖండిత మోహవల్లికా । జాలు, నదేల తండ్రి వడిఁ జంపఁగ బంపె, మునీంద్ర జెప్పవే. 127

వ. అనిన నారదుం డిట్లనియె. 128

శా. లభ్యంబైన సురాధిరాజపథముం లక్షింపఁ; డశ్రాంత
ముం।సభ్యత్వంబున నున్న వాఁడబలుఁడై జాడ్యంబుతో
వీఁడు। విద్యాభ్యాసంబునఁ గాని తీవ్రమతిగాఁ; డంచుం
విచారించితిదై । త్వేభ్యుం డొక్కదినంబునం బ్రియ
సుతుం వీక్షించి సోత్కంఠుఁడై. 129

క. "చదువనివాఁ డజ్ఞుండగుఁ
చదివిన సదసద్వివేక చతురత గలుగుం,
జదువఁగవలయును జనునకుఁ;
జదివించెద నార్యులొద్దఁ జదువుము తండ్రీ." 130

వ. అని పలికి యసురలోక పురోహితుండును భగ
వంతుండును నయిన శుక్రాచార్యకొడుకులఁ బ్రచండ
వితర్కుల జండామార్కుల రావించి సత్కరించి
యిట్లనియె. 131

శా. అంధప్రక్రియనున్న వాఁడు;నలుకం;డస్మత్ప్రతాపక్రియాఁ
గంధంబించుక లేదు; మీరుగురువుల్, గారుణ్య చిత్తుల్.
మనో। బంధుల్, మాన్యులు, మాకుఁబెద్దలు, మముం
బాటించి యీబాలుకుం । గ్రంథంబుల్ సదివించి నీతికుశ
లుం గావించి రక్షింపరే.

వ. అని పలికి వారలకుఁ బ్రహ్లాదు నప్పగించి తోడ్కొని
పోండనినవారునుదనుజరాజకుమారునిగొనిపోయియతనికి
సమ వయస్కులగు సహశ్రోతల నసుర కుమారులం
గొందఱింగూర్చి— 133

ఉ. అంచితభక్తితోడ దనుజాధిపగేహసమీపముం బ్రవే
శించిసురారిరాజసుతుఁ జేకొని,శుక్రకుమారకుల్ పఠిం।
పించిరిపాఠయోగ్యములుపెక్కులుశాస్త్రము,లాకుమారుడా
లించి పఠించె నన్నియుఁ జలింపనివైష్ణవభక్తిపూర్ణుఁడై.

క. ఏపగిది వారు సెప్పిన
నాపగిదిం జదువుఁగాని యట్టిట్టని యా
క్షేపింపఁడు దా నన్నియు
రూపించిన మిథ్యలని నిరూఢమనీషన్. 135

శా. అంతం గొన్నిదినంబు లేఁగిన సురేంద్రారాతిశంకాన్విత
స్వాంతుండై నిజనందనున్ గురువు లేజాడబఠింపించిరో
భ్రాంతుండేమి పఠించెనో?పిలిచి సంభాషించి విద్యాపరి
శ్రాంతింజూచెదఁగాక నేఁ డనిమహాసౌధాంతరాసీనుఁడై.

ఉ. మోదముతోడ దైత్యకులముఖ్యుఁడురమ్మని చీరఁబంచెబ్ర
హ్లాదకుమారకున్, భవమహార్ణవతారకు, గామరోషలో
భాదివిరోధివర్గ పరిహారకుఁ, గేశవ చింతనామృతా
స్వాద కళోరకుం, గలుషజాల మహోగ్రవనీకుఠారకున్
కలకలవాడు

వ. ఇట్లు చారులచేత నాహూయమానుండై ప్రహ్లాదుండు
సనుదెంచిన:—

శా. ఉత్సాహప్రభుమంత్రశక్తియుతమైయుద్యోగమారూఢ
సం। విత్సంపన్నుఁడవైతివే; చదివితేవేదంబులున్ శాస్త్ర
ముల్ ।వత్సారమ్మనిచేరఁజీరికొడుకున్ వాత్సల్యసంపూర్ణు
డై యుత్సంగాగ్రముఁజేర్చిదానవవిభుండుత్కంఠదీపింపఁగన్.

క. అనుదిన సంతోషణములు
జనిత శ్రమ తాప దుఃఖ సంశోషణముల్
తనయుల సంభాషణములు
జనకులకుం గర్ణయుగళ సద్భూషణముల్. 140

వ. అని మఱియుఁ బుత్రా, నీ కెయ్యది భద్రంబై యున్నది సెప్పు మనినఁ, గన్నతండ్రికిఁ బ్రియనందనుం డిట్లనియె.

ఉ. "ఎల్ల శరీరధారులకు నిల్లను చీఁకటి నూతిలోపలం
ద్రెళ్ళక, మీరు మేమను మతిభ్రమణంబున భిన్నులై ప్రవ
ర్తిల్లక, సర్వమున్ నతని దివ్యకళామయమంచు విష్ణునం
దుల్లముఁ జేర్చి తారడవి నుండుట మేలు నిశాచరాగ్రణీ.

వ. అని కుమారకుం డాడిన ప్రతిపక్షానురూపంబు లయిన సల్లాపంబులు విని దానవేంద్రుండు నగుచు నిట్లనియె. 143

క. "ఎట్టాడిన నట్టాడుదు;
రిట్టట్టని పలుక నెఱుఁగ రితరుల శిశువుల్;
దట్టించి యెవ్వ రేమని
పట్టించిరొ బాలకునకుఁ బరపక్షంబుల్. 144

శా. నాకుం జూడఁగఁ జోద్యమయ్యెడిఁ గదా! నా తండ్రి
యీ బుద్ధి దా! నీకున్ లోపలఁ దోఁచెనో పరులు
దుర్నీతుల్ పఠింపించిరో! యేకాంతంబున భార్గవుల్
వలికిరో! యీ దానవశ్రేణికిన్ వైకుంఠుండు
గృతాపరాధుఁ; డతనిన్ వర్ణింప నీ కేటికిన్. 145

మ. సురలం ద్రోలుటయో సురాధిపతులన్ స్రుక్కించుటో
సిద్ధులం । బరివేధించుటయో మునిప్రవరులన్ బాధిం
చుటో యక్షకి । న్నర గంధర్వవిహంగనాగపతులన్
నాశంబు నొందించుటో । హరి యంచుం గిరి యంచు
నేల చెడ మోహాంధుండవై పుత్రకా ! 145

వ. అనినఁ దండ్రిమాటలకుఁ బురోహితు నిరీక్షించి ప్రహ్లాదుం డిట్లనియె. మోహనిర్మూలనంబు సేసి యెవ్వనియందుఁ దత్పరులయి యెఱుకగల పురుషులకుం బరులు దారు అనియెడు మాయాకృతంబయిన యసద్గ్రాహంబు గానంబడ దట్టి పరమేశ్వరునకు నమస్కరించెద. 147

శా. అజ్ఞుల్ గొందఱు నేము దా రనుచు మాయం జెంది
సర్వాత్మకుం । బ్రజ్ఞాలభ్యు, దురన్వయక్రమములన్
భాషింపఁగా నేర; రా । జిజ్ఞాసాపథమందు మూఢులు
గదా చింతింపఁబ్రహ్మాదివే। దజ్ఞుల్ తత్పరమాత్ము విష్ణు
నితరుల్ దర్శింపఁగా నేర్తురే! 148

తే. ఇనుము మయస్కాంతసన్నిధి నెట్లు భ్రాంత
మగు హృషీకేశుసన్నిధి నావిధమున
గరగుచున్నది దైవయోగమునఁ జేసి
బ్రాహ్మణోత్తమ, చిత్తంబు భ్రాంతమగుచు. 149

సీ. మందార మకరంద మాధుర్యమునఁ దేలు
మధుపంబు వోవునే మదనములకు

నిర్మలమందాకినీ వీచికలఁ దూఁగు
రాయంచ సనునె తరంగిణులకు ?
లలితరసాలపల్లవఖాదియై చొక్కు
కోయిల సేరునే కుటజములకు ?
పూర్ణేందుచంద్రికా స్ఫురితచకోరక
మరుగునే సాంద్రనీహారములకు ?

తే. నంబుజోదర దివ్యపాదారవింద
చింతనామృత పాన విశేషమత్త
చిత్త మేరీతి నితరంబుఁ జేర నేర్చు ?
వినుతగుణశీల, మాటలు వేయునేల ? 150

వ. అనిన విని రోషించి రాజసేవకుండైన పురోహితుండు ప్రహ్లాదుం జూచి తిరస్కరించి యిట్లనియె. 151

ఉ. పంచశరద్వయస్కుఁడవు బాలుఁడ వించుకగాని లేవు భా
షించెదు తర్కవాదములు సెప్పిన శాస్త్రములోని
యర్థ మొ । క్కించుకయైనఁ జెప్ప వసురేంద్రుని
ముందట మాకు నొదలల్ । వంచుకొనంగఁ జేసితివి
వైరి విభూషణ వంశదూషణా. 152

చ. తనయుఁడు గాఁడు శాత్రవుఁడు దానవభర్తకు వీఁడుదై
త్యచం । దనవనమందు గంటకయుత క్షితిజాతము భంగిఁ
బుట్టినాఁ । డనవరతంబు రాక్షసకులాంతకుఁ బ్రస్తుతి
సేయుచుండు; దం । డనమునఁ గాని శిక్షలకు డాయఁడు
పట్టుఁడు కొట్టుఁడు దుద్ధతిన్. 153

క. ఈపాపనిఁ జదివింతుము
నీపాదములాన యింక నిపుణతతోడం;
గోపింతుము దండింతుము
కోపింపకుమయ్య దనుజకుంజరవింటే. 154

వ. అని మఱియు నాఁరాచపాఁపనికి వివిధోపాయంబులం
బురోహితుండు వెఱపుఁజూపుచు రాజసన్నిధిం బాపి
తోడుకొనిపోయి యేకాంతంబున:— 155

క. భార్గవ నందనుఁ డతనికి
మార్గము సెడకుండ బెక్కుమాఱులు నిచ్చల్
వర్గత్రితయము సెప్పెన
నర్గళ మగు మతివివేష మమర నరేంద్రా. 156

వ. మఱియు గురుండు శిష్యునకు సామ దాన భేద దండో
పాయంబు లన్నియు నెఱింగించి నీతికోవిదుం డయ్యె నని
నమ్మి నిశ్చయించి తల్లికి నెఱింగించి తల్లిచేత నలంకృ
తుండయిన కులదీపకు నవలోకించి. 157

ఉ. "త్రిప్పకుమన్న మామతము, దీర్ఘములైన త్రివర్గపాఠ
ముల్ । దప్పకుమన్న, నేఁడు మన దైత్యవరేణ్యుని
మ్రోల నేము మ్రుక్ । చెప్పిననీతిఁగాని మఱిసెప్పకుమన్న
విరోధినీతులన్ । విప్పకుమన్న దుష్టమగు విష్ణుచరిత్ర
కథార్థజాలముల్. 158

వ. అని బుజ్జగించి దానవేశ్వరుసన్నిధికిం దోడితెచ్చిన, 159

సీ. అడుగడ్డునకు మాధవానుచింతన సుధా
మాధుర్యమున నేను మఱచువాని
నంభోజగర్భాదు లభ్యసింపఁగ లేని
హరిభక్తి పుంభావ మైనవాని
మాతృగర్భముసొచ్చి మన్నది మొదలుగాఁ
చిత్త మచ్యుతుమీఁదఁ జేర్చువాని
నంకించి తనలోన నఖిల ప్రపంచంబు
శ్రీవిష్ణుమయ మని చెలఁగువాని.

తే. వినయ కారుణ్య బుద్ధివివేకలక్ష
ణాదిగుణముల కాటపట్టయినవాని
శిష్యు బుధలోకసంభావ్యుఁ జేరి లురుఁడు
ముందఱికిఁ దొబ్బి తండ్రికి మ్రొక్క మనుచు. 160

క. "శిక్షించితి; మన్యములగు
పక్షంబులు మాని నీతిపారగుఁ డయ్యెన్
రక్షోవంశాధీశ్వర
వీక్షింపుము నీ కుమారు విద్యాబలముల్." 161

వ. అని పలికిన శుక్రకుమారకు వచనంబు లాకర్ణించి దాన వేంద్రుండు దనకుదండప్రణామంబు చేసి నిలుచున్న కొడుకును దీవించి, బాహుదండంబు సాఁచి దిగ్గనఁ డగ్గఱం దిగిచి గాఢాలింగనంబు సేసి దన తొడలమీఁద నిడుకొని చుంచుదువ్వి, చిలుకంబుఁ బుడికి, చెక్కిలి ముద్దుగొని, శిరంబుమూర్కొని, ప్రేమాతిరేక సంజనిత బాష్ప

సలిలబిందు సందోహంబుల నతనివదనారవిందంబు దడు
పుచు మంద మధురాలాపంబుల నిట్లనియె:—

ప్రహ్లాదుని తండ్రి పరీక్షించుట

శా. చోద్యంబయ్యెడి నింతకాల మరిగెన్ శోధించి యేమేమి
సం। వేద్యాంశంబులు సెప్పిరో గురువు లేవెంటం బఠిం
పించిరో । విద్యాసార మెఱుంగఁ గోరెద భవద్విజ్ఞాత
శాస్త్రంబులోఁ। బద్యం బొక్కటి సెప్పి సార్థముగఁ
దాత్పర్యంబు భాషింపుమా. 163

శా. నిన్నున్ మెచ్చరు నీతిపారమహిమన్ నీతోడి దైత్యార్భ
కుల్। గన్నారన్నియుఁ జెప్ప నేర్తురుగదా గ్రంథార్థముల్
దక్షులై । యన్నా యెన్నఁడు నీవు నీతివిదుఁడౌదంచున్
మహావాంఛతో । నున్నాడన్ నను గన్నతండ్రి భవదీ
యోత్కర్షముం జూపవే.

వ. అనినం గన్నతండ్రికిఁ బ్రియనందనుండయిన ప్రహ్లాదుం
డిట్లనియె.

క. చదివించిరి నను గురువులు;
చదివితి ధర్మార్థముఖశాస్త్రంబులు; నేఁ
జదివినవి గలవు పెక్కులు;
చదువులలో మర్మమెల్లఁ జదివితి దండ్రీ. 166

మ. తనుహృద్భాషలసఖ్యమున్, శ్రవణమున్, దాసత్వమున్,
వందనా । ర్చనముల్ సేవయు, నాత్మలో నెఱుకయున్,
సంకీర్తనల్, చింతనం । బను నీతొమ్మిది భక్తిమార్గ
ముల సర్వాత్మున్ హరి న్నమ్మినస । జ్జనుఁడై యుండుట
భద్ర మంచుఁ దలఁతున్ సత్యంబు దైత్యో
త్తమా ! 167

శా. అంధేందూదయముల్, మహాబధిర శంఖారావముల్,
మూకస। ద్గ్రంథాఖ్యాపనముల్, నపుంసకవధూకాంక్షల్,
కృతఘ్నావళీ । బంధుత్వంబులు, భస్మహవ్యములు,
లుబ్ధద్రవ్యముల్, క్రోడ స । ద్గంధంబుల్ హరిభక్తి
వర్జితుల రిక్తవ్యర్థసంసారముల్. 168

సీ. కమలాక్షునర్చించు కరములు కరములు;
శ్రీనాథు వర్ణించు జిహ్వ జిహ్వ;
సురరక్షకునిఁ జూచు చూడ్కులు చూడ్కులు;
శేషశాయికి మ్రొక్కు శిరము శిరము;
విష్ణు నాకర్ణించు వీనులు వీనులు
మధువైరిఁ దవిలిన మనము మనము;
భగవంతువలగొను పదములు పదములు;
పురుషోత్తముని మీఁది బుద్ధి బుద్ధి;

తే. దేవదేవుని జింతించు దినముదినము;
చక్రహస్తునిఁ బ్రకటించు చదువు చదువు;
కుంభినీధవుఁ జెప్పెడి గురుఁడు గురుఁడు;
తండ్రి హరిజేరు మనియెడి తండ్రి తండ్రి. 169

సీ. కంజాక్షునకుఁగాని కాయంబు కాయమే
పవనగుంభితచర్మ భస్త్రిగాక?
వైకుంఠుఁ బొగడని వక్త్రంబు వక్త్రమే
ఢమ ఢమ ధ్వనితోడి ఢక్కగాక?
హరిపూజనములేని హస్తంబు హస్తమే
తరుశాఖ నిర్మిత దర్విగాక?
కమలేశుఁ జూడని కన్నులు కన్నులే
తనుకుడ్యజాల రంధ్రములుగాక?

ఆ. చక్రి చింతలేని జన్మంబు జన్మమే
తరళ సలిలబుద్బుదంబుగాక?
విష్ణుభక్తిలేని విబుధుండు విబుధుఁడే
పాదయుగముతోడి పశువుగాక? 170

సీ. సంసార జీమూత సంఘంబు విచ్చునే
చక్రిదాస్య ప్రభంజనములేక? వాయువు
తాపత్రయాభీల దావాగ్ను లాఱునే
విష్ణుసేవామృత వృష్టిలేక?

సర్వంకషాఘౌఘ జలరాసులింకునే
హరిమనీషా బడబాగ్ని లేక ?
ఘనవిపద్గాఢాంధ కారంబు లడఁగునే
పద్మాక్షు నుతి రవిప్రభలు లేక ?

తే. నిరుపమా పునరావృత్తి నిష్కళంక
ముక్తినిధిఁ గానవచ్చునే ముఖ్యమైన
శార్ఙ్గకోదండ చింతనాంజనము లేక
తామరసగర్భునకునైన ? దానవేంద్ర 171

వ. అని యివ్విధంబున వెఱపు మఱపు నెఱుంగక యులుకు సెడి పలికెడి కొడుకు నుడువులు సెవులకు ములుకులక్రియ నొదవినఁ బెదవు లదరం గదురుచు నదరిపడి గురుసుతు నిం గనుంగొని విమతకథనంబులు గఱపినాఁడవని దానవేంద్రుం డిట్లనియె—. 172

చ. పటుతరనీతిశాస్త్రచయపారగుఁ జేసెదనంచు బాలు నీ
వటుగొనిపోయి వానికి ననర్థములైనవిరోధి శాస్త్ర
ముల్ కుటిలతఁ జెప్పినాఁడవు; భృగుప్రవరుండ వటంచు
నమ్మితిం ! గటకట ! బ్రాహ్మణాకృతివిగాక యథార్థపు
బ్రాహ్మణుండవే ?

క. ధర్మేతర వర్తనులును,
దుర్మిత్రులు నైనజనుల దురితము లొందుః

మర్మములు గలఁచి కల్మష
కర్మల రోగములు వొందు కైవడి విప్రా. 174

వ. అనిన రాజునకుఁ బురోహితుం డిట్లనియె— 175

ఉ. తప్పులు లేవు మావలన, దానవనాథ విరోధిశాస్త్ర
ముల్ సెప్పము, క్రూరులైపరులుఁ జెప్పరు మీచర
ణాంబుజాన సుమ్మెప్పుడు; మీకుమారునకునింతయు నై
జమనీష; యెవ్వరుం జెప్పెడిపాటిగాదు; ప్రతిచింతఁ
దలంపుము సేర్పుకైవడిన్. 176

క. మిత్త్రులము, పురోహితులము,
పాత్రుల, మేమదియుఁగాక భార్గవులము నీ
పుత్త్రుని నిటువలెఁ జేయఁగ
శత్రులమే దైత్యజలధిచంద్రమ వింటే?

వ. అనిన గురునందనుం గోపింపక దైత్యవల్లభుండు గొడుకు
నవలోకించి యిట్లనియె— 178

క. "ఒజ్జలు సెప్పనియీమతి
మజ్జాతుఁడ వైన నీకు మఱియెవ్వగిచే
నుజ్జాత మయ్యె బాలక?
తజ్జనులం జేకుకొనుము తగ నా మ్రోలన్. 179

వ. అనినఁ దండ్రికిఁ బ్రహ్లాదుండిట్లనియె—

ఉ. అచ్చపుఁజీకటింబడి గృహవ్రతులై విషయప్రవిష్టులై
చచ్చుచు, బుట్టుచున్ మరలఁ జర్వితచర్వణులైనవారికిం
జెచ్చెరఁ బుట్టునే పరులు సెప్పిననైన నిజేచ్ఛనైన నే
మిచ్చిననైనఁ గానలకు నేఁగిననైన హరిప్రబోధముల్

ఉ. కాననివాని నూఁతగొని కాననివాఁడు విశిష్టవస్తువుల్
గాననిభంగిఁ, గర్మములు గైకొనికొందఱు, కర్మబద్ధులై
కానరు విష్ణుఁగొంద; ఱట గందురకించనవైష్ణవాంఘ్రిసం
స్థానరజోభిషిక్తులగు సంహృతకర్ములు దానవేశ్వరా!

శా. శోధింపంబడె సర్వశాస్త్రములు, రక్షోనాథ వేయేటికిన్
గాథల్; మాధవ శేముషీ తరణిసాంగత్యంబునంగాక దు
ర్గాధన్ దాఁటఁగవచ్చునే సుతవధూమానోగ్రవాంఛామద
క్రోధోద్రోల్లవిశాలసంసృతి మహాఘోరామితాంభోనిధిన్.

వ. అని పలికిన కొడుకును ధిక్కరించి మక్కువ సేయక
రక్కసులఱేఁడు తనతొడలపై నుండనీక గొబ్బున దిగ ద్రొబ్బి
నిబ్బరంబులగు కోపతాపంబులు దీపింప వేఁడిచూపుల
మింట మంట లెగయ మంత్రులంజూచి యిట్లనియె. 184

శా. “క్రోడంబై పినతండ్రిఁ జంపెనని తాఁ గ్రోధించి
చిత్తంబులో। వీడం జేయఁడు బంటుభంగి హరికిన్
విద్వేషికిన్ భక్తుఁడై। యోడం డక్కట! ప్రాణవాయు
వులు వీఁడొప్పించుచున్నాడునా। తోడన్ వైరము
వట్టె; నిట్టి జనకద్రోహిన్ మహిం గంటిరే. 185

వ. అని రాక్షసవీరుల వీక్షించి యిట్లనియె. 186

—♦ హిరణ్యకశిపుండు ప్రహ్లాదుని వివిధోపాయంబుల హింసించుట ♦—

శా. పంచాబ్దంబుల వాఁడు తండ్రి ననగు నా పక్షంబు నిందించి య
త్యంచద్భక్తియు లేక విష్ణు నహితుం గీర్తించుచున్నాఁడు వ
ద్దంచుం జెప్పిన మానఁ డంగమునఁ బుత్రాకారతన్ వ్యాధి
జన్మించెన్ నేని వధించి రండు దనుజుల్ మీమీ పటుత్వం
బులన్. 187

శా. అంగవ్రాతములోఁ జికిత్సకుఁడు దుష్టాంగంబు ఖండించి శే
షాంగశ్రేణికి రక్ష సేయు క్రియ నీ యజ్ఞుం గులద్రోహి దు
ష్టాంగుం గేశవపక్షపాతి నధముం జంపించి వీరవ్రతో
త్తుంగఖ్యాతిఁ జరించెదం గులము నిర్దోషంబు గావించెదన్.

క. హంతవ్యుఁడు రక్షింపను
మంతవ్యుఁడు గాఁడు, యముని మందిరమునకున్
గంతవ్యుఁడు, వధమునకుప
రంతవ్యుం డనక చంపి రండీపసుచున్. 189

వ. అని దానవేంద్రుం డానతిచ్చిన వాఁడికోరలుగల రక్క
సులు పెక్కండ్రు శూలహస్తులై వక్త్రంబులు దెఱచి
కొని యుబ్బి బొబ్బలిడుచు ధూమసహిత దావదహనంబు
నుంబోలెఁ దామ్రసంకాశంబులయిన కేశంబులు మెఱయ
భేదన వాదన చ్ఛేదనంబులు సేయుచు. 190

ఉ. । బాలుఁడు రాచబిడ్డఁడు, కృపాలుడు, సాధుఁడు,
లోకమాన్య సం। శీలుఁడు, వీఁడవధ్యుఁడని చిక్కక
స్రుక్కక క్రూరచిత్తులై । శూలములం దదంగముల

సుస్థిరులై ప్రహరించి రుగ్రవా । చాలత నందఱుఁ
దివిజశత్రుఁడు నల్దసఁడయ్యె భూవరా.

చ. పలువురుదానవుల్వొడువ బాలుని దేహము లేశమాత్రము
న్నొలియదులోపలన్ రుధిరముబ్బదు కందదు శల్య
సంఘముల్ । నలియదు దృష్టివైభవము నష్టముగాదు
ముఖేందుకాంతియుం । బొలియదు నూతనశ్రమము
పుట్టదు మోమున దీనభావమున్.

ఉ. తన్ను నిశాచరుల్ వొడువ దైత్యకుమారుఁడు మాటి
మాటికిన్ పన్నగశాయి, యో దనుజభంజన,
యో జగదీశ, యో మహా । పన్నశరణ్య, యో
నిఖిలపావన, యంచు నుతించుగాని తాఁ । గన్నుల
నీరుఁ దేఁడు భయకంప సమేతుఁడుగాఁడు భూవరా.

ఉ. పాఱఁడు లేచి దిక్కులకు, బాహువులొడ్డఁడు, బంధు
రాజిలో । దూఱఁడు, ఘోరకృత్యమని దూఱఁడు
తండ్రిని, మిత్రవర్గముం । జీరఁడు; మాతృసంఘము
వసించు సువర్ణ గృహంబులోనికిం । దాఱఁడు,
కావరేయనఁడు, తాపమునొందఁడు, కంటగింపఁడున్.

వ. ఇట్లు సర్వాత్మకంబై యిట్టిదట్టిదని నిర్దేశింపరాని పర
బ్రహ్మంబు దానయై యమ్మహావిష్ణుని యందుఁ జిత్తంబు
జేర్చి తన్మయుండయి పరమానందంబును బొందియున్న
ప్రహ్లాదునియందు రాక్షసేంద్రుండు దనకింకరుల చేతం
జేయించుచున్న మారణ కర్మంబులు పాపకర్ముని

యందుఁ బ్రయుక్తంబులైన సత్కారంబులుం బోలె విఫలంబులగుటం జూచి—

ఉ. "శూలములన్ నిశాచరులు సుక్కఁగ దేహము నిగ్రహింపఁగా । జాలుఁడు నేలపైఁ బడఁడు, పాఱఁడు చావఁడు తండ్రినైననా । పాలికి వచ్చి చక్రధరుపక్షము మానితి నంచుఁ బాదముల్ । ఫాలము సోఁకఁ బ్రమ్రొక్కఁడు, డనపాయత నొందుటకేమి హేతువో!" 196

వ. అని శంకించుచు, 197

సీ. ఒక మాటు దిక్కుంభియూథంబుఁ దెప్పించి
కెరలి డింభకునిఁ ద్రొక్కింపఁబంపు,
నొకమాటు విషభీకరోరగశ్రేణులఁ
గడువడి నర్భకు గఱవఁబంపు,
నొకమాటు హేతిసంఘోగ్రానలములోన
విసరి కుమారుని వేయఁబంపు,
నొకమాటు కూలంకషోల్లోల జలధిలో
మొత్తించి శాబకు ముంపఁబంపు,

ఆ. విషముఁబెట్టఁబంపు, విదళింపఁగాఁ బంపు,
దొడ్డ కొండచరుల ద్రోయఁబంపుఁ,
బట్టికట్టఁ బంపు బాధింపఁగాఁ బంపు
బాలు గినిసి దనుజపాలుఁ డధిప. 198

సీ. ఒకవేళ నభిచార హోమంబు సేయించుఁ;
నొకవేళ నెండల నుండఁ బంచు;

నొకవేళ వానల నుపహతి నొందించు;
నొకవేళ రంధ్రంబు లుక్కఁబట్టు;
నొకవేళ దనమాయ నొదవించి బెగడించు;
నొకవేళ మంచున నొంటిఁ నిలుపు;
నొకవేళ బెనుగాలి కున్ముఖుగావించు;
నొకవేళ బాతించు నుర్వియందు;

తే. నీరు నన్నంబు నిడనీక నిగ్రహించు;
గశల నడిపించు; బువ్వించు గండశిలల;
గదల వేయించు; నేయించు ఘనశరములఁ
గొడుకు నొక వేళ నమరారి క్రోధియగుచు. 199

వ. మరియు ననేక మారణోపాయంబుల బాప రహితు
డైన పాపని రూపుమాపలేక యేకాంతంబున దురంత
చింతాపరిశ్రాంతుడై రాక్షసేంద్రుండు దన మనంబున.

ఉ. "ముంచితివార్ధులన్, గదలమొత్తితి, శైలతటంబులందు
ద్రో । బ్బించితి, శస్త్రరాజిఁబొడిపించితి, మీఁదనిభేంద్ర
పంక్తితో । ప్పించితి, ధిక్కరించితి, శపించితి, ఘోరద
వాగ్నులందుఁ ద్రో । యించితిఁ, బెక్కుపాట్లనలయించితిఁ
జావడిదేమిచిత్రమో! 201

చ. ఎఱుఁగఁడు జీవనౌషధము; లెవ్వరుభర్తలులేరు; బా
ధలం । దరలఁడు; నైజతేజమునఁ దథ్యము జాడ్యము
లేదు; మిక్కిలిన్ । మెఱయుచు నున్నవాఁడొకని మేషము
దైన్యమునొంద; డింక నే । తెఱఁగునఁ ద్రుంతు? వేసరితి;
దివ్యము వీని ప్రభావమెట్టిదో! 202

వ. అదియునుం గాక తొల్లి శునశ్శేఫుండను ముని కుమారుండు దండ్రిచేత యాగ పశుత్వంబునకు దత్తుండయి తండ్రి తనకు నపకారి యని తలంపక బ్రదికిన చందంబున:— 203

క. ఆగ్రహమున నేఁ జేసిన
నిగ్రహములు పరులతోడ నెఱి నొకనాఁడున్
విగ్రహము లనుచుఁ బలుకఁ డ
నుగ్రహములుగా స్మరించు, నొవ్వఁడుమదిలోన్ 204

వ. కావున వీఁడు మహాప్రభావ సంపన్నుండు, వీని కెందును భయంబు లేదు. వీనితోడి విరోధంబునం దనకు మృత్యువుసిద్ధించు”నని నిర్ణయించి చిన్నఁబోయి ఖిన్నుండై ప్రసన్నుండు గాక క్రిందు సూచుచు విషణ్ణుండై చింతనంబు సేయుచున్న రాజునకు మంతనంబునఁ జండామార్కులిట్లనిరి:— 205

శా. “శుభ్రఖ్యాతివి నీ ప్రతాపము మహాచోద్యంబుదైత్యేంద్రరో।మభ్రూయుగ్మవిజృంభణంబునదిగీశవ్రాతముం జోరులన్ । విభ్రాంతంబుగఁ జేసి యేలితిగదా విశ్వంబు వీఁడెంత యీ। దభ్రోక్తుల్ గుణదోష హేతువులు చింతం బొంద నీకేటికిన్ ?

శా. వక్రుండైన జనుండు వృద్ధగురుసేవం జేసి మేధానయోపక్రాంతిన్ పలసిల్లు మీఁదట వయఃపాకంబుతో బాలకున్ శక్రద్వేషణబద్ధుఁ జేయుము, మదింజాలింపుమీ

రోషమున్ శుక్రాచార్యులు వచ్చునంత, కీర్తిదుర్గ
సుశ్రీయుతుం డయ్యెడుర్గా." 207

వ. అని గురుపుత్త్రులు వలికిన రాక్షసేశ్వరుండు గృహస్థు
లైన రాజులకు నుపదేశింపఁ దగిన ధర్మార్థకామంబులు
బ్రహ్లాదునకు నుపదేశింపుం డని యనుజ్ఞ సేసిన వారు
నతనికి త్రివర్గంబు నుపదేశించిన నతండు రాగద్వేషం
బులచేత విషయాసక్తులైనవారలకు గ్రాహ్యంబులైన
ధర్మార్థ కామంబులుఁ దనకు నగ్రాహ్యంబు లనియును
వ్యవహార ప్రసిద్ధికొఱకైన భేదంబుగాని యాత్మభేదంబు
లేదనియును ననర్థంబులయం దర్థకల్పనసేయుట దిగ్భ్రి
మంబనియును నిశ్చయించి గురూపదిష్ట శాస్త్రంబులు
మంచివని తలంపక గురువులు దమగృహస్థ కర్మానుష్ఠా
నంబులకుం బోయిన సమయంబున— 208

క. ఆటలకుఁ దన్ను రమ్మని
పాటించి నిశాటసుతులు భాషించిన దో
పాట కులేంద్రకుమారుఁడు
పాటవమున వారిఁ జేరి ప్రజ్ఞాన్వితుఁడై. 209

క. "చెప్పఁ డొకచదువు మంచిది;
చెప్పెడిఁ దగులములు సెవులు సిందఱగొనఁగాఁ,
జెప్పెదు మనయెడ నొజ్జను;
సెప్పెద నొకచదువు వినుఁడు చిత్తములలరన్."

వ. అని రాజకుమారుండు గావున గరుణించి సంగడికాండ్ర తోడ నగియెడి చందంబునఁ గ్రీడలాడుచు సమాన వయస్కులైన దైత్యకుమారుల కెల్ల నేకాంతంబున నిట్లనియె. 211

ఉ. "బాలకులార రండు! మన ప్రాయపు బాలురు కొంద ఱు ర్వీపైఁ గూలుటఁ గంటిరే! గురుఁడు క్రూరుఁ, డనర్థచ యంబునందు దుశ్శీలత నర్థకల్పనముఁ జేసెడి, గ్రాహ్య ముగాదు; శాస్త్రముల్ మేలెఱిఁగించెదఁ విన్న మీకు నిరంతర భద్రమయ్యెడిన్. 212

వ. "వినుండు; సకలజన్మంబులందును ధర్మార్థాచరణ కార ణంబయిన మానుషజన్మంబు దుర్లభం; బందుఁ బురు షత్వంబు దుర్గమం; బదియు శతవర్షపరిమితంబైన జీవిత కాలంబున నియతంబై యుండు నందుసగ మంధకార బంధురంబయి రాత్రిరూపంబున నిద్రాది వ్యవహారం బుల నిరర్థకంబయి చనుఁ; జిక్కిన పంచాశద్వత్సరంబు లందును బాల్యకైశోర కౌమారాది వయోవిశేషంబుల వింశతిహాయనంబులు గడచు. కడమ ముప్పది యబ్దంబులు నింద్రియంబుల చేతఁ బట్టువడి దురవగాహంబులయిన కామక్రోధ లోభ మోహమద మత్సరంబులను పాశంబు లను గట్టువడి విడివడ సమర్థుండుగాక ప్రాణంబుల కంటె మధురాయమాణ మైన తృష్ణకులోనై భృత్య, తస్కర, వణిక్కర్మంబులఁ బ్రాణహానియైన

నంగీకరించి పరార్థంబుల నర్థించుచు, రహస్య సంభోగ చాతుర్య సౌందర్య విశేషంబుల ధైర్యవల్లికా లవిత్రంబు లయిన కళత్రంబులను, మహనీయ మంజుల మధురా లాపంబులు గలిగి వశులయిన శిశువులను, శీల వయోరూప ధన్యలగు కన్యలను, వినయవివేక విద్యాలంకారులైన కుమారులను, గామితఫలప్రదాతలగు భ్రాతలను మమత్వ ప్రేమ దైన్యజనకులైన జననీజనకులను, సకలసౌజన్య సింధువులైన బంధువులను, ధన కనకవస్తు వాహన సుందరంబులైన మందిరంబులను, సుకరంబులైన పశుభృత్యనికరంబులను, వంశపరంపరాయత్తంబులయిన విత్తంబులను వర్జింపలేక, సంసారంబు నిర్జించు నుపాయంబుఁగానక 'తంతువర్గంబున నిర్గమద్వారశూన్యంబైన మందిరంబుఁజేరి చుట్టునడి వెడలెడి పాటవంబు సాలక తగులువడు కీటకంబు చందంబున' గృహస్థుండు స్వయంకృత కర్మబద్ధుండై శిశ్నోదరాది సుఖంబులఁ బ్రమత్తుండై నిజకుటుంబపోషణ పారవశ్యంబున విరక్తిమార్గంబు దెలియనేరక, స్వకీయపరకీయ భిన్నభావంబున నంధకారంబునం బ్రవేశించుఁ గావున గౌమార సమయంబున మనీషాగరిష్ఠుండై పరమ భాగవత ధర్మంబు ననుష్ఠింపవలయు; దుఃఖంబులువాంఛితంబులుగాక చేకుఱుభంగి సుఖంబులును గాలానుసారంబులై లబ్ధములగుం గావున వృథా ప్రయాసంబున

నాయుర్వ్యయంబు సేయఁజనదు. హరిభజనంబున మోక్షంబు సిద్ధించు; విష్ణుండు సర్వభూతంబులకు నాత్మేశ్వరుండు; ప్రియుండు; ముముక్షువైన దేహికి దేహావసాన పర్యంతంబు నారాయణ చరణారవింద సేవనంబు గర్తవ్యంబు. 213

సీ. కంటిరే మనవారు ఘనులు గృహస్థులై
విఫలులై కైకొన్న వెట్టితనము ?
భద్రార్థులై యుండి పాయరు సంసార
పద్ధతి నూరక పట్టువడిగి;
కల యోనులందెల్ల గర్భాద్యవస్థలఁ
బురుషుండు దేహియై పుట్టుచుండు
దన్నెఱుంగఁడు కర్మతంత్రుఁడై కడపట
ముట్టఁడు భవశతములకు నయిన;

ఆ. దీన శుభము లేదు, దివ్యకీర్తియు లేదు;
జగతిఁ బుట్టి పుట్టి చచ్చి చచ్చి
పొరల నేల మనకుఁ ? బుట్టని చావని
త్రోవ వెదకికొనుట దొడ్డబుద్ధి. 214

శా. హాలాపానవిజృంభమాణ మద గర్వాతీత దేహోల్లస
ద్బాలాలోకనశృంఖలానిచయసంబద్ధాత్ములై లేశముం
వేలానిస్సరణంబుగానక మహావిద్వాంసుఁడుం గామినీ
హేలాకృష్టకురంగశాబక మగుఁ హీనస్థితిఁ వింటిరే.

ఆ. విషయసక్తులైన విబుధాహితులతోడి
మనికివలదు ముక్తిమార్గవాంఛ
నాదిదేవువిష్ణు నాశ్రయింపుఁడు ముక్త
సంగజనులఁగూడి శైశవమున. 216

వ. "కావున విషయంబులఁ జిక్కువడిన రక్కసులకు హరి భజనంబు శక్యంబుగాదు. రమ్యమయ్యును బహుతర ప్రయాసగమ్యమని తలంచిరేనిఁ జెప్పెదసర్వభూతాత్మకుండై సర్వదిక్కాల సిద్ధుండై బ్రహ్మ కడతలగాఁగల చరాచర స్థూలసూక్ష్మజీవ సంఘంబులందును, నభో వాయుకుంభినీ సలిలతేజంబు లనియెడు మహాభూతంబు లందును, భూతవికారంబు లయిన ఘటపటాదుల యందును, గుణసామ్యంబయిన ప్రధానమందును, గుణ వ్యతిరిక్తంబైన మహత్తత్త్వాది యందును, రజస్సత్త్వ తమోగుణంబుల యందును, భగవంతుం డవ్యయుం డీశ్వరుండు, "పరమాత్మ పరబ్రహ్మ" మనియెడు వాచక శబ్దంబుగల్గి కేవలానుభవానంద స్వరూపకుండు నవికల్పితుండు, ననిర్దేశ్యుండు నయిన పరమేశ్వరుండు త్రిగుణాత్మకంబైన తన దివ్యమాయచేత నంతర్హితైశ్వ ర్యుండై వ్యాప్య వ్యాపకరూపంబులంజేసి దృశ్యుండును, ద్రష్టయు, భోగ్యుండును, భోక్తయు నయి నిర్దేశింపందగి వికల్పితుండై యుండు దక్కారణంబున నాసురభావంబు విడిచి సర్వభూతంబు లందును దయాసుహృద్భా

వంబులు గర్తవ్యంబులు. దయా సుహృద్భావంబులు గల్గిన నధోక్షజుండు సంతసించు; ననంతుం డాద్యుండు హరి సంతసించిన నలభ్యం బెయ్యదియు లేదు. జనార్దన చరణసరసీరుహ యుగళ స్మరణ సుధారసపానపరవశుల మైతిమేని మనకు దైవవశంబున నకాంక్షితంబులై సిద్ధించు ధర్మార్థకామంబులు; కాంక్షితంబై సిద్ధించు మోక్షంబును నేల త్రివర్గంబును, నాత్మవిద్యయుం దర్క-దండ నీతిజీవితాదు లన్నియు త్రైగుణ్యావిషయంబులైన వేదంబుల వలనం బ్రతిపాద్యంబులు నిస్త్రైగుణ్యాలక్షణంబునం బరమపురుషుండైన హరికి నాత్మసమర్పణంబు సేయుటమేలు పరమాత్మ తత్త్వజ్ఞానోదయంబునం జేసి స్వపరభ్రాంతిసేయక పురుషుండు యోగావధూతత్త్వంబున నాత్మవికల్ప భేదంబులం గలలోగన్న విశేషంబుల భంగిం దథ్యంబనక మిథ్యయని తలంచు" నని మఱియుఁ బ్రహ్లాదుం డిట్లనియె:—

క. "నరుఁడుండానును మైత్రితో మెలఁగుచుఁ నారాయణుం డింతయుఁ | వరుసఁ నారదసంయమీశ్వరునకుఁ వ్యాఖ్యానముఁ జేసెముఁ | హరిభక్త్యాంఘ్రి పరాగశుద్ధతను లేకాంతుల్ మహాకించనుల్ | పరతత్త్వజ్ఞులుగాని నేరరు మదిఁ భావింప నీజ్ఞానముఁ. 218

వ. తొల్లి నేను దివ్యదృష్టిగల నారదమహాముని వలన నవిశేషంబయిన యీజ్ఞానంబును బరమభాగవత

ధర్మంబును వింటిననిన వెఱఁగుపడి దైత్యబాలకు లద్దనుజ
రాజకుమారున కిట్లనిరి. 219

ఉ. "మంటిమిగూడి; భార్గవకుమారకులొద్దనేక శాస్త్రముల్
వింటిమి; లేఁడు సద్గురుఁడు వేఱొకఁడెన్నఁడు; రాజ
శాల ముక్కంటికి నైనరాదు సారఁగా; వెలికిం జన
రాదునీకు; నిష్కంటకవృత్తి నెవ్వఁడు ప్రగల్భుఁడు సెప్పె?
గుణాఢ్య చెప్పుమా. 220

క. "సేవింతుము నిన్నెప్పుడు
భావింతుము రాజవనుచు బహుమానములం
గావింతుము; తెలియము నీ
కీ వింత మతిప్రకాశ మేక్రియఁ గలిగెన్!" 221

వ. అని యిట్లు దైత్యనందనులు దన్నడిగినఁ బరమభాగవత
కులాలంకారుండైన ప్రహ్లాదుండు నగి తనకుఁ బూర్వంబు
నందు వినంబడిన నారదుమాటలు దలంచి యిట్లనియె.

శా. "అక్షీణోగ్రతపంబు మందరముపై నర్థించిమాతండ్రిశు
ద్ధక్షాంతింజనియుండఁ, జీమగమిచేతన్ భోగిచందంబునన్
భక్షింపంబడెఁబూర్వపాపములచేఁబాపాత్మకుండంచుమున్
రక్షస్సంఘముమీఁద నిర్జరులు సంరంభించి యుద్ధార్థులై.

శా. "ప్రస్థానోచితభేరిభాంకృతులతోఁ బాకారియుందారుశౌ
ర్యస్థైర్యంబుల నేఁగుదెంచినఁ దదీయాటోపవిభ్రాంతులై
స్వస్థేమల్ దిగనాడి పుత్రధన యోషామిత్ర సంపత్కళా
ప్రస్థానంబులు డించిపాఱిరసురుల్ ప్రాణావనోద్యుక్తులై.

మత్తకోకిల.

"ప్రహ్లదంబున వేల్పు లుద్ధతిఁబాటి రాజనివాసముం
గొల్లవెట్టి సమస్తవిత్తముఁ గ్రూరతం గొనిపోవగా
నిల్లుసొచ్చి విశంకుఁడై యమరేశ్వరుం డదలించి మా
తల్లిఁ దా జెఱబెట్టె సిగ్గునఁ దస్త్రయై విలపింపఁగాన్.

వ. "ఇట్లు సురేంద్రుండు మాతల్లిం జెఱగొని పోవుచుండ నమ్ముగుద కురరియను పులుగుక్రియ మొఱలిడినందెరువున దైవయోగంబున నారదుండు బొడగని యిట్లనియె.

ఉ. స్వర్భువనాధినాథ, సురసత్తమ, వేల్పులలోన మిక్కిలిన్
నిర్భర పుణ్యమూర్తివి సునీతివి మానినిఁబట్టనేల? యీ
గర్భిణి, నాతురన్ విడువు కల్మషమానసురాలు గాదు; నీ
దుర్భరరోషముల్ నిలుపు దుర్జయుఁడై ననిలింపవైరిపై!

వ. అనిన వేల్పుఁదపసికి వేయికన్నులుగలగఱువ యిట్లనియె:

ఉ. అంత నిధానమైన దివిజాధిపు వీర్యము దీని కుక్షి న
త్యంత సమృద్ధినొందెడి మహాత్మకకావునదత్ప్రసూతి ప
ర్యంతముబద్ధఁజేసి జనితార్భకు వజ్రముధార ద్రుంచి ని
శ్చింతుఁడనై తుదిన్ విడుతు సిద్ధము దానవరాజవల్లభన్.

వ. అనిపల్కిన వేల్పుతేనికిం దపసి యిట్లనియె:—. 230

శా. "నిర్భీకుండుప్రశస్తభాగవతుఁడున్నిద్రుండు జన్మాంతరా
విర్భూతాచ్యుత పాదభక్తి మహిమా విష్టుండుదైత్యాంగనా।
గర్భస్థుండగు బాలకుండు బహుసంగ్రామాద్యుపాయంబులన్
దుర్భావంబునఁ బొంది చావఁడు భవద్దోర్దండ విభ్రాంతుఁడై. 232

వ. అని దేవముని నిర్దేశించిన సతనివచనంబులు మన్నించి తానును హరిభక్తుండు గావున దేవేంద్రుండు భక్తిబాంధవంబున మాయవ్వను విడచి 'వలగొని సురలోకంబునకుం జనియె' మునీంద్రుండును మజ్జననియందుఁ బుత్రికాభావంబు సేసి యూరడించి నిజాశ్రమంబునకుఁ గొనిపోయి నీవు పతివ్రతవు, నీయుదరంబునఁ బరమ భాగవతుండయిన ప్రాణి యున్నవాఁడు; తపో మహాత్మ్యంబునం గృతార్థుండై నీపెనిమిటి రాఁగలం డందాఁక నీ విక్కడనుండు మనిన సమ్మతించి, 232

శా. యోషారత్నము నాథదైవత విశాలోద్యోగమాతల్లిని ర్దోషమ్యంబున నాథురాక మదిలో వాంఛించి నిర్ధోషయై। యీషద్భీతియులేక గర్భపరిరక్షేచ్ఛన్ విచారించి శు।శ్రూషల్ సేయుచునుండె నారదునకున్ సువ్యక్తశీలంబునన్. 223

వ. ఇట్లు తనకుఁ బరిచర్య సేయుచున్న దైత్యరాజ కుటుంబినికి నాశ్రిత రక్షావిశారదుండైన నారదుండు నిజ సామర్థ్యంబున నభయంబిచ్చి గర్భస్థుండనైన నన్ను నుద్దేశించి ధర్మతత్త్వంబును నిర్మలజ్ఞానంబును నుపదేశించిన నమ్మెద్దియ దద్దయుం బెద్దకాలంబునాఁటి వినికి గావున నాఁడుది యగుటం జేసి పరిపాటి దప్పి నూటి లేక మఱచె. నారదుండు నాయెడఁ గృపగల నిమిత్తంబున, 234

క. వెళ్లిగొని నాటనుండియు
నుల్లసితంబైన దైవయోగంబున నా
భిల్లెడు మునిసుత మంతయు
నుల్లంబున మఱపు పుట్ట దొకనాఁడైనన్. 235

ఆ. వినుఁడు నాదుపలుకు విశ్వసించితిరేని
సతుల కయిన బాల జనుల కయిన
దెలియవచ్చు మేలు దేహాద్యహంకార
దళన నిపుణమైన తపసి మతము" 236

వ. అని నారదోక్త ప్రకారంబున బాలకులకుఁ బ్రహ్లాదుం
డిట్లనియె— "ఈశ్వరమూర్తియైన కాలంబునం జేసి
వృక్షంబు గలుగుచుండ ఫలంబునకు జన్మసంస్థాన
వర్ధనా పక్షీణత్వ పరిపాకనాశంబులు ప్రాప్తంబులయిన
తెఱంగున దేహంబులకుం గాని షడ్భావ వికారంబు
లాత్మకు లేవు. ఆత్మ నిత్యుండు, క్షయరహితుండు,
శుద్ధుండు; క్షేత్రజ్ఞుండు; గగనాదులకు నాశ్రయుండు;
క్రియాశూన్యుండు; స్వప్రకాశుండు; సృష్టిహేతువు;
వ్యాపకుండు; నిస్సంగుండు; బరిపూర్ణుండు; నొక్కఁడు—
నని వివేకసమర్థంబులగు నాత్మలక్షణంబులు పండ్రెండు
నెఱుంగుచు దేహాదులందు మోహజనకంబు లగు
నహంకార మమకారంబులు విడిచి పసిండిగనులు
గల నెలవున విభ్రాజమాన కనకలేశంబులైన
పాషాణాదులందు బుటంబు వెట్టి వహ్నియోగంబునఁ

గరంగ నూఁది హేమకారకుండు పాటవంబున హాటకంబు బడయుభంగి నాత్మకృత కార్య కారణంబుల నెఱింగెడి నేర్పరి దేహంబునం దాత్మసిద్ధికొఱకు నయిన యుపాయంబున జేసి బ్రహ్మభావంబుఁ బడయు మూల ప్రకృతియు, మహ దహంకారంబులును, బంచతన్మాత్రం బులును నివి యెనిమిదియుం బ్రకృతులనియును, రజస్స త్త్వతమతంబులు మూఁడును బ్రకృతి గుణంబు లనియును గర్మేంద్రియంబులయిన వాక్పాణిపాదపాయూపస్థంబులును జ్ఞానేంద్రియంబు లైన శ్రవణ నయన రసనా త్వగ్ఘ్రా ణంబులును, మనంబును, మహీ సలిల తేజో వాయు గగనంబులును, నివి పదాఱును వికారంబులనియును గపిలాది పూర్వాచార్యులచేతఁ జెప్పంబడియె. సాక్షిత్వం బున నీ యిరువదేడింటిని నాత్మ గూడియుండుఁ జెక్కింటి కూటువ దేహ మదియు జంగమస్థావర రూపంబుల రెండు విధంబులయ్యె. మూలప్రకృతి మొదలయిన వర్గంబునకు వేత్తై మణిగణంబులం జొచ్చియున్న సూత్రంబు చందంబున నాత్మ యున్నింటి యందునుం జొచ్చి దీపించు నాత్మకు జన్మస్థితిలయంబులు గలవంచు మిథ్యాతత్పరులు గాక వివేక శుద్ధమైన మనంబునం జేసి విచారించి దేహంబునం దాత్మ వెదకవలయు; నాత్మకు నవస్థలు గలయట్లుండుఁ గాని యవస్థలులేవు. జాగరణ స్వప్న సుషుప్తులను వృత్తు లెవ్వనిచేత నెఱుంగంబడు నతం డాత్మయంద్రడు. కుసుమధర్మంబులయిన గంధంబుల

చేత గంధాశ్రయుం డయిన వాయువు నెఱింగెడు భంగిం త్రిగుణాత్మకంబులయి కర్మజన్యంబులయిన బుద్ధిభేదంబుల నాత్మ నెఱుంగంగావలయు"నని చెప్పి, 237

సీ. "సంసార మిది బుద్ధిసాధ్యము గుణకర్మ
గణబద్ధ మజ్ఞాన కారణంబు;
కలవంటి దింతియకాని నిక్కముగాదు
సర్వార్థములు మనస్సంభవములు;
స్వప్నజాగరములు సమములు గుణశూన్యుఁ
డగు పరమునికి; గుణాశ్రయమున
భవవినాశంబులు వాటిల్లునట్లుండుఁ
బట్టిచూచిన లేవు బాలులార;

తే. కడఁగి త్రిగుణాత్మకములైన కర్మములకు
జనకమైవచ్చు నజ్ఞానసముదయమును
ఘనతరజ్ఞాన వహ్నిచేఁ గాల్చిపుచ్చి
కర్మవిరహితులై హరి గనుట మేలు. 238

వ. అదిగావున గురుశుశ్రూషయు సర్వలాభ సమర్పణంబును, సాధుజనసంగమంబును, నీశ్వర ప్రతిమాసమారాధనంబును హరికథాతత్పరత్వంబును, వాసుదేవుని యందలి ప్రేమయు నారాయణగుణకర్మ కథానామకీర్తనంబును వైకుంఠచరణ కమలధ్యానంబును విశ్వంభర మూర్తి విలోకన పూజనంబును మొదలయిన విజ్ఞాన వైరాగ్యలాభ సాధనంబులైన భాగవత ధర్మంబులపై

రతిగలిగి సర్వభూతంబులయందు నీశ్వరుండు భగవంతుం డాత్మగలండని సమ్మానంబుసేయుచుఁ కామ క్రోధ లోభ మోహ మద మత్సరంబులన్ గెలిచి, యింద్రియ వర్గంబును బంధించి భక్తిసేయుచుండ నీశ్వరుండయిన విష్ణుదేవుని యందలి గతి సిద్ధించు.

సీ. దనుజారి లీలావతారంబులందలి
శౌర్యకర్మంబులు సద్గుణములు
విని భక్తుఁడగువాఁడు వేడ్కతోఁ బులకించి
కన్నుల హర్షాశ్రుకణము లొలుక
గద్గదస్వరముతోఁ గమలాక్ష, వైకుంఠ,
వరద, నారాయణ, వాసుదేవ
యనుచు నొత్తిలి పాడు నాడు నాక్రోశించు
నగు జింతనముసేయు నతియొనర్చు

తే. మరులుకొనియుండుఁ, దనలోన మాటలాడు
వేల్పుసోఁకిన పురుషుని వృత్తిఁ దిరుగు
బంధములఁ బాసి యజ్ఞాన పటలిఁ గాల్చి
విష్ణుఁ బ్రాపించుఁ, దుది భక్తివివశుఁ డగుచు. 240

వ. కావున రాగాదియుక్తమనస్కుండయిన శరీరికి సంసార చక్రనివర్తకంబయిన హరిచింతనంబు బ్రహ్మమందలి నిర్వాణసుఖంబెట్టి దట్టిదని బుధులు దెలియుదురు. హరి చింతనంబు దుర్గమంబుగాదు; హరి సకల ప్రాణిహృదా యంబులయందు నంతర్యామియై యాకాశంబుభంగి

నుండు. విషయార్జనంబుల నయ్యెడిది లేదు; నిమిష భంగుర ప్రాణులైన మర్త్యులకు మమతాస్పదంబులును జంచలంబులును నైన పుత్ర మిత్ర కళత్ర పశు భృత్య బల బంధు రాజ్య కోశ మణి మందిర మంత్రి మాతంగ మహీప్రముఖ విభవంబులు నిరర్థకంబులు. యాగప్రముఖ పుణ్యలబ్ధంబులైన స్వర్గాదిలోక భోగంబులు పుణ్యానుభవ వక్షీణంబులు గాని నిత్యంబులుగావు నరుండు విద్వాంసుండ నని యభిమానించి కర్మంబు లాచరించి యమోఘంబు లయిన విపరీతఫలంబుల నొందు. కర్మంబులు గోరక చేయవలయు; కోరిచేసిన దుఃఖంబులు ప్రాప్తించు; బురుషుండు దేహంబుకొఱకు భోగంబుల నపేక్షించు; దేహంబు నిత్యంబుగాదు; తోడరాదు; మృతంబయిన దేహమును శునకాదులు భక్షించు; దేహికర్మంబు లాచరించి కర్మ బద్ధుండయి క్రమ్మఱం గర్మానుకూలంబున దేహంబు విస్తరించు; నజ్ఞాన తంత్రంబులు ధర్మార్థకామంబులు; జ్ఞానలభ్యంబు మోక్షంబు; మోక్షప్రదాతయగు హరి సకలభూతంబులకు నాత్మేశ్వరుండు, ప్రియుండు; దనచేత నయిన మహాభూతంబులతోడ జీవసంజ్ఞితుండయి యుండు; నిష్కాములై హృదయగతుండయిన హరిని నిజభక్తిని భజింపవలయు. 244

క. దానవదైత్య భుజంగమ
మానవగంధర్వసుర సమాజములో ల

శ్రీశనాథుచరణ కమల
ధ్యానంబున నెవ్వఁడయిన ధన్యతనొందున్. 242

క. చిక్కఁడు వ్రతములఁ గ్రతువుల,
జిక్కఁడు దానముల శౌచశీలతపములం;
జిక్కఁడు యుక్తిని; భక్తినిఁ
జిక్కినక్రియ నచ్యుతుండు సిద్ధము సుండీ. 243

క. చాలదు భూదేవత్వము;
సాలదు దేవత్వ; మధిక శాంతత్వంబుం
జాలదు హరి మెప్పింప వి
శాలోద్యములార భక్తిసాలిన భంగిన్. 244

ఆ. దనుజ భుజగ యక్ష దైత్య మృగాభీర
సుందరీ విహంగ శూద్ర శబరు
లైనఁ బాపజీవులైన ముక్తికిఁ బోదు
రఖిలజగము విష్ణుఁడనుచుఁ దలఁచి.

క. గురువులు దమకును లోఁబడు
తెరువులు సెప్పెదరు, విష్ణుదివ్యపదవికిం
దెరువులు సెప్పరు; చీఁకటి
బరువులు వెట్టంగ నేల బాలకులారా.

క. తెం డెల్లపుస్తకంబులు
నిం డాచార్యునకు మరల నేకతమునకున్
రండు విశేషము సెప్పెదఁ
బొం డొల్లనివారు కర్మపుంజముపాలై. 247

క. ఆడుదము మనము హరిరతిఁ;
బాడుద మే ప్రొద్దు విష్ణుభద్రయశంబుల్;
వీడుదము దనుజసంగతిఁ;
గూడుదము ముకుందభక్తకోటిన్ సూటిన్. 248

క. విత్తము సంసృతిపటలము
ద్రవ్యము కామాదివైరివర్గంబుల నేఁ
డిత్తము చిత్తము హరికిని;
జొత్తము నిర్వాణపదము శుభమగు మనకున్." 249

అని యిట్లు ప్రహ్లాదుండు రహస్యంబున నయ్యేవేళల రాక్షస కుమారులగు నపవర్గమార్గం బెఱింగించిన వారును గురుశిక్షితంబులైన చదువులు సాలించి నారాయణభక్తి చిత్తంబులంగీలించి యుండుటంజూచి వారల యేకాంతభావంబు దెలిసి వెఱచి వచ్చి శుక్రనందనుండు శక్రవైరి కిట్లనియె— 250

, "రక్షోబాలుర నెల్ల నీకొడుకు సేరం జీరి లోలోన నాశిక్షామార్గములెల్ల గల్లలని యాక్షేపించి తానందఱన్ మోక్షాయత్తులఁ జేసినాఁడు మనకున్ మోసంబు వాటిల్లెనీ దక్షత్వంబున జక్కఁ జేయవలయున్ దైతేయవంశాగ్రణీ.

క. "ఉల్లసిత విష్ణుకథనము
లెల్లప్పుడు మాకుఁ జెప్పఁ డీగురుఁ డని న
న్నుల్లంఘించి కుమారకు
లొల్లరు చదువంగ దానవోత్తమ వింటే!" 252

క. "ఉడుగఁడు మధురిపుకథనము,
విడివడి జడుపగిదిఁ దిరుగు; వికసనమున నే
నొడివిననొడువులు నొడువఁడు;
దుడుకనిఁ జదివింప మాకు దుర్లభ మధిపా!" 253

క. "చొక్కపు రక్కసికులమున
వెక్కురు జన్మించినాఁడు; విష్ణునియందున్
నిక్కపు మక్కువ విడువం
డెక్కడి సుతుఁ గంటి రాక్షసేశ్వర వెఱ్ఱిన్!" 254

వ. అని యిట్లు గురుసుతుండు సెప్పినఁ గొడుకువలని విరోధ
వ్యవహారంబులు గర్ణరంధ్రంబుల ఖడ్గప్రహారంబులయి
సోఁకిన బిట్టు మిట్టిపడి పాదాహతంబైన భుజంగంబు
భంగి, బవనప్రేరితంబైన దవానలంబు చందంబున,
దండతాడితంబయిన కంఠీరవంబు కైవడి, భీషణరోష
రసావేశజాజ్వల్యమాన చిత్తుండును, బుత్ర సంహారో
ద్యోగాయత్తుండును, గంపమాన గాత్రుండును,
నరుణీకృత నేత్రుండునునై కొడుకును రప్పించి సమ్మాన
కృత్యములు దప్పించి నిర్దయుండై యశని సంకాశ
భాషణంబుల నదల్చుచు— 255

శా. సూనున్, శాంతగుణప్రధాను, నతిసంశుద్ధాంచితజ్ఞాను న
జ్ఞానారణ్యకృశాను, నంజలిపుటీసంభ్రాజమానున్, సదా
శ్రీనారాయణ పాదపద్మయుగళీ చింతామృతాస్వాదనా
ధీనున్, ధిక్కరణంబు సేసిపలికెన్, దేవాహితుండుగ్రతన్.

సీ. "అస్మదీయంబగు నా దేశమునఁగాని
మిక్కిలి రవి మింట మెఱయవెఱచు;
నన్ని కాలములందు ననుకూలుఁడై కాని
విద్వేషియై గాలి వీవవెఱచు;
మత్ప్రతాపానలమందీకృతార్చియై
విచ్చలవిడి నగ్ని వెలుఁగ వెఱచు;
నతిశాతమైన నాయాజ్ఞ నుల్లంఘించి
శమనుండు ప్రాణులఁ జంపవెఱచు;
తే. నింద్రుఁ డాదల నాప్రోల నెత్తవెఱచు
నమర కిన్నర గంధర్వ యక్ష విహగ
నాగ విద్యాధరావలి నాకు వెఱచు
నేల వెఱవవు పలువ నీకేది దిక్కు? 257

శా. ప్రజ్ఞావంతులు లోకపాలకులుశుంభద్ద్వేషులయ్యున్ మదీ
యాజ్ఞాభంగము సేయనోడుదురు, రోషాపాంగదృష్టిన్ వివే
కజ్ఞానచ్యుతమై జగత్త్రితయముం గంపించు; నీవిట్టిచో
నాజ్ఞోల్లంఘన మెట్లుచేసితివి సాహంకారతన్ దుర్మతీ.

శా. కంఠక్షోభముగాఁగనొత్తిలిమహాగాఢంబుగా డింభ, వై
కుంఠుం జెప్పెదుదుర్జయుండనుచు; వైకుంఠుండు వీరవ్రతో
త్కంఠాబంధురుఁడేని నేనమరులన్ ఖండింప దండింపగా
గుంఠీభూతుఁడు గాక రావలదె మద్ఘోరాహవక్షోణికిన్?

శా. ఆచార్యోక్తముగాక బాలురకుమోహాసక్తిఁబుట్టించి, నీ
వాచాలత్వముఁజూపి, విష్ణునహితున్ వర్ణించి, మద్దైత్యవం

శాచారంబులునీరు సేసితివి; మూఢాత్మ్కం, గులద్రోహిన్
నీచుం జంపుట మేలు; చంపి కులమున్ నిర్దోషముం జేసెదన్.

క. దిక్కులు గెలిచితి నన్నియు
దిక్కెవ్వఁడురోరి నీకు దేవేంద్రాదుల్
దిక్కుల రాజులు వేఱొక
దిక్కెఱుఁగక కొలుతు రితఁడె దిక్కని నన్నున్. 261

క. బలవంతుఁడ నే జగముల
బలములతోఁ జనక వీరభావమున మహా
బలుల జయించితి నెవ్వని
బలమున నాడెదవు నాకుఁ బ్రతివీరుడవై?" 262

వ. అనినఁ దండ్రికి మెల్లన వినయంబునఁ గొడుకిట్లనియె 263

క. "బలయుతులకు దుర్బలులకు
బల మెవ్వఁడు? నీకు నాకు బ్రహ్మాదులకున్
బల మెవ్వఁడు ? ప్రాణులకును
బల మెవ్వం? డట్టివిభుఁడు బల మసురేంద్రా! 264

క. దిక్కులు గాలముతోఁ నే
దిక్కున లేకుండుఁ గలుగు దిక్కుల మొదలై
దిక్కుగల లేని వారికి
దిక్కెయ్యెడువాఁడు నాకు దిక్కు మహాత్మా. 265

సీ. కాలరూపంబులఁ గ్రమ విశేషంబుల
నలఘు గుణాశ్రయుండయిన విభుఁడు
సత్త్వబలేంద్రియసహజప్రభావాత్ముఁ
డై వినోదంబున నఖిలజగము

గల్పించు రక్షించు ఖండించు నవ్వయుం
డన్నిరూపములందు నతఁడు గలఁడు
చిత్తంబు సమముగాఁ జేయుటు మార్గంబు
దప్పి వర్తించు చిత్తంబు కంటె

తే. వైరు లెవ్వరు చిత్తంబు వైరిగాక?
చిత్తమును నీకు వశముగా జేయవయ్య
మదయుతాసుర భావంబు మానవయ్య
యయ్య నీమ్రోల మేలాడిరయ్య జనులు. 266

ఉ. లోకము లన్నియుం గడియలోన జయించినవాఁడ; వింద్రియా|నీకముఁ జిత్తముం గెలువ నేరవు; నిన్ను నిబద్ధు జేయు నీ | భీకర శత్రులార్వురఁ బ్రభిన్నులఁ జేసిన బ్రాణికోటిలో | నీకు విరోధి లేఁ డొకఁడు; నేర్పునఁ జూడుము దానవేశ్వరా! 267

క. పాలింపుము శేముషి ను
న్మూలింపుము కర్మబంధముల సమదృష్టిం
జాలింపుము సంసారము
గీలింపుము హృదయమందుఁ గేశవభక్తిన్." 268

వ. అనినఁ బరమభాగవత శేఖరునకు దోషాచర శేఖరుం డిట్లనియె:— 269

క. "చంపినఁ జచ్చెద ననుచును
గంపింపక యోరి పలువ, కఠినోక్తుల నన్
గుంపించెదు చావునకుం
దెంపరివై వదరువాని తెఱఁగునఁ గుమతీ. 270

శా. నా తోడం బ్రతిభాషలాడెదు జగన్నాథుండ నా
కంటె నీ । భూతశ్రేణికి రాజులేఁడొకడు సంపూర్ణ
ప్రభావుండు మ । ద్భ్రాతం జంపిన మున్న నే వెదకితిం
బల్మారు నారాయణుం డేతద్విశ్వములోన లేఁడు;
మఱి వాఁ డెందుండురా దుర్మతీ. 271

క. ఎక్కడఁ గలఁ ? డే క్రియ నే
చక్కటి వర్తించు ? నెట్టిజాడను వచ్చుం ?
జక్కడఁతు నిన్ను, విష్ణుని;
బెక్కులు ప్రేలెదవు వానిభృత్యుని పగిదిన్." 272

వ. అనిన హరికింకరుండు శంకింపక హర్షపులకాంకుర సంక
లిత విగ్రహుండై యాగ్రహంబు లేక హృదయంబున
హరిం దలంచి నమస్కరించి బాలవర్తనంబున నర్తనంబు
సేయుచు నిట్లనియె — 273

స ముద్రము

మ. "కలఁ డంభోధిఁ; గలండు గాలిఁ; గలఁ డాకాశంబునం;
గుంభినిం । గలఁ; డగ్నిన్, దిశలం, బవళ్ళ, నిశలన్;
ఖద్యోతచంద్రాత్మలం । గలఁ; డోంకారమునం ద్రిమూ
ర్తులఁ ద్రిలింగవ్యక్తులం దంతటం । గలఁ; డీశుండు
గలండు; తండ్రి! వెదకంగా నేల నీ యా యెడన్. 274

క. ఇందు గలఁ డందు లేడని
సందేహము వలదు; చక్రి సర్వోపగతుం,
డెందెందు వెదకి చూచిన
నందందే కలఁడు; దానవాగ్రణి! వింటే. 275

వ. అని యివ్విధంబున.

మ. హరిసర్వాకృతులంగలం డనుచుఁ బ్రహ్లాదుండుభాషింప
సత్వరుఁడై "యెందును లేఁడు లేఁ" డని సుతున్
దైత్యుండు దర్జింప శ్రీ। నరసింహాకృతినుండె నచ్యుతుఁడు
నానా జంగమ స్థావరో। త్కరగర్భంబుల నన్ని దేశముల
నుద్దండప్రభావంనన్. 277

వ. అయ్యవసరంబున నద్దానవేంద్రుండు —. 278

క. "డింభక సర్వస్థలముల
నంభోరుహనేత్రుఁ డుండు ననుచు మిగుల సం
రంభంబునఁ బలికెదవీ
స్తంభంబునఁ జూపఁ గలవె చక్రిన్, గ్రక్కిన్. 279

క. "స్తంభమునఁ జూప వేనిం
గుంభిని నీశిరముఁ ద్రుంచి కూల్పఁగ రక్షా
రంభమున వచ్చి హరి వి
స్రంభంబున నడ్డపడఁగ రక్షుండగునే." 280

వ. అనిన భక్తవత్సలుని భటుం డిట్లనియె— 281

శా. "అంభోజాసనుఁ డాదిగాఁగఁ దృణపర్యంతంబు విశ్వా
త్ముఁడై। సంభావంబుననుండు ప్రోడ విపుల స్తంభం
బునం దుండఁడే। స్తంభాంతర్గతుఁడయ్యు నుండుటకు
నేసందేహముల్ లేదు వి। ర్దంభత్వంబునఁ నేడు గానఁ
బడుఁ బ్రత్యక్ష స్వరూపంబునన్. 282

వ. అనిన విని కరాళించి గ్రద్దనలేచి గద్దియ శీఘ్ర నుఱికి (యొఱఁబెట్టిన) ఖడ్గంబు(వెఱికి) కేల నమర్చి జళిపించుచు మహా భాగవత శిఖామణియైన ప్రహ్లాదుఁ ధిక్కరించుచు, 283

మ. "వినరాడింభక, మూఢచిత్త, గరిమన్ విష్ణుండు విశ్వాత్మకుం।డనిభాషించెద వైననిందుఁగలడే యంచున్ మదోద్రేకియై। దనుజేంద్రుండఱచేత వ్రేసెను మహోదగ్ర ప్రభాశుంభమున్, । జనదృగ్భీషణ దంభమున్, హరి జనుస్సంరంభమున్, స్తంభమున్. 284

—: శ్రీహరి నరసింహరూపంబున స్తంభంబునం దావిర్భవించుట :—

వ. ఇట్లు దానవేంద్రుండు, పరిగృహ్యమాణ వైరుండును వైరానుబంధ జాజ్వల్యమాన రోషానలుండును, రోషానల జంఘన్యమాన విజ్ఞానవినయుండును, వినయగాంభీర్య ధైర్యజేగీయమాన హృదయుండును, హృదయ చాంచల్యాయాన తామసుండును, తామసగుణ చంక్రమ్యమాణ స్థైర్యుండును నై, విస్రంభంబున హుంకరించి బాలునిధిక్కరించి హరినిందుఁజూపుమని కనత్కనకమణిమయకంకణ క్రేంకార శబ్దపూర్వకంబుగా దిగ్దంతిదంత భేదన పాటవ ప్రశస్తంబగు హస్తంబున సభామంటప స్తంభంబు వ్రేసిన వ్రేటుతోడన దశదిశలను మిడుంగుఱులు సెదరం జిటిలి పెటిలి పడి బంభజ్యమానంబగు నమ్మహాస్తంభంబువలనఁ బ్రళయవేళా సంభూత సప్త

స్కంధ బంధుర సమీరణ సంఘటిత ఘోర రజో
ఘుష్యమాణ మహా వలాహక వర్గనిర్గత నిబిడ నిష్ఠుర
దుస్సహ నిర్ఘాతసంఘ నిర్ఘోషసంకాశంబులైన ఛటచ్ఛట
స్ఫుట స్ఫుట ధ్వనిప్రముఖ భయంకరారావ పుంజంబులు
జంజన్యమానంబులయి యెగసి యాకాశ మహాంత
రాళంబు నిరవకాశంబుసేసి నిండినం బట్టుసాలక
దోధూయమాన హృదయంబులయి పరవశంబులయిన
పితామహ మహేంద్ర వరుణ వాయు శిఖి ముఖర చరా
చర జంతుజాలంబులతోడ బ్రహ్మాండ కటాహంబు వగిలి
పరిస్ఫోటితంబుగాఁ బ్రఫుల్ల పద్మయుగళ సంకాశ భాస్వర
చక్ర చాప హల కులిశ జలచర రేఖాంకిత చారు చరణ
తలుండును, చరణచంక్రమణఘనవినమిత విశ్వవిశ్వంభరా
భారధారేయ దిక్కుంభి కుంభినీధర కూర్మకుల
శేఖరుండును, జలరాశిజాత శుండాల శుండా దండమండిత
(ప్రకాండ ప్రచండ) మహోరు స్తంభ యుగళుండును,
ఘణ ఘణాయమాన మణి (కింకిణీ గణముఖరిత) మేఖ
లావలయ వలయిత పీతాంబరశోభిత కటిప్రదేశుండును·
నిర్జర నిమ్నగావర్త వర్తుల కమలాకర గంభీరనాభి
వివరుండును, (ముష్టిపరిమేయవినుత) తనుతరస్నిగ్ధ
మధ్యుండును, కులాచల సానుభాగ సదృశ కర్కశ
విశాలవక్షుండును, దుర్జనబదనుజ భటధైర్య లతికా
లవిత్రాయమాణ రక్షోరాజ వక్షోభాగ విశంకట క్షేత్ర
విలేఖన చంగ లాంగలాయమాన ప్రతాప జ్వలన

జ్వాలాయమాన శరణాగత నయన చకోరచంద్ర రేఖాయమాణ వజ్రాయుధ ప్రతిమాన భాసమాన నిశాత (నఖరతరముఖ) నఖరుండును శంఖ చక్ర గదా ఖడ్గ కుంత తోమర ప్రముఖ నానాయుధ మహిత మహోత్తుంగ మహీధర శృంగ సన్నిభ వీర సాగర వేలాయ మాన మాలికావిరాజమాన నిరర్గళానేక శత భుజార్గళుండును, మంజు మంజీర మణిపుంజ రంజిత మంజులహార కేయూర కంకణకిరీట మకరకుండలాది భూషణ భూషితుండును త్రివళీయుత శిఖరి శిఖరాభ పరిణద్ధబంధుర కంధరుండును, ప్రకంపన కంపితపారిజాత పాదపపల్లవ ప్రతీకాశ కోపావేశ సంచలి తాధరుండును, శరత్కాల మేఘజాల మధ్య ధగద్ధగాయమాన తటిల్లతాసమాన దేదీప్యమాన దంష్ట్రాంకురుండును, కల్పాంతకాల సకలభువన గ్రసన విలసన విజృంభ మాణ సప్తజిహ్వా జిహ్వాతులిత తరల తరాయ మాణ విభ్రాజమాన జిహ్వుండును, మేరుమందర మహాగుహాంతరాళ విస్తారవిపుల వక్త్రనాసికారంధ్రుం డును, నాసికారంధ్ర నిస్సరన్నిబిడ నిశ్వాస నికర సంఘట్టన సంక్షోభిత సంతప్యమాన సప్తసాగరుండును, పూర్వపర్వత విద్యోతమాన ఖద్యోతమండల సదృక్ష సమంచిత లోచనుండును, లోచనాంచల సముత్కీర్య మాణ విస్ఫుల కీలాభీలవిస్ఫులింగ వితాన నిరుధ్యమాన తారకాగ్రహ మండలుండును, శక్రచాప సురుచిరాదభ్ర

మహాభ్రూలతాబంధ బంధుర భయంకర వదనుండును, ఘనతర గండశైలతుల్య కమనీయ గండభాగుండును, సంధ్యారాగ రక్త ధారాధర మాలికా ప్రతిమ మహా భ్రింకష తంతన్యమాన పటుతర సటాజాలుండును,సటా జాల సంచాలన సంజాత వాతడోలాయమాన వైమానిక విమానుండును, నిష్కంపిత శంఖవర్ణ మహోర్ధ్వ కర్ణుండును, మంథదండాయమాన మందరవసుంధరాధర పరిభ్రమణ వేగ సముత్పద్యమాన వియన్మండల మండిత సుధారాశి కల్లోలశీకరాకార భాసుర కేసరుం డును, బర్హాఖర్వశిశికకిరణమయూఖగౌర తనూరుహుం డును, నిజగర్జా నినద నిర్దళిత కుముద సుప్రతీక వామ నైరావణ సార్వభౌమప్రముఖ దిగిభ రాజకర్ణకోటరుం డును, ధవళధరాధర దీర్ఘదురవలోకనీయ దేహుండును, దేహప్రభాపటల నిర్మథ్యమానపరిపంథి యాతుధాన నికురుంబ గర్వాంధకారుండును, ప్రహ్లాద హిరణ్యకశిపు రంజన భంజన నిమిత్తాంతరంగ బహిరంగ జేగీయమాన కరుణావీర రససంయుతుండును, మహాప్రభావుండును నయిన శ్రీనృసింహదేవుం డావిర్భవించినం గనుంగొని,

క. "నరమూర్తిగాదు, కేవల
హరిమూర్తియుఁ గాదు; మానవాకారముఁ గే
సరి యాకారము నున్నది
హరిమాయారచిత మగు యథార్థముసూడన్. 286

ఉ. "తెంపున బాలుఁ డాడినను ధీరతసర్వగతత్త్వముం బ్రతి
ష్ఠింపఁ దలంచి యిందు నరసింహశరీరముఁ దాల్చి చక్రి
శిక్షింపఁగవచ్చినాఁడు; హరిచేమృతిఁజెందుదలంతు; నైన
నా| సొంపును బెంపు నందఱును జూడఁజరింతు హరింతు
శత్రువుఖ." 287

—♦నృసింహమూర్తి హిరణ్యకశిపుతోఁ బోరి వధించుట♦—

వ. అని మెత్తంబడిన చిత్తంబున గదయెత్తికొని తత్తరంబున
నార్చుచు నకుంఠితకంఠీరవంబు డగ్గఱు గంధసింధురంబు
చందంబున నక్తంచర కుంజరుండు, నరసింహ దేవున
కెదురునడచి తదీయదివ్యతేజోజాల సన్నికర్షంబునం
జేసి దవానలంబు డగ్గఱిన ఖద్యోతంబునుం బోలె (గర్త
వ్యాకర్తవ్యంబులు దెలియక) నిర్గత ప్రభుండయి యుండె
నప్పుడు. 288

మ. ప్రకటంబై ప్రళయావసానమునమున్ బ్రహ్మాండభాండావ
రోధకమైయున్న తమిస్రముఖ జగమును ఖ్యాపించుచోఁ ద్రావి
సా| త్త్వికతేజోనిధియైన విష్ణునెడ నుద్దీపించునే నష్టమై
వికలంబై చెడుఁగాక తామసుల ప్రాపీణ్యంబురాజోత్తమా.

వ. అంత నద్దానవేంద్రుండు మహోద్దండంబగు గదా
దండంబు గిరగిరం ద్రిప్పి నరమృగేంద్రుని వేసిన,
నతండు దర్పంబున సర్పంబు నొడిసిపట్టు సర్పపరిపంథి
నేర్పున దితిపట్టిం బట్టికొనిన మిట్టిపడి దట్టించి బిట్టుకట్టు
లుక నయ్యసురవరుండు దృఢబలంబున నిట్టట్టు జడిసి

పట్టు దప్పించుకొని విడివడి దిటవుదప్పక కుప్పించి
యుప్పరం బెగసి విహంగకుల రాజచరణ నిర్గళిత
భుజంగంబు తెఱంగునం దలంగ నుఱికి తన భుజాటోపం
బున నరకంఠీరవుండు గుంఠింతుండయ్యెడినని తలంచి
కలంగక చెలంగుచుం దన్ను నిబిడనీరద నికరంబుల
మాటున నిలింపులు గుంపులుగొని డాగి మూఁగి
క్రమ్మఱ నాత్మీయ జీవన శంకాకళంకితులై మంత
నంబులఁ జింతనంబులు సేయుచు నిరీక్షింప నక్షీణ
సమరదక్షతా విశేషం బుపలక్షించి ఖడ్గవర్మంబులు
ధరియించి భూ నభోభాగంబుల వివిధ విచిత్రలంఘన
లాఘవంబులం భరిభ్రమణభేదంబులం గరాళవదనుం
డయి యంతరాళంబునఁ దిరుగు సాళువపుడేగ చందం
బున సంచరించిన సహింపక, 290

సింహము

సీ. పంచాననోద్ధూత పావక జ్వాలలు
భూనభోంతరమెల్లఁ బూరితముగ

వరాహము

దంష్ట్రాంకురాభీల ధగధగాయితదీప్తి
నసురేంద్రు నేత్రము లంధములుగఁ
గంటకసన్నిభోత్కటకేసరాహతి
నభ్రసంఘము భిన్నమై చలింపఁ
బ్రళయార్కచంచలా ప్రతిమ భాస్వరములై
ఖరనఖరోచులు గ్రమ్మి దేర

తే. సటలు జళిపించి గర్జించి సంభ్రమించి
దృష్టిసారించి బొమలు బంధించి కెరలి

జిహ్వాయాడించి లంఘించి చేతనొడిసి
పట్టె నరసింహుఁ డా దితిపట్టి నధిప.

క. సరకు గొనక లీలాగతి
నురగేంద్రుఁడు మూషికంబు నొడిసిన పగిదిన్
నరకేసరి దను నొడిసిన
సురవిమతుఁడు ప్రాణభీతి సుడివడియె నృపా. 292

క. సురరాజవైరి లోఁబడెఁ
బరిభావిత సాధుభక్తపటలాంహునకున్
నరసింహునకు నుదంచ
త్ఖరతరజిహ్వున కుదగ్రఘనరంహునకున్. 293

వ. అంత — 294

మ. విహగేంద్రుం డహీంద్రుఁ ద్రచ్చు క్రైవడి మహోద్వృత్తిన్
నృసింహుండు సా । గ్రహుఁడై యూరువులందుఁ జేర్చి
నఖసంఘాతంబులన్ వ్రచ్చె దు । స్సహుదంభోళికఠోర
దేహునచలోత్సాహున్ మహాబాహు నిం । ద్రహుతా
శాంతక భీకరున్ ఘనకరున్ దైత్యాన్వయశ్రీకరున్. 295

శా. చించున్ హృత్కమలంబు; శోణితమువర్షించున్; ధరా
మండలిం । ద్రెంచుం గర్కశనాడి కానళులు; భేదించున్
మహావక్షముం । ద్రుంచున్ మాంసము సూక్ష్మ
ఖండములుగా దుష్టాసురున్ వ్రచ్చి, దా । ల్పించుం బ్రేవులు
గంఠమాలికలు గల్పించున్ నఖోద్భాసియై. 296

హిరణ్యకశిపుని సంహారము.

సీ. వక్షఃకవాటంబు వ్రక్కలుసేయుచో
ఘనకుఠారంబుల కరణి నొప్పు
గంభీరహృదయ పంకజము భేదించుచోఁ
గుద్దాలములభంగి గొమరుమిగులు;
ధమనీవితానంబు దవిలి ఖండించుచోఁ
బటు లవిత్రంబులపగిది మెఱయు;
జఠరవిశాలాంత్ర జాలంబు ద్రెంచుచో
గ్రకచసంఘంబుల గరిమఁ జూపు;
తే. నంకగతుఁడైన దైత్యుని నాగ్రహమున
శస్త్రచయముల నొంపక సంహరించి
యమరు నరసింహు నఖరంబు లతివిచిత్ర
సమరముఖరంబులై యుండె జనవరేణ్య. 297

క. స్ఫురిత విబుధజన ముఖములు
పరివిదళిత దనుజనివహపతితనుముఖముల్
గురురుచి జితశిఖిశిఖములు
నరహరి ఖరనఖము లమరు నతజన సుఖముల్. 297

వ. ఇట్లు కేవల పురుషరూపంబును మృగరూపంబునుం గాని నరసింహరూపంబున రేయునుం బవలుంగాని సంధ్యాసమయంబున నంతరంగంబును బహిరంగంబునుంగాని సభాద్వారంబున, గగనంబును భూమియునుం గాని యూరుమధ్యంబున, ప్రాణరహితంబులును ప్రాణసహితంబులునుం గాని నఖంబులం ద్రైలోక్యజనహృదయ భల్లుండయిన దైత్యమల్లుని వధియించి, మహాదహన కీలాభీల దర్శనుండును, గరాళ వదనుండును, లేలిహానభీషణ జిహ్వుండును

శోణిత పంకాంకిత కేసరుండును నై ప్రేవులు కంఠమాలి కలుగ ధరించి కుంభికుంభ విదళనంబుసేసి చనుదెంచు పంచాననంబునుం బోలె దనుజకుంజర హృదయకమల విదళనంబు సేసి తదీయరక్త సిక్తంబులైన నఖంబులు సంధ్యారాగరక్త చంద్రరేఖల చెలువు వహింప సహింపక లేచి తనకెదురై నాయుధంబు లెత్తికొని తత్తరంబున రణంబునకు నురవడించు రక్కసులం బెక్కు సహస్రంబులం జక్రాదిక నిర్వక్రసాధనంబుల నొక్కనిం జిక్కకుండం జక్కడిచె నివ్విధంబున. 299

శా. రక్షోవీరుల నెల్లఁ ద్రుంచిః రణసంరంభంబు సాలించి
దృ । ష్టిక్షేపంబు భయంకరంబుగ సభా సింహాసనా
రూఢుండై । యుక్కీలాగ్రహుండై నృసింహుఁడు కరాళా
స్యంబుతోనొప్పె దగ । వీక్షింపం బలికింపనోడియితరుల్
విభ్రాంతులై డాఁగఁగన్. 300

క. సురచారణ విద్యాధర
గరుడోరగ యక్ష సిద్ధ గణములలో నొ
క్కరుఁడైన డాయ వెఱచును
నరహరి నయ్యవసరమున నరలోకేశా. 301

క. తరంబుల నరసింహుని
హర్షంబులఁ జూచి నిర్జరాంగనలు మహో
త్కర్షంబులఁ గుసుమంబుల
వర్షంబులు గురిసి రుత్సవంబుల నధిపా. 302

వ. మఱియు నయ్యవసరంబున, మింట ననేక దేవతా విమానంబులును, గంధర్వ గానంబులును, నప్సరోగణ

నర్తన సంవిధానంబులును, దివ్యకాహళభేరి పటహ మురజాది ధ్వానంబులును ప్రకాశమానంబు లయ్యె. సునంద కుముదాదులయిన హరిపార్శ్వచరులును, విరించి మహేశ్వర మహేంద్ర పురస్సరులగు త్రిదశ కిన్నర కింపురుష పన్నగ సిద్ధ సాధ్య గరుడ గంధర్వ చారణ విద్యాధరాదులును, ప్రజాపతులును నరకంఠీరవ దర్శనోత్కంఠులయి చనుదెంచి— 303

—♦ బ్రహ్మాది దేవతలు శ్రీ నృసింహ దేవుని వేఱువేఱ స్తుతించుట ♦—

క. కరకమల యుగళకీలిత
శిరులై డగ్గఱక భక్తిఁ జేసిరి బహు సం
సరణాబ్ధితరికి నఖరికి
రభోజన హాస్తిహరికి నరకేసరికిన్. 304

వ. ఆసమయంబున దేవతలందఱు వేఱువేఱ వినుతించి రందుఁ గమలాసనుం డిట్లనియె— 305

మ. ఘనలీలాగుణ చాతురిన్ భువనముల్ గల్పించిరక్షించిభేదనముం జేయు దురంత శక్తికి ననంతజ్యోతికిం జిత్ర వీర్యునికిన్ నిత్యపవిత్రకర్మునికి నే నుత్కంఠతో నవ్యయాత్మునికిన్ వందన మాచరించెదఁ గృపాముఖ్య ప్రసాదార్థినై. 306

వ. రుద్రుం డిట్లనియె— 307

చ. "అమరవరేణ్య మీఁదట సహస్రయుగాంతమునాఁడు గాని కో| పమునకు వేళగాదు, సురబాధకుఁడైన తమస్వి

నీచరుఁ। సమరమునఁ వధించితివి చాలుఁ దదాత్మజుఁ
డైన వీఁడు స। ద్వినులుఁడు, నీకుభక్తుఁడు, పవిత్రుఁడు
గావుము భక్తవత్సలా ! 309

వ. ఇంద్రుం డిట్లనియె—

సీ. ప్రాణిసంఘముల హృత్పద్మ మధ్యంబుల
నివసించి భాసిల్లు నీవ యెఱుఁగు
దింత కాలము దానవేశ్వరుచే బాధ
పడి చిక్కియున్న యాపన్న జనుల
రక్షించితివి మమ్ము రాక్షసుఁజంపితి
క్రతుహవ్యములు మాకు గలిగె మరల
మంటిమి నీ సేవ మరిగిన వారలు
కైవల్యవిభవంబు కాంక్ష సేయ

ఆ. రితరసుఖము లెల్ల నిచ్ఛయింపఁగ నేల
యస్థిరంబు లివి యనంతభక్తి
గొలువ నిమ్ము నిన్ను ఘోరదైత్యాసీక
చిత్తభయదరంహ శ్రీనృసింహ. 310

వ. ఋషు లిట్లనిరి—

మ. "భవదీయోదరలీల లోకముల నుత్పాదించి రక్షింపనేఁ
డవిదైత్యేశునిచేత భేదితములై హ్రాస్వంబులై యుండ నీ
యవినీతుఁ నరసింహరూపమున సంహారంబు నొందించి
వేదవిధింగ్రమ్మ అనుద్ధరించితిగదా ధర్మానుసంధాయివై.

వ. పితృదేవత లిట్లనిరి. 313

శా. చండక్రోధముతోడ దైత్యుఁడు వడిన్ శ్రాద్ధంబులన్
మత్సుతుల్ । పిండంబుల్ సతిలోదకంబులుఁగ నర్పిం
పంగ మాకీక యు। ద్దండత్వంబునఁ దాన కైకొను మ
హోదగ్రండు వీఁడికక్కఁడన్ । ఖండింపంబడె నీనఖంబుల
నుతుల్ గావింతు మాత్మేశ్వరా. 314

వ. సిద్ధు లిట్లనిరి— 315

క. "క్రుద్ధుండై యణిమాదిక
సిద్ధులు గైకొనిన దైత్యుఁ జీరితివి మహా
యోద్ధవు నీకృప మాకును
సిద్ధులు మరలంగఁ గలిగె శ్రీనరసింహా!" 316

వ. విద్యాధరులిట్లనిరి— 317

క. "దానవుని జంపియంత
ర్ధానాదిక విద్యలెల్ల దయతో మరలం
గా నిచ్చితివి విచిత్రము
నీ నిరుపమ వైభవంబు నిజము నృసింహా." 318

వ. భుజంగు లిట్లనిరి— 319

క. రత్నములను మత్క్రాంతా
రత్నంబులఁ బుచ్చికొన్న రక్కసు నురమున్
యత్నమున వ్రచ్చివైచితి
పత్నులు రత్నములుఁగలిగి బ్రతికితిమీశా!" 320

వ. మనువు లిట్లనిరి— 321

క. "దుర్ణయుని దైత్యుఁ బొరిగొని
వర్ణాశ్రమధర్మ సేతువర్గము మరలం
బూర్ణము సేసితి వేమని
వర్ణింతుము, కొలిచి బ్రతుకువారము దేవా!" 322

వ. ప్రజాపతు లిట్లనిరి— 323

మ. "ప్రజలం జేయుట కై సృజించితి మముం బాటించి దైత్యాజ్ఞచే । బ్రజలం జేయక యింతకాలము మహాభారంబుతో నుంటి మీ । కుజనుఁ వక్షముఁ జీరి చంపితివి సంకోచంబు లేకెల్లచోఁ । బ్రజలం జేయుచు నుండువారము జగద్భద్రాయమాణోదయా." 324

వ. గంధర్వు లిట్లనిరి— 325

క. "ఆడుదుము రేయుఁబవలుం
బాడుదుము నిశాటునొద్ద బాధించు, దయం
జూడఁడు, నీచే జమునిం
గూడె, మహాపాతకునకుఁ గుశలము గలదే?" 326

వ. చారణు లిట్లనిరి— 327

క. "భువనజనహృదయ భల్లుఁడు
దివిజేంద్ర విరోధి నేఁడు దెగె నీచేతఁ
భవరోగ నివర్తకమగు
భవదంఘ్రియుగంబుఁ జేరి బ్రదికెదమీశా!" 328

వ. యక్షు లిట్లనిరి— 329

ఉ. "భ్రంశములేని నీభటుల భంగవిముక్తుల మమ్ము నెక్కిని
స్సంశయవృత్తి దిక్కులఁ బ్రచారము సేయుచునుండు
వీఁడు ని । స్త్రింశముతోడ వీసఁ గడతేర్చితి వాపదయు
మానె నో చటు । ర్వింశతి తత్త్వశాసక త్రివిష్టపముఖ్య
జగన్నివాసకా!" 330

వ. కింపురుషు లిట్లనిరి— 331

క. "పురుషోత్తమ నేరము కిం
పురుషుల మల్పులము నిన్ను భూషింపఁగ; దు
ష్పురుషుఁడు సకలసుజనహృ
త్పరుషుం జంపితివి జగము బ్రతికె నధీశా!"

వ. వైతాళికు లిట్లనిరి—

క. "త్రిభువనశత్రుఁడు పడియెను
సభలందును మఖములందు జగదీశ్వర నీ
శుభగీతములు పఠించుచు
నభయులమై సంచరింతు మార్తశరణ్యా!" 334

వ. కిన్నరు లిట్లనిరి— 335

క. "ధర్మము దలఁపఁడు లఘుతర
కర్మము సేయించు మమ్ముఁ గలుషాత్మకు దు
ష్కర్ముని జంపితి వున్నత
శర్ములమై నీదు భక్తి సలిపెదము హరీ." 336

వ. విష్ణుసేవకు లిట్లనిరి— 337

ఉ. సంచిత విప్రశాపమునఁ జండనిశాచరుఁడైన వీని శి
క్షించుట కీడుగాదు కృపసేసితి వీశ్వర భక్తితోడ సే
వించుటకంటె వైరమున వేగమ చేరఁగవచ్చు నిన్ను నీ
యంచితవారసింహతనువద్భుతమాపదఁ బాసిరందఱున్.'

వ. ఇట్లు బ్రహ్మరుద్రేంద్ర సిద్ధ సాధ్య పురస్సరులైన దేవ ముఖ్యులందఱు నెడగలిగి యనేక ప్రకారంబుల వినుతించి రోష సంరంభ విజృంభమాణుం డయిన నరసింహ దేవునిడగ్గఱఁజేర వెఱచి లక్ష్మీదేవిం బిలిచి యిట్లనిరి— 339

క. "హరికిం బట్టపుదేవివి
హరిసేవా నిపుణమతివి హరిగతివి సదా
హరిరతివి నీవు సని నర
హరిరోషము డింపవమ్మ హరివరమధ్యా!" 340

వ. అనిన నియ్యకొని మహోత్కంఠతోడ నా కలకంఠ కంఠి నరకంఠీరవుని యుపకంఠంబునకుం జని— 341

సీ. "ప్రళయార్కబింబంబు పగిదినున్నదిగాని
నెమ్మోము పూర్ణేందునిభముగాదు;
శిఖిశిఖాసంఘంబు చెలువుసూపెడుఁగాని
చూడ్కి ప్రసాద భాసురముగాదు;
వీరరౌద్రాద్భుతావేశ మొప్పెడుఁగాని
భూరికృపారసస్ఫూర్తిగాదు;
భయదదంష్ట్రాంకుర ప్రభలు గప్పెడుగాని
దరహసితాంబుజాతంబుగాదు;

తే. కఠిననఖరనృసింహవిగ్రహముగాని
కామినీజనసులభవిగ్రహముగాదు
విన్నదియుగాదు తొల్లి నే విష్ణువలనఁ
గన్నదియుగాదుభీషణాకార"మనుచు. 342

క. పలికెదనని గమకముఁ గొనుఁ
బలికినఁ గడు నలుగు విభుఁడు ప్రతివచనములం
బలుకఁడని నిలుచు శశిముఖి
బలువిడి హృదయమునఁ జనవు భయమును గదురన్.

వ. ఇట్లు నరహరిరూపంబు వారిజనివాసిని వీక్షించి శంకించి శాంతుండైన వెనుక డగ్గఱెద నని చింతించుచున్న వారిజసంభవుం డద్దేవుని రోషంబు నివారింప నితరుల కలవిగాదని ప్రహ్లాదుం జీరి యిట్లనియె. 344

క. "తీంద్రమగు రోషమున మీ
తండ్రి నిమిత్తమునఁ జక్రి దారుణమూర్తిన్
వేంద్రము విడువఁడు మెల్లన
తండ్రీ! శీతలునిఁ జేసి దయసేయఁగదే." 345

వ. అనిన నౌఁగాక యని మహాభాగవతశేఖరుం డయిన బాలకుండు కరకమలంబులు ముకుళించి మందగమనంబున నమందవినయవివేకంబుల నరసింహదేవుని సన్నిధికిం జని సాష్టాంగదండప్రణామంబు సేసిన భక్తపరాధీనుండగు నయ్యీశ్వరుం డాలోకించి కరుణాయత్తచిత్తుండై. 346

ఉ. ప్రాభవమొప్ప నుత్కటకృపామతియై కదియంగఁ జీరి సం । శోభితదృష్టిసంఘములఁ జూచుచు బాలుని ఫాలభాగ మం । దాభినుతుండు వెట్టె ననురాంతకుఁ డుద్భటకాలసర్పభీ । త్యాభయదానశస్తము సనర్గమంగళహేతుహస్తమున్. 347

వ. ఇట్లు హరికరస్పర్శనంబున భయవిరహితుండును, బ్రహ్మజ్ఞానసహితుండును, బులకితదేహుండును, సముత్పన్న సంతోషబాష్పసలిలధారాసమూహుండును, బ్రేమాతిశయగద్గదభాషణుండును, వినయవివేకభూషణుండును, నేకాగ్రచిత్తుండును, భక్తిపరాయత్తుండును నై యద్దేవుని చరణకమలంబులు దన హృదయంబున నిలిపికొని కరకమలంబులు ముకుళించి యిట్లని వినుతించె. 348

—♦ ప్రహ్లాదుఁడు నరసింహమూర్తిని స్తుతియించుట ♦—

మ. "అమరుల్ సిద్ధులు సంయమీశ్వరులు బ్రహ్మాదుల్ సతాత్పర్యచి । త్తములన్ నిన్ను బహుప్రకారములనిత్యంబున్ విచారించి పా । రము ముట్టన్ నుతిసేయనోపరఁట నేరక్షస్తనూజుండ గ । ర్వమదోద్రిక్తుఁడ బాలుఁడన్ జడమతిన్ వర్ణింపశక్తుండనే? 349

మ. తపమున్ వంశముఁ దేజమున్ శ్రుతము సౌందర్యంబు నుద్యోగమున్ । నిపుణత్వంబుఁ బ్రతాపపౌరుషములున్ నిష్ఠాబలప్రజ్ఞలున్ । జపయోగంబులుఁ జాలవీశ్వర భవత్సంతుష్టికై దంతియూ । థపుఁ జందంబున భక్తిసేయ వలయుం దాత్పర్యసంయుక్తుఁడై. 350

మ. అమలజ్ఞానత దానధర్మరతి సత్య క్షాంతి నిర్మత్సర
త్వములన్ యజ్ఞ తపోనసూయలఁ గడున్ దర్పించు ధాత్రీ
సురో। త్తముకంటెన్ శ్వపచుండు ముఖ్యుఁడు మనోర్థ
ప్రాణవాక్కర్మముల్ । సమతన్ నిన్ను నయించెనేని
నిజవంశ శ్రీకరుండౌఁ దుదిన్. 351

సీ. అజ్ఞుండు సేసిన యపరాధములను జే
పట్టఁ డీశ్వరుఁడు కృపాళుఁ డగుటఁ
జేపట్టు నొక చోట సిద్ధమీశ్వరునకు
నర్థంబు లేకున్న నతఁడు పూర్ణుఁ
డైన నర్థము వీశ్వరార్పణంబులు గాఁగఁ
జేయుట ధర్మంబు సేసెనేని
నద్దంబుఁ జూచిన నళిక లలామంబు
ప్రతిబింబితం బగుపగిది మరల

తే. నర్థములుదోఁచుఁ గావున నధిక బుద్ధి
భక్తి సేయంగవలయును భక్తిఁగాని
మెచ్చఁ డర్థంబు లొసఁగెడు మేరలందుఁ
బరమ కరుణుండు హరి భక్తబాంధవుండు. 352

క. కావున నల్పుఁడ సంస్తుతిఁ
గావించెద వెఱపు లేక కలనేరుపునన్
నీవర్ణనమున ముక్తికిఁ
బోవు నవిద్యను జయించి పురుషుఁ డనంతా 353

సీ. సత్త్వాకరుండైన సర్వేశ నీయాజ్ఞ
శిరముల నిడికొని చేయువారు
బ్రహ్మాదు లమరులు భయమందుచున్నారు
నీ భీషణాకృతి నేఁడు చూచి
రోషంబుమాను నీ రుచిర విగ్రహములు
కళ్యాణకరములు గాని భీతి
కరములుగావు; లోకములకు వృశ్చిక
పన్నగంబుల భంగి భయముఁ జేయు

తే. నసుర మర్దించితివి; సాధుహర్షమయ్యె;
నవతరించినపని తీఱె నలుక యేల ?
కలుషహారివి సంతోషకారి వనుచు
నిన్నుఁ దలఁతురు లోకులు నిర్మలాత్మ! 354

మ. ఖరదంష్ట్రాభ్రుకుటీసటానఖయు నుగ్రధ్వానయుక్ రక్తకే
సరయుక్ దీర్ఘ వరాంత్రమాలికయు భాస్వన్నేత్రయు
నైన నీ। నరసింహాకృతిఁజూచి నేవెఱవఁ; బూర్ణ
క్రూరదుర్వార దు। ర్భరసంసార దవాగ్నికిన్ వెఱతు;
నీపాదాశ్రయుం జేయవే. 355

వ. "దేవా సకల యోనులందును సుఖవియోగ దుఃఖ సం
యోగ సంజనితంబైన శోకానలంబున దందహ్యమానుం
డనై దుఃఖనివారకంబుగాని దేహాద్యభిమానంబున
మోహితుండనై పరిభ్రమించుచున్న యేను నాకుం
బ్రియుండవు, సఖుండవు, బరదేవతవునైన నీవా(స,

బ్రహ్మగీతంబులయిన లీలావతారకథావిశేషంబులఁబఠియించుచు రాగాది నిర్ముక్తుండనై దుఃఖపుంజంబులఁదరియించి భవదీయచరణ కమల స్మరణ సేవానిపుణులైన భక్తులం జేరియుండెద బాలునిఁ దల్లిదండ్రులును, రోగిని వైద్యదత్తంబైన యౌషధంబును, సముద్రంబున మునింగెడి వాని నావయును దక్షులు రక్షింపనేరని తెఱంగున సంసారతాపసంతప్యమానుండై నీచేత నుపేక్షితుం డయినవాని నుద్ధరింప నీవు దక్క నన్యుండు సమర్థుండుకాడు. జగంబుల నెవ్వండేమికృత్యంబు నెవ్వని చేతం బ్రేరితుండై యేయింద్రియంబులఁ జేసి యేమిటి కొరకు నెవ్వనికి సంబంధియై యేస్థలంబున నేసమయంబునం దేమిరూపంబున నేగుణంబున నపరంబయిన జనకాదిభావంబున నుత్పాదించి పరంబయిన బహ్మాది భావంబున రూపాంతరంబు నొందించు నట్టి వివిధ ప్రకారంబు లన్నియు నిత్యముక్తుండవు రక్షకుండవు నైన నీవ నీయంశంబైన పురుషునికి నీ యనుగ్రహంబునఁ గాలంబు చేతం బ్రేరితమై కర్మమయంబును బలయుతంబును బ్రధానలింగంబును నైన మనంబును నీమాయ సృజియించు నవిద్యార్పిత వికారంబును, వేదోక్త కర్మ ప్రధానంబును, సంసార చక్రాత్మకంబైన యీ మనమును నిన్ను సేవింపక నియమించి తరియింప నొక్కండునుసమర్థుండు లేఁడు. విజ్ఞాననిర్జిత బుద్ధిగుణుండవు నీవు; నీవలన వశీకృతకార్యసాధనశక్తియైన కాలంబు మాయ

తోడంగూడ షోడశ వికార యుక్తంబయిన సంసార చక్రంబు జేయుచుండు, సంసార దావ దహన తంతప్యమానుండనగు నన్ను రక్షింపుము. 356

సీ. "జనులు దిక్పాలుర సంపదాయుర్విభ
వములు గోరుదురుభవ్యంబులనుచు;
నవి యంత రోష హాస విజృంభితంబైన
మాతండ్రి బొమముడి మహిమ జేసి
విహితంబు లగు నట్టి వీరుండు నీచేత
నిమిషమాత్రంబున నేఁడు మడిసెఁ,
గావున ధ్రువములుగావు బ్రహ్మాదుల
శ్రీవిభవంబులు జీవితములుఁ;

తే. గాలరూపకుఁడగు నురుక్రముని చేత
విదళితములగు, నిలువవు వేయు నేల ?
యితరమేనొల్ల నీమీఁది యెఱుక గొంత
గలిగియున్నది కొలుతు గింకరుఁడ నగుచు. 357

మత్తకోకిలము.

ఎండమావులవంటి భద్రములెల్ల సార్థములంచు మ
ర్త్యుండు రోగనిధాన దేహముతో విరక్తుఁడు గాక యు
ద్దండమన్మథవహ్ని నెప్పుడు దప్తుఁడై యొకనాఁడుఁ జే
రండు పారము దుష్టసౌఖ్యపరంపరాక్రమణంబునన్. 358

ఉ. "శ్రీమహిళామహేశసరసీరుహగర్భులకైన నీమహో
ద్దామకరంబుచే నభయదానముసేయవు; నేనుబాలుఁ
డఁ । దామసవంశసంభవుఁడ; దైత్యుఁడ నుగ్రరజో
గుణుండ, ని । స్సీమదయం గరాంబుజము శీర్షముఁ
జేర్చుట చోద్య మీశ్వరా. 359

వ. "మహాత్మా, సుజనులైన బ్రహ్మాదులందును దుర్జనులైన
మాయందును సేవానురూపంబుగఁ బక్షపాతంబులు
లేక కల్పవృక్షంబు చందంబున ఫలప్రదానంబు
సేయుదువు, కందర్ప సమేతంబగు సంసారకూపంబునం
గూలుచున్న మూఢజనులం గూడికూలెడి నేనుభవదీయ
భృత్యుండగు నారదుని యనుగ్రహంబునం జేసి
నీకృపకుఁ బాత్రుండనైతి నన్ను రక్షించి మజ్జనకుని
వధియించుట నాయందులఁ బక్షపాతంబుగాదు, దుష్ట
దనుజ సంహారంబును శిష్ట భృత్య మునిజన రక్షా
ప్రకారంబును నీకు నైజగుణంబులు, విశ్వంబునీవ
గుణాత్మకంబైన విశ్వంబు సృజియించి యందుం
బ్రవేశించి హేతు భూతగుణ యుక్తుండవై రక్షక
సంహారకాది నానారూపంబుల నుండుదువు. సదసత్కారణ
కార్యాత్మకంబైన విశ్వంబునకుం బరమకారణంబు నీవ,
నీమాయచేత వీఁడు దా నని యెడి బుద్ధివికల్పంబు
దోఁచుఁగాని నీకంటె నొం డెద్దియులేదు. బీజంబునందు
వస్తుమాత్ర భూతసౌక్ష్మ్యంబును వృక్షంబునందు
నీలత్వాది వర్ణంబునుం గలుగు తెఱంగున విశ్వంబునకు

నీయందజన్మస్థితి ప్రకాశనాశంబులుం గలుగు నీచేత
నయిన విశ్వంబు నీయంద నిలువుకొని తొల్లి ప్రళయ
కాల పారావారంబునఁ బన్నగేంద్ర పర్యంకంబునఁ
గ్రియారహితుండవై నిజసుఖానుభవంబు సేయుచు
నిద్రితునిభంగి యోగనిమీలిత లోచనుండవై మెలంగు
చుఁ గొంతకాలంబునకు నిజకాలశక్తి చేతం బ్రేరితంబులై
ప్రకృతి ధర్మంబులయిన సత్త్వాది గుణంబుల నంగీకరించి
సమాధి చాలించి విలసించుచున్న నీ నాభియందు
వటబీజంబువలన నుద్భవించు వటంబు తెఱంగున
నొక్క కమలంబు సంభవించె; నట్టికమలంబు
వలన నాల్గుమోముల బ్రహ్మ జన్మించి దిశలు
వీక్షించి కమలంబునకు నొండయినరూపంబు లేకుండుటఁ
జింతించి జలాంతరాళంబుఁ బ్రవేశించి జలంబులందు
నూఱు దివ్యవత్సరంబులు వెదకి తన జన్మంబునకు
నుపాదాన కారణంబైన నిన్ను దర్శింప సమర్థుండుగాక
మగిడి కమలంబు కడకుం జని విస్మయంబు నొంది చిర
కాలంబు నిర్భరతపంబు నేసి పృథివియందు గంధంబు
గనుచందంబునఁ దనయందు నానా సహస్రవదన శిరో
నయన నాసా కర్ణ వక్త్ర భుజ కర చరణుండును,
బహువిధాభరణుండును, మాయా కలితుండును, మహా
లక్షణలక్షితుండును నిజప్రకాశదూరీకృత తముండును,
బురుషోత్తముండును నయిన నిన్ను దర్శించె నయ్యా
వసరంబున. 360

క. "ఘోటకవదనుఁడవై మధు
కైటభులం ద్రుంచి నిగమగణముల నెల్లం
బాటించి యజున కిచ్చిన
కూటస్థుఁడ, వీశ్వరుఁడవు కోవిదవంద్యా. 361

వ. ఇవ్విధంబునఁ గృత త్రేతా ద్వాపరంబు లను మూఁడు యుగంబులందును దిర్యఙ్మానవ ముని జలచరాచరంబుల నవతరించి లోకంబుల నుద్ధరించుచు ధరించుచు, హరించుచు, యుగానుకూల ధర్మంబులం బ్రతిష్ఠించుచు నుండుదువు; దేవా యవధరింపుము. 362

సీ. కామహర్షాది సంఘటితమై చిత్తంబు
భవదీయ చింతనపదవి సొరదు;
మధురాదిరసములమరగి చొక్కుచు జిహ్వ
నీవర్ణనమునకు నిగుడనీదు;
సుందరీముఖముల జూడఁగోరెడి చూడ్కి
తావకాకృతులపై దగులువడదు;
వివిధ దుర్భాషలు వినఁగోరు వీనులు
వినవు యుష్మత్కథావిరచనములు;

తే. ఘ్రాణ మురవడిఁ దిరుగు దుర్గంధములకుఁ
దనివి గొలుపదు వైష్ణవ ధర్మములకు;
నడఁగియుండవు కర్మేంద్రియములు; పురుషుఁ
గలఁచు నవతులు గృహమేధిఁ గలఁచు నట్లు. 363

వ. "ఇవ్విధంబున నింద్రియంబులచేతఁ జిక్కువడి స్వకీయపర
కీయ శరీరంబులందు మిత్రామిత్రభావంబులు సేయుచు,
జన్మమరణంబుల నొందుచు, సంసార వైతరణీ నిమ
గ్నంబయిన లోకంబు నుద్ధరించుట లోక సంభవస్థితి
లయకారణుండవైన నీకుం గర్తవ్యంబు భవదీయ సేవ
కులయిన మాయందుఁ బ్రియభక్తులయిన వారల
నుద్ధరింపుము. 364

మ. "భగవద్దివ్యగుణానువర్తన సుధాప్రాప్తైక చిత్తుండనై
బెగడన్ సంసరణోగ్ర వైతరణికిన్ భిన్నాత్ములై తావకీ
యగుణస్తోత్రపరాఙ్ముఖత్వమున మాయాసౌఖ్యభావంబు
లన్ ! నుగతింగానని మూఢులంగని మదిన్ శోకింతు
సర్వేశ్వరా. 365

వ. దేవా, మునీంద్రులు నిజవిముక్తి కాములయి విజనస్థలం
బులం దపంబులాచరింతురు. కాముకత్వంబునొల్లరు;
విశ్వంబున వీరికి నీకంటె నొండు శరణంబులేదు గావున
నిన్ను సేవించెదరు. కొందఱు కాముకులు గరద్వయ
కండూతిచేతం దనియని చందంబునఁ, (దుచ్ఛంబును)
బశు పక్షి క్రిమి కీట సామాన్యంబునయిన మైథునాది
గృహమేధి సుఖంబులందనియక కడపట నతిదుఃఖవంతు
లగుదురు. నీ ప్రసాదంబుగల సుగుణుండు నిష్కాముం
డయి యుండు మౌన వ్రత జప తప శ్రుత్యధ్యయ
నంబులును, నిజధర్మ వ్యాఖ్యాన విజనస్థల నివాస

సమాధులును మోక్షహేతువులగు; నయిన నివి పదియు నింద్రియ జయంబు లేనివారికి భోగార్థంబులయి విక్రయించువారి జీవనోపాయంబు లయియుండు డాంబికులకును వార్తాకరంబులయిన సఫలంబులుగావు. భక్తిలేక భవదీయజ్ఞానంబు లేదు. రూపరహితుండవైన నీవు బీజాంకురంబులకైవడిఁ గారణ గార్యంబులయిన సదసద్రూపంబులు రెండును బ్రకాశమానంబు లగు; నా రెంటియందును భక్తియోగంబున బుద్ధిమంతులు మథనంబున దారువులందు పహ్నింగనియెడు తెఱంగున నిన్నుఁ బొడగందురు. పంచభూత తన్మాత్రంబులును ప్రాణంబులు నింద్రియంబులు మనోబుద్ధ్యహంకార చిత్తంబులును నీవ. సగుణంబును నిర్గుణంబును నీవ. గుణాభిమానులయిన జన్మమరణంబుల నొందు విబుధులాద్యంతంబులుగానక నిరుపాధికుండవైన నిన్నెఱుంగరు. తత్త్వజ్ఞులయిన విద్వాంసులు వేదాధ్యయనాది వ్యాపారంబులు మాని వేదాంత ప్రతిపాద్యుండవగు నిన్ను సమాధివిశేషంబుల నెఱింగి సేవింతు రదిగావున, 365

సీ. "నీ గృహాంగణభూమి నిటలంబు మోవంగ
మోదించి నిత్యంబు మ్రొక్కఁ జేసి,
నీ మంగళ స్తవ నికరవర్ణంబులు
పలుమారు నాలుకఁ బలుకఁ జేని
నీ యధీనములుగా నిఖిలకృత్యంబులుఁ
బ్రియభావమున సమర్పింపఁ జేని

నీ పదాంబుజముల నిర్మల హృదయుఁడై
చింతించి మృత్యువుఁ జిక్కఁడేని

తే. నిన్ను జెవులార వినఁడేని నీకు సేవ
సేయరాఁడేని బ్రహ్మంబుఁ జెందఁగలఁడె
యోగియైనఁ దపోవ్రతయోగియైన
వేదియైన మహాతత్త్వవేదియైన ?

వ. కావున భవదీయ దాస్యయోగంబుఁ గృపసేయు”మని ప్రణతుండైన ప్రహ్లాదుని వర్ణనంబులకు మెచ్చి నిర్గుణుఁడైన హరి రోషంబు విడిచి యిట్లనియె. 368

శా. “సంతోషించితి నీచరిత్రమునకున్; సద్భద్రమాఁగాక! నీ
యంత ర్వాంఛితలాభ మెల్లఁ గరుణాయత్తుండనై యిచ్చెదం
జింతం జెందకు; భక్తకామదుఁడ, నేసిద్ధంబుదుర్లోకుఁడన్
జంతుశ్రేణికి నన్నుఁ జూచినఁ బునర్జన్మంబు లేదర్భకా. 369

ఆ. “సకల భావములను సాధులు విద్వాంసు
లఖిలభద్రవిభుఁడనైన నన్నుఁ
గోర్కు లిమ్మటంచుఁ గోరుదు; రిచ్చెదఁ
గోరు మెద్దియైన గుఱ్ఱ నీవు.” 370

వ. అని పరమేశ్వరుండు ప్రహ్లాదునియందు గల సకామత్వంబుఁ దెలియుకొఱకు వంచించి యిట్లానతిచ్చిన నతండు నిష్కాముండైన యేకాంతి గావునఁ గామంబు భక్తియోగంబునకు నంతరాయంబని తలంచి యిట్లనియె; నుత్పత్తి మొదలు కామాద్యనుభవాసక్తి లేని నాకు

వరంబు లిచ్చెదనని వంచింపనేల? సంసారబీజంబులును, హృదయ బంధనంబులు నయిన కామంబులకు వెఱచి ముముక్షుండనై నేమంబుకొఱకు నేమంబున నిన్నుం జేరితిఁ; గామంబులును, నింద్రియంబులును, మనశ్శరీర ధైర్యంబులును, మనీషా ప్రాణధర్మంబులును లజ్జా స్మరణ లక్ష్మీసత్య తేజో విశేషంబులును నశించు; లోకంబులందు భృత్యు లర్థకాములయి రాజుల సేవింతురు; రాజులుం బ్రయోజనంబు లర్థించి భృత్యులకు నర్థంబు నొసంగుదు; రవ్విధంబునంగాదు. నాకుం గామంబు లేదు, నీకుం బ్రయోజనంబు లే; దయినను దేవా, వరదుండవయ్యెద వేనిఁ గామంబులు వృద్ధిఁ బొందని వరంబు గృపసేయుము. కామంబుల విడిచిన పురుషుండు నీతోడ సమాన విభవుండగు: నరసింహా పరమాత్మ పురుషోత్తమ" యని ప్రణవపూర్వకముగా నమస్కరించిన హరి యిట్లనియె—

సీ. "నీయట్టి సుజ్ఞాననిపుణు లేకాంతులు,
గోర్కులునాయందుఁ గోరనొల్ల
రశైనఁ, బ్రహ్లాద, యసురేంద్రభర్తవై
సాగి మన్వంతరసమయ మెల్ల
నిఖిలభోగంబులు నీవు భోగింపుము
కల్యాణబుద్ధి నాకథలు వినుము
సకలభూతములందు సంపూర్ణుఁడగు నన్ను
యజ్ఞేశు నీశ్వరు నాత్మనిలిపి

ఆ. కర్మచయము లెల్ల ఖండించి పూజన
మాచరింపు మీశ్వరార్పణముగ;
భోగమున నశించు బుణ్యంబు వ్రతములఁ
బాపసంచయములు పాయు నిన్ను. 372

వ మఱియు మీఁదఁట గాలవేగంబునం గళేబరంబు విడిచి త్రైలోక్య విరాజమానంబును దివిజరాజ జేగీయమానంబును బరిపూరిత దశదిశంబును నయిన యశంబుతోడ ముక్తబంధుండవై నన్ను డగ్గఱెదవు వినుము— 373

ఆ. 'నరుఁడు ప్రియముతోడ నాయవతారంబు
నీ యుదారగీత నికరములను
మానసించు నేని మఱి సంభవింపఁడు
కర్మబంధచయముఁ గడచిపోవు.' 374

వ. అనినఁ బ్రహ్లాదుం డిట్లనియె.— 375

సీ. "దంష్ట్రివై తొల్లి సోదరుని హిరణ్యాక్షు
నీవు సంపుటఁజేసి నిగ్రహమున
మాతండ్రి రోషనిర్మగ్నుఁడై సర్వలో
కేశ్వరుఁ బరము నిన్నెఱుఁగలేక
పరిపంథిపగిది నీభక్తుండనగు నాకు
నపకారములుసేసె నతఁడు నేఁడు
నీశాంతదృష్టిచే నిర్మలత్వము నొందెఁ
గావునఁ బాప సంఘంబు వలనఁ

తే. బాసి శుద్ధాత్మకుఁడుగాఁగ భవ్యగాత్ర
వరము వేఁడెద నాకిమ్ము వనజనేత్ర
భక్తసంఘాతముఖపద్మ పద్మమిత్ర
భక్తకల్మషవల్లికా పటులవిత్ర.” 376

వ. అనిన భక్తునికి భక్తవత్సలుం డిట్లనియె— 377

మ. “నిజభక్తుండవు నాకు నిన్నుఁగనుటన్ నీతండ్రిత్రిసప్తపూ
ర్వజులం గూడి పవిత్రుఁడై శుభగతిన్ వర్తించు విజ్ఞానదీ
పజితానేకభవాంధకారులగు మద్భక్తుల్ వినోదించు దే
శజనుల్ దుర్జనులైనసుద్ధులుశుమీ సత్యంబుదైత్యోత్తమా.

సీ. ఘనసూక్ష్మభూత సంఘాతంబులోపల
నెల్లవాంఛలుమాని యెవ్వరయిన
నీచందమున నన్ను నెఱయ సేవించిన
మద్భక్తులగుదురు మత్పరులకు
గుఱిసేయ నీవ యోగ్యుఁడవైతి విటమీఁద
వేదచోదితమైన విధముతోడఁ
జిత్తంబు నామీఁదఁజేర్చి మీతండ్రికిఁ
బ్రేతకార్యంబు సంప్రీతిఁజేయు

తే. మతఁడు రణమున నేఁడు నాయంగమర్శ
నమున నిర్మలదేహుఁడై నవ్యమహిమ
నపగతాఖిల కల్మషుఁడై తనర్చి
పుణ్యలోకంబులకు నేఁగుఁ బుణ్యచరిత.” 379

వ. అని యిట్లు నరసింహదేవుం డానతిచ్చిన హిరణ్యకశిపు
నకు బ్రహ్లాదుండు పరలోకక్రియలు సేసి భూసురో త్త
ములచేత నభిషిక్తుండయ్యె నయ్యెడం బ్రసాద సంపూర్ణ
ముఖుండైన శ్రీనృసింహదేవునిం జూచి దేవతాప్రముఖ
సహితుండైన బ్రహ్మదేవుం డిట్లనియె. 380

సీ. "దేవ దేవాఖిల దేవేశ భూతభా
వన వీఁడు నాచేత వరమువడసి
మత్సృష్ట జనులచే మరణంబు నొందక
మత్తుడై సకలధర్మములుఁ జెఱచి
నేఁడు భాగ్యంబున నీచేత హతుఁడయ్యెఁ
గల్యాణ మమరె లోకములకెల్ల
బాలుఁ నీతని మహాభాగవతశ్రేష్ఠు
బ్రతికించితివి మృత్యుభయముఁ బాపి

తే. వరముఁ గృపసేసితివి మేలు వారిజాక్ష
నీనృసింహావతారంబు నిష్ఠతోడఁ
దగిలి చింతించు వారలు దండధరుని
బాధనొందరు మృత్యువుబారిఁ బడరు. 381

వ. అనిన నరసింహదేవుం డిట్లనియె. 382

క. "మన్నించి దేవ శత్రుల
కెన్నఁడు నిటువంటి వరము లీకుము పాపో
త్పన్నులకు వరములిచ్చుట
పన్నగముల కమృత మిడుట పంకజగర్భా! 383

వ. అని యిట్లానతిచ్చి బ్రహ్మాది దేవతాసమూహంబుచేఁ బూజితుండై భగవంతుండైన శ్రీనృసింహ దేవుండు తిరోహితుం డయ్యెఁ బ్రహ్లాదుండును శూలికి బ్రణమిల్లి తమ్మిచూలికి వందనంబులు సేసి ప్రజాపతులకు మ్రొక్కి భగవత్కళలైన దేవతలకు నమస్కరించినం జూచి బ్రహ్మదేవుండు శుక్రాది మునీంద్ర సహితుండై దైత్య దానవ రాజ్యంబునకుం బ్రహ్లాదుం బట్టంబుఁగట్టి యతని చేతఁబూజితుండై దీవించె నంత నీశానాది నిఖిల దేవతలు వివిధంబులగు నాశీర్వాదంబులచేత నా ప్రహ్లాదుని గృతార్థుంజేసి తమ్మిచూలినిముందట నిడికొని నిజస్థానంబులకుఁ జనిరి. ఇట్లు విష్ణుదేవుండు నిజపార్శ్వచరు లిరువురు బ్రాహ్మణ శాపంబునంజేసి ప్రథమజన్మంబున దితి పుత్రులైన హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులను వరాహ నారసింహరూపంబుల నవతరించి వధించె. ద్వితీయ భవంబు రాక్షసజన్మంబుఁ దాల్చిన రావణ కుంభకర్ణులను శ్రీరామ రూపంబున సంహరించెఁ; దృతీయ జన్మంబున శిశుపాల దంతవక్త్రులను పేరులం బ్రసిద్ధి నొందినవారలను శ్రీకృష్ణరూపంబున ఖండిచె నివ్విధంబున మూఁడు జన్మంబుల గాఢవైరానుబంధంబున నిరంతర సంభావితధ్యానులై వారలు హరినిందాది పాపవిముక్తులై హరిం గదిసిరని చెప్పి నారదుం డిట్లనియె.

ఉ. శ్రీరమణీయమైన నరసింహవిహారము; నింద్రశత్రుసం
హారము, బుణ్యభాగవతుఁడైన నిశాచరనాథ పుత్రసం
చారము, నెవ్వఁడైన సువిచారత విన్నఁ బఠించినన్
శుభా ! కారముతోడ నేభయముఁ గల్గనిలోకముఁ జెందు
భూవరా 385

మ. జలజాత ప్రభవాదులున్ మనములోఁ జర్చించి భాషా
వళిం । బలుకన్ లేని జనార్దనాహ్వయ పరబ్రహ్మంబు నీ
యింటిలో । జెలియై మేనమఱందియై సచివుఁడై చిత్త
ప్రియుండై మహా । ఫలసంధాయకుఁడై చరించు టది
నీభాగ్యంబు రాజోత్తమా. 386

— త్రిపురాసుర సంహారము —

క. బహుమాయుఁడైన మయుచే
విహతంబగు హరునియసము విఖ్యాతజయా
వహముగ నీ భగవంతుఁడు
మహితాత్ముఁడు మున్నొనర్చె మనుజవరేణ్యా. 387

వ. అనిన ధర్మనందనుం డిట్లనియె.

క. ఏకర్మంబున విభుఁడగు
శ్రీకంఠునియశము మయునిచే సుడివడియెన్
వైకుంఠుఁ డెవ్విధంబునఁ
గైకొని తత్కీర్తి చక్కఁగా నొనరించెన్. 389

వ. అనిన నారదుండిట్లనియె.

క. చక్రాయుధ బలయుతులగు
శక్రాదుల కోహటించి శ్రమమున నసుహృల్
సాక్రోశంబుగ నరిగిరి
విక్రమములు మాని మయుని వెనుకకు నధిపా. 391

వ. ఇట్లు రక్కసులు దన వెనుకఁజొచ్చిన మాయా నిలయుండును, దుర్ణయుండును నైన మయుండు దన విద్యాబలంబున నయో రజత సువర్ణమయంబులై యెవ్వరికిని లక్షింపరాని గమనాగమనంబులును వితర్కింప రాని కర్కశపరిచ్ఛదంబులును గలిగిన త్రిపురంబుల నిర్మించి యిచ్చిన నక్తంచరు లందఱు నందుం బ్రవేశించి కామసంచారులై పూర్వవైరంబుఁదలంచి సనాయకా నీకంబు లయిన లోకంబుల నస్తోకంబులయిన నిజబలాతి రేకంబుల శోకంబు నొందించిన. 392

క. లోకాధినాథు లెల్లను
శోకాతురులగుచు శరణఁజొచ్చిరి దుష్టా
నీకవిదళనాకుంఠుఁ
శ్రీకంఠున్ భువనభరణ చిత్తోత్కంఠున్. 393

వ. ఇట్లు సకలలోకేశ్వరుండగు మహేశ్వరుంజేరి లోక పాలకులు ప్రణతులై పూజించి కరకమలంబులు ముకుళించి, 394

క. త్రిపురాలయులగు దానవు
లపరాజితులగుచు మాకు నశ్రాంతంబున్

వపురాది పీడఁజేసెడ
రపరాధికులను వధింపు మగజాధీశా. 395

క. దీనులము గాక యుష్మద
ధీనులమై యుండుమేము దేవాహిత దో
ర్లీనుల మైనారము బల
హీనులమగు మమ్ముఁగావుమీశాన శివా. 396

వ. అనిన భక్తవత్సలుండగు పరమేశ్వరుండు శరణాగతు
లైన గీర్వాణుల వెఱవకుండని దుర్వారబలంబున
బాణాసనంబుఁ గేలనందికొని యొక్క దివ్యబాణంబు
సంధించి త్రిపురంబులపయి నేసిన మార్తాండమండ
లంబున వెలువడు మయూఖ జాలంబుల చందంబునఁ
దద్బాణంబువలన దేదీప్యమానంబులై యనేక బాణ
సహస్రంబులు సంభవించి భూనభోంతరాళంబులు నిండి
మండి తెప్పలుగాఁ గుప్పలుగొని త్రిపురంబులఁగప్పి
నప్పుడు తద్బాణపావక హేతి సందోహదందహ్యమానులై
గతాసులైన త్రిపుర పురనివాసులం దెచ్చి మహాయోగి
యైన మయుండు సిద్ధరస కూపంబున వైచిన. 397

క. సిద్ధామృత రసమహిమను
శుద్ధమహా వజ్రతుల్య శోభితతనులై
వృద్ధింబొందిరి దానవు
లుద్ధత నిర్ఘాతపావకోపము లగుచున్. 398

క. కూపామృత రససిద్ధిని
దీపితులై నిలిచియున్న దేవాహితులన్
రూపించి చింతనొందెడు
గోపధ్వజుఁజూచి చక్రి కృపానాన్వితుఁడై 399

శా. ఉత్సాహంబుననొక్కపాఁడి మొదవై యూధంబు ఘ్రాణించుచున్
వత్సంబై తనవెంట బ్రహ్మనడవన్ వైకుంఠుఁడేతెంచియు
ద్యత్సత్త్వంబునఁగూపమధ్యరసముంద్రావెన్విలోకించుచుం
దత్సౌభాగ్యనిమగ్నులై మఱచిరాదైత్యుల్ నివారింపఁగన్.

వ. ఇట్లు విష్ణుండు మోహనాకారంబున ధేనువయి వచ్చి త్రిపురమధ్య కూపామృత రసంబు ద్రావిన నెఱింగి శోకాకుల చిత్తులయిన రసకూపపాలకులం జూచి మహాయోగియైన మయుండు వెఱఁగుపడి దైవగతిం జింతించి శోకింపక యిట్లనియె— 401

ఆ. అమరులైన దనుజులైనను నరులైన
నెంత నిపుణులైన నెవ్వరైన
దైవికార్థచయముఁ దప్పింపఁగా లేరు
వలదు దనుజులార వగవమనకు. 402

వ. అనిపలికె నంత విష్ణుండు నైజంబులైన ధర్మ జ్ఞాన విద్యా తపోవిరక్తి సమృద్ధి క్రియాశక్తి విశేషంబుల శంభునికిఁ బ్రాధాన్యంబు సమర్పించి రథసూతకేతువర్మ బాణాసన ప్రముఖ సంగ్రామ సాధనంబులు సేసినం గైకొని— 403

మ. శరియై కార్ముకియై మహాకవచియై సన్నాహియై
వాహియై। సరథుండై సనియంతయై సబలుఁడై సత్కేత
నచ్ఛత్రిఁడై । పరమేశుండొక బాణమున్ విడిచెఁ
దద్బాణానలజ్వాలలం। బురముల్గాలె ఘటచ్చట ధ్వని
నభోభూమధ్యముల్నిండఁగన్. 404

వ. ఇట్లు హరుండు దురవగాహంబులైన త్రిపురంబుల నభిజిన్ముహూర్తంబున భస్మంబుసేసి కూల్చిన నమర గరుడ గంధర్వ సిద్ధసాధ్య యక్షవల్లభులు వీక్షించి జయజయ శబ్దంబులు సేయుచుఁ గుసుమవర్షంబులు వర్షించిరి; ప్రజలు హర్షించిరి. బ్రహ్మాదులు గీర్తించి రప్సరసలు నర్తించిరి. దివ్యకాహళ దుందుభీరవంబులును మునిజనోత్సవంబులును బ్రచురంబులయ్యె నిట్లు విశ్వజనీనంబగు త్రిపురాసురసంహారంబున నఖిలలోకులును సంతసిల్లియుండ నయ్యవసరంబున. 405

ఆ. తృణకణములభంగిఁ ద్రిపురంబుల దహించి
పరముఁ డవ్యయుండు భద్రయశుఁడు
శివుఁడు పద్మజాది జేగీయమానుఁడై
నిజనివాసమునకు నెమ్మిఁ జనియె. 406

వ. ఇట్లు నిజమాయావిశేషంబున మర్త్యలోకంబున విడంబించుచున్న విష్ణుని పరాక్రమ విధానంబులు మునిజన వంద్యమానంబులై సకలలోక కల్యాణప్రదానంబులై యుండుననిన విని నారదునకు ధర్మనందనుం డిట్లనియె.

—* నారదుండు ధర్మరాజునకు వర్ణాశ్రమధర్మంబులుఁ జెల్పుట *—

సీ. అనఘాత్మ సకలవర్ణాశ్రమాచార స
మ్మతధర్మ మెయ్యది మానవులకు
నేధర్మమున నరుండిద్ధవిజ్ఞానము
భక్తియుఁ బ్రాపించుఁ బద్మజునకు
సాక్షాత్సుతుండవు సర్వజ్ఞుఁడవునీకు
నెఱుఁగరానిది ధర్మమింత లేదు
నారాయణపరాయణ స్వాంతులనఘులు
శాంతులు సదయులు సాధువృత్తి

ఆ. మెఱయుచున్న ఘనులు మీవంటివారెద్ది
పరమధర్మమనుచు భక్తిఁదలఁతు
రట్టి ధర్మరూప మఖిలంబు నెఱిఁగింపు
వినఁగ నిచ్చగలదు విమలచరిత. 408

వ. అనిన నారదుండు ధర్మరాజుంజూచి దాక్షాయణియందు నిజాంశంబున నవతరించి భువనశోభనంబు కొఱకు బదరికాశ్రమంబునఁ దపోనిరతుండయి యున్న నారాయణుని వలన సనాతన ధర్మంబు వింటి నది సెప్పెద సకల వర్ణంబుల జనులకు సత్యంబును దయయును నుపవాసాది తపంబును శౌచంబును సైరణయు సదసద్వివేకంబును మనో నియమంబును బహిరింద్రియ జయంబును హింస లేమియు బ్రహ్మచర్యంబును దానంబును యథోచిత జపంబును సంతోషంబును మార్దవంబును సమదర్శ

నంబును మహాజనసేవయు గ్రామ్యంబులయిన కోరికలు మానుటయు నిష్ఫలక్రియలు విడుచుటయు మితభాషిత్వంబును దేహంబుగాని తన్ను వెదకికొనుటయు, నన్నోదకంబులు ప్రాణులకుం బంచియిచ్చుటయుం బ్రాణులందు దేవతాబుద్ధియు నాత్మబుద్ధిం జేయుటయుం శ్రీనారాయణ చరణ స్మరణ కీర్తన శ్రవణ సేవార్చన నమస్కార దాస్యాత్మసమర్పణసఖ్యంబులనియెడి త్రింశల్లక్షణంబులును గలుగవలయు నందు సత్కులాచారుండయి మంత్రనంతంబులైన గర్భాధానాది సంస్కారంబులవిచ్ఛిన్నంబులుగాం గలవాఁడు ద్విజుండు ద్విజునకు యజన యాజనాధ్యయనాధ్యాపనదాన ప్రతిగ్రహంబులను షట్కర్మంబులు విహితంబులు రాజునకుఁ బ్రతిగ్రహ వ్యతిరిక్తంబులయిన యజనాది కర్మంబులయిదును ప్రజాపాలనంబును బ్రాహ్మణులుగాని వారి వలన దండశుల్కాదులు గొనుటయు విహిత కర్మంబు వైశ్యునికిఁ గృషివాణిజ్య గోరక్షణాది కర్మంబులును బ్రాహ్మణకులానుసరణంబును విహితంబులు శూద్రునకు ద్విజశుశ్రూష సేయవలయు.

సీ. విను కర్షణాదిక వృత్తికంటెను మేలు
యాచింపనొల్లనియట్టి వృత్తి
ప్రాప్తంబుగైకొని బ్రతుకుకంటెను లెస్స
యనుదినంబును ధాన్యమడిగికొనుట
యాయవారముకంటె నధిక కల్యాణంబు
పఱిగ యెన్నులధాన్య భక్షణంబు

శిలవృత్తికంటెను శ్రేయమాపణములఁ
బడ్డగింజలుఁ దిని బ్రదుకుఁగనుట

ఆ. యెడరుచోట నృపతికి నాల్గువృత్తులుఁ
దగుఁబ్రతిగ్రహంబు దగదు తలఁప
నాపదవసరముల నధముఁ డెక్కువజాతి
వృత్తి నున్న దోషవిధముగాదు. 410

వ. వినుము శిలవృత్తియు నుంఛవృత్తియు ఋతమనియు
నయాచితవృత్తి యమృతమనియు యాయావరవృత్తి
మృతమనియుఁ గర్షకవృత్తి ప్రమృతమనియు నెన్నుదు
రట్టి వృత్తు లెఱింగి జీవించుటమేలు వాణిజ్యంబు
సత్యానృతమనియు శ్వవృత్తి నీచసేవయనియుఁ
బలుకుదురు సర్వవేదమయుండు బ్రాహ్మణుండు
సర్వదేవమయుండు క్షత్రియుండు బ్రాహ్మణ క్షత్రియు
లకు నీచసేవనంబు కర్తవ్యంబుగాదు. 411

క. దమమును శౌచముఁ దపమును
శమమును మార్దవముఁ గృపయు సత్యజ్ఞాన
క్షమలును హరిభక్తియు హ
ర్షము నిజ లక్షణము లగ్రజాతికి సధిపా. 412

ఉ. శౌర్యము దానశీలముఁ బ్రసాదము నాత్మజయంబుఁ
దేజముఁ । ధైర్యము దేవభక్తియును ధర్మము నర్థ
ముఁ గామముఁ బుధా । చార్య ముకుందసేవలును
సత్కృతియుం బరితోషణంబు స। ద్వీర్యము రక్షణంబుఁ
బృథివీవరశేఖర రాజచిహ్నముల్. 413

క. ధర్మార్థకామవాంఛయు
నిర్మలగురు దేవవిప్రనివహార్చనముల్
నిర్మదభావముఁ బ్రముదము
శర్మకరత్వమును వైద్యజనలక్షణముల్. 414

ఉ. స్తేయములేనివృత్తియు శుచిత్వము సన్నుతియుం నిజేశు
లం। మాయలు లేకడాయుటయు మంత్రము సెప్పక
పంచయజ్ఞముల్। సేయుటయుం ధరామరుల సేవయు
గోవులరక్షణంబు న। న్యాయము లేమియుం మనుజనాథ
యెఱుంగుము శూద్రధర్మముల్. 415

సీ. నిలయమ్ము వాటించి నిర్మలదేహియై
శృంగారమేప్రొద్దుఁ జేయవలయు
సత్యప్రియాలాప చతురయై ప్రాణేశు
చిత్తంబు ప్రేమ రంజింపవలయు
దాక్షిణ్యసంతోష ధర్మమేధాదుల
దైవతమని ప్రియుఁ దలపవలయు
నాథుఁడేపద్ధతి నడచు నాపద్ధతి
నడచి తద్బంధుల నడపవలయు

ఆ. మార్దవమునఁ బతికి మజ్జనభోజన
శయనపానరతులు జరుపవలయు
విభుఁడు పతితుఁడైన వెలదిపాతివ్రత్య
మహిమఁబున్యుజేసి మనుపవలయు. 416

క. తరుణి తన ప్రాణవల్లభు
హరిభావముగా భజించి యతఁడుఁ దానుఁ
సిరికై వడి వర్తించును
హరిలోకమునందు సంతతానందమునన్. 417

క. ఉపవాసంబులు వ్రతములుఁ
దపములు వేయేల భర్తదైవత యని ని
ష్కపటతఁ గొలిచిన సాధ్వికి
నృపవర! దుర్లభము లేదు నిఖిలజగములన్. 418

వ. మఱియు సంకరజాతులయిన రజకచర్మకారక నట బురుడ కైవర్తక మ్లేచ్ఛభిల్లు రగు నంత్యజాతు లేడ్వురకును జండాలపుల్కస మాతంగ జాతులకును నాయా కులాగతంబులయిన వృత్తుల జౌర్యహింసాదులు వర్జించి సంచరింపవలయు. మానవులకుఁ బ్రతియుగంబున నైసర్గికంబులైన ధర్మంబులు రెండు లోకంబులందును సుఖకరంబులని వేదవిదులైన పెద్దలు సెప్పుదురు. కాలుకాలున దున్నెడు క్షేత్రంబులాపు సెడు నందుఁజల్లినబీజంబులుని స్తేజంబులై యుండి లెస్సగ నంకురింపవు నిరంతరఘృత ధారావర్షంబున దహనునకు దాహకత్వంబు లేక శాంతిం జెందు నందు వేల్చిన హవ్యంబులును ఫలింపవు. తద్విధంబున ననవరత కామానుసంధానంబునఁ గామోన్ముఖంబైన చిత్తంబు కామంబులం దనిసి నిష్కామంబై విరక్తి నొందుం గావున సత్త్వస్వభావంబుతోడ నెప్పుడుఁ

దప్పక నిజవంశాచార విహితధర్మంబున వర్తించు నరుండు మెల్లన స్వాభావిక కర్మపరత్వంబు విడిచి ముక్తినొందు జాతిమాత్రంబునఁ బురుషునికి వర్ణంబు నిర్దేశింపం బనిలేదు. శమదమాది వర్ణలక్షణ వ్యవహారంబులఁ గన వలయునని మఱియు నారదుం డిట్లనియె. 419

క. క్రమమున వర్ణంబుల చి
హ్నము లెల్లను జెప్పఁబడియె నాశ్రమముల ధ
ర్మము లెఱిఁగించెద నన్నియు
సమదాహిత హృదయశూల సదమలశీలా. 420

వ. వినుము బ్రహ్మచారి మౌంజీకౌపీన యజ్ఞోపవీత కృష్ణాజిన పలాశదండ కమండలు ధరుండును సంస్కారహీన శిరోరుహుండును దర్భహస్తుండును శీలప్రశస్తుండును మౌనియునై త్రిసంధ్యంబును బ్రహ్మ గాయత్రి జపియించుచు సాయంప్రాంతరవసరంబుల నర్కపావక గురుదేవతోపాసనంబులు సేయుచు గురుమందిరంబునకుం జని దాసునిచందంబున భక్తివినయ సౌమనస్యంబులు గలిగి వేదంబులు సదువుచు నధ్యయనోపక్రమావసానంబుల గురుచరణంబులకు నమస్కరించుచు రేపు మాపును విహితగృహంబుల భిక్షించి భైక్షంబు గురువులకు నివేదించి యనుజ్ఞఁగొని మితభోజనంబు గావించుచు నర్హకాలంబుల నుపవసించుచు నంగనలందు నంగనాసక్తులం బ్రయోజనమాత్రభాషణంబు లోన

ర్చుచు గురుపరాంగనల వలన నభ్యంగన కేశప్రసాధన శరీరమర్దన మజ్జన రహస్యయోగంబులు వర్జించుచు గృహంబున నుండక జితేంద్రియత్వంబున సత్యభాష ణుండయి సంచరింపవలయు 421

ఆ. పొలఁతి దావవహ్ని పురుషుఁడాజ్యఘటంబు
కరఁగకుండరాదు కదిసెనేని
బ్రహ్మయైనఁ గూఁతుఁ బట్టకమానఁడు
వడుగు కింకఁబొత్తు వలదు వలదు. 422

వ. వినుము స్వరూప సాక్షాత్కారంబున దేహబహిరింద్రియాదికంబయిన యింతయు నాభాసమాత్రంబుగా నిశ్చయించి యెందాఁక జీవుండు స్వతంత్రుండయిన యీశ్వరుఁడు గాకుండు నంత దడవు నంగన యిది పురుషుండ నే నని యెడి భేదబుద్ధి మానుట కర్తవ్యంబు గాదు. బ్రహ్మచారి యతి గృహస్థులం దెవ్వఁడైన జిత్తంబు పరిపక్వంబు గాక యద్వైతానుసంధానంబుసేసిన మూఢుండగుం గావున రహస్యంబునఁ బుత్రికనైనం డాయకుండవలయు.

చ. శిరమున మేనసంస్కృతులు సేయక చందనభూషణాద్యలం
కరణములెల్ల మాసి ఋతుకాలమునన్ నిజభార్యఁబొందుచుం। దరుణులఁజూడక బాలక ధృతవ్రతుఁడై మధుమాంస వర్జియై। గురుతరవృత్తితో మెలఁగు గోవిదుఁ డొక్క గృహస్థుభూవరా. 424

వ. మఱియు ద్విజుండు గృహస్థుండై గురువుల వలనను నుపనిషదంగ సహితంబైన వేదత్రయంబును బఠియించి నిజాధికారానుసారంబుగ నర్థవిచారంబు సేసి తనబలంబు కొలంది గురువులకు నభీష్టంబు లొసంగి గృహంబున నొండె వనంబున నొండె నైష్ఠికత్వంబు నాశ్రయించి యొండెఁ బ్రాణులతోడ జీవించుచు గురువునందు నగ్ని యందు నాత్మయందు సర్వభూతములందు నచ్యుత దర్శనంబు సేయుచు నింద్రియ వ్యసనాది మగ్నుఁడు గాక యెఱుక గలిగి వర్తించుచు బ్రహ్మంబునొందు.

క. వినుము వన ప్రస్థునకును
మునికథితములైన నియమములగల వాచో
ష్పనవనగతుఁడై మెలఁగెడి
ఘనుఁడు మహర్లోకమునకు గమనించునృపా. 426

వ. అటమీఁద గృహాస్థాశ్రమంబు విడిచి వనంబునకుం జని దున్నక పండెడి నీవారాదికంబు లగ్నిపక్వంబు సేసి యొండె నామనంబులసేసి యొండె నర్కపక్వంబులైన ఫలాదు లొండె భక్షించుచు వన్యాహారంబుల నిత్య కృత్యంబులయిన చరుపురోడాశంబు లొనర్చుచుఁ బ్రతి దినంబును బూర్వసంచితంబులు పరిత్యజించి నూతన ద్రవ్యంబులు సంగ్రహించుచు నగ్నికొఱకుఁ బర్ణశాల యైనఁ బర్వతకందరం బయిన నాశ్రయించుచు హిమ వాయు వహ్ని వర్షాతపంబులకు సహించుచు

నఖ శ్మశ్రు కేశ తనూరుహంబులు ప్రసాధితంబులు సేయక జటిలుండై వసించుచు దండాజనకమండలు వల్కల పరిచ్ఛదంబులు ధరియించి పండ్రెండైన నెనిమిదైన నాలుగైన రెండైన నొక వత్సరం బయినఁ దపఃప్రయాసంబున బుద్ధినాశంబు గాకుండ మునియై చరించుచు దైవవశంబున జరారోగంబులచేతఁ జిక్కి నిజధర్మానుష్ఠాన సమర్థుండు గాని సమయంబున నిరశన వ్రతుండయి యగ్నుల నాత్మారోపణంబు సేసి సన్న్యసించి యాకాశంబునందు శరీర రంధ్రంబులును గాలియందు నిశ్వాసంబును దేజంబులోపల నూష్మం బును జలంబుల రసంబును ధరణియందు శల్యమాంస ప్రముఖంబులును వహ్నియందు వక్తవ్యంబుతోడ వాక్కుని నింద్రునియందు శిల్పంబుతోడఁ గరంబులును విష్ణునియందు గతితోడఁ బదంబులును ప్రజాపతియందు రతితోడ నుపస్థంబును మృత్యువందు విసర్గంబుతోడఁ బాయువును దిక్కులందు శబ్దంబుతోడ శ్రోత్రంబును వాయువందు స్పర్శంబుతోడఁ ద్వక్కును సూర్యుని యందు రూపంబుతోడఁ జక్షువులును సలిలంబులందుఁ బ్రచేతస్సహిత మయిన జిహ్వయు క్షితియందు గంధసహితం బయిన ఘ్రాణంబును జంద్రునియందు మనోరథంబులతోడ మనంబును గవియైన బ్రహ్మయందు బోధంబుతోడ బుద్ధియు రుద్రునియం దహంకారం

బుత్తోడ మమత్వంబును క్షేత్రజ్ఞునియందు సత్త్వంబు తోడఁ జిత్తంబును బరంబునందు గుణంబులతోడఁ వైకారికంబును డిందించి యటమీఁద పృథివియందుఁ బృథివిని జలంబునందు జలంబును దేజంబునందు దేజంబును వాయువునందు వాయువును గగనంబునందు గగనంబును నహంకారతత్త్వంబునందు నహంకారంబును మహత్తత్త్వంబునందు మహత్తత్త్వంబును బ్రకృతియందుఁ బ్రకృతిని నక్షరుండైన పరమాత్మ యందులయంబు నొందించి చిన్మాత్రావశేషితుండయిన క్షేత్రజ్ఞుని నక్షరత్వంబున నెఱింగి ద్వయరహితుండయి దగ్ధకాష్ఠుఁడయిన వహ్నిచందంబునఁ బరమాత్మయైన నిర్వికార బ్రహ్మంబునందు లీనుండు గావలయును. 427

క. అనఘు వనప్రస్థుండై
చని తద్ధర్మంబు లిట్లు సలుపుచు మఱియుఁ
మనె నేని సన్న్యసింపం
జను నటమీఁదటను ముక్తసంగత్వమునన్. 428

వ. ఇట్లు వానప్రస్థాశ్రమంబుజరిపిసన్న్యసించి దేహమాత్రావశిష్టుండును నిరపేక్షుండును భిక్షుండును నిరాశ్రయుండును నాత్మారాముండును, సర్వభూతసముండును, శాంతుండును, సమచిత్తుండును నారాయణ పరాయణుండును నైకౌపీనంబునకు నాచ్ఛాదన మాత్రంబైన వస్త్రంబు ధరియించి దండాది వ్యతిరిక్తంబులు విసర్జించి

యాత్మపరంబులుగాని శాస్త్రంబులు వర్జించి గ్రహనక్ష
త్రాది విద్యలనభ్యసింపక భేదవాదంబులైన తర్కంబులు
దర్శింపక యెందును బక్షీకరింపక శిష్యులకు గ్రంథం
బులు వచించి యుపన్యసింపక బహువిద్యల జీవింపక
మత్తాదివ్యాపారంబుల నుల్లసిల్లక, పెక్కుదినంబు
లొక్కయెడ వసింపక యూరూర నొక్కొక్క రాత్రి
నిలుచుచుం గార్యకారణ వ్యతిరిక్తంబైన పరమాత్మ
యందుం విశ్వంబుదర్శించుచు సదసన్మయంబైన విశ్వంబు
నందుం బరబ్రహ్మంబయిన యాత్మ నవలోకించుచు
జాగరణస్వప్నసంధి సమయంబుల నాత్మనిరీక్షణంబు
సేయుచు నాత్మకు బంధమోక్షణంబులు మాయా
సూత్రంబులుగాని వస్తుప్రకారంబున లేవనియును
దేహంబునకు జీవితంబు ధ్రువంబుగాదనియు మృత్యువు
ధ్రువంబనియు నెఱుంగుచు భూతదేహంబుల సంభవ
నాశంబులకు మూలంబయిన కాలంబుం బ్రతీక్షించుచు
నివ్విధంబున జ్ఞానోత్పత్తిపర్యంతంబు జరియించి యట
మీఁద విజ్ఞానవిశేషంబు సంభవించినం బరమహంసుండై
దండాదిచిహ్నంబులు ధరియించియుండె ధరింపక యుండె
బహిరంగవ్యక్త చిహ్నుండుగాక యంతరంగవ్యక్తం
బైన యాత్మానుసంధానంబుగలిగి మనీషియైబాహ్యాను
సంధానాభావంబున మనుష్యులకుం దనవలన నున్మత్త
బాలమూకుల తెఱంగుం జూపుచుండవలయును. 429

*— ప్రహ్లాదాజగరసంవాదము *—

క. మునివల్లభుఁడజగరుఁడను
సునయుండు హిరణ్యకశిపుసూనుండును ము
న్నొనరించిన సంవాదము
వినుమీ యర్థంబునందు వెలయు నరేంద్రా. 430

వ. తొల్లి భగవత్ప్రియుండయిన ప్రహ్లాదుండు గతిపయామాత్య సమేతుండయి లౌకికతత్త్వంబు నెఱింగెడి కొఱకు లోకంబుల సంచరించుచు నొక్కనాడు కావేరీతీరంబున సహ్యపర్వత తటంబున ధూళిధూసరితంబు లయిన కరచరణాద్యవయవంబులతోడ గూఢంబైన నిర్మల తేజంబుతోఁ గర్మాకార వచోలింగవర్ణాశ్రమాదుల నెవ్వరికి నెఱుంగఁ బడక నేల నిద్రించుచు నజగరవ్రతధరుండైన మునింగని డాయం జని విధివత్ప్రకారంబున నర్చించి మునిచరణములకు శిరంబు మోపి మ్రొక్కి యతని చరిత్రంబుఁ దెలియ నిశ్చయించి యిట్లనియె. 431

సీ. భూమి నుద్యోగియై భోగియై యుండెడి
నరుని కైవడి మునినాథ నీవు
ఘనశరీరముఁ దాల్చి కదలవు చిత్రము
ద్యమయుక్తునకుఁ గాని ధనములేదు
ధనవంతునకు గాని తగుభోగములు లేవు
భోగికిఁగాని సంపూర్ణమైన

తనువు లేదుద్యోగ ధనభోగములు లేక
నేలనూరక పడినిద్రవోవు

ఆ. నీకు నెట్లుగలిగె నిరుపమదేహంబు
సముఁడవార్యుఁడవు విశారదుఁడవు
బుద్ధినిధివి జనులఁబొగడవుఁ దెగడవు
నిద్ర ప్రతిదింబు నిలుపనేల. 432

వ. అని యిట్లు ప్రహ్లాదుండడిగిన వికసితముఖుం డయి
మునీంద్రుండుఁ దదీయమధురాలాప సుధారస ప్రవాహం
బులు కర్ణంబులఁ బరిపూర్ణంబులైన నతని నవలోకించి
యిట్లనియె. 433

సీ. అంతరంగికదృష్టి నంతయు నెఱుఁగుదు
వార్యసమ్మతుఁడ వీ వసుర వర్య
విశ్వజంతువుల ప్రవృత్తి నివృత్తుల
క్షణములు నీ యెఱుంగనివి లేవు
భగవంతుఁ డగుహరి పాయక నీమనో
వీధి రాజిల్లుచు వెలుఁగుచేని
క్రమమున బహుళాంధకారంబు బరిమార్చుఁ
బరమసాత్త్వికుఁడవు భద్రబుద్ధి

ఆ. వైననీవు నన్ను నడిగెదు గావున
విన్న ధర్మ మెల్ల విస్తరింతు
నిన్నుఁజూడఁ గలిగె నీతోడిమాటల
నాత్మశుద్ధి గలిగె ననఘచరిత. 434

వ. వినుము ప్రవాహకారిణియై విషయంబులచేతం బూరింప రాని తృష్ణచేతంబడి కర్మంబులఁ బరిభ్రామ్యమాణుండ నైన నేను నానావిధ యోనులందుఁ బ్రవేశించుచు వెడలుచు నెట్టకేలకు మనుష్య దేహంబు ధరియించి యందు ధర్మంబున స్వర్గద్వారంబును నధర్మంబున శునక సూకరాది తిర్యగ్జంతుయోనిద్వారంబుల నొంది క్రమ్మఱ మనుష్యుండై పుట్టవలయునని వివేకించి సుఖ రక్షణ దుఃఖ మోక్షంబులకొఱకు ధర్మంబుసేయు దంపతుల వ్యవహారంబుఁగని సర్వక్రియానివృత్తి గలిగిన జీవుండు స్వతంత్రుండై ప్రకాశించునని నిర్ణయించి భోగంబులు మనోరథ జాతమాత్రంబులుగాని శాశ్వ తంబులుగావని పరీక్షించి నివృత్తుండనై యుద్యోగంబు లేక నిద్రించుచు బ్రారబ్ధభోగంబుల ననుభవించుచు నుండుదు. నివ్విధంబునఁ దనకు సుఖరూపంబైన పురుషా ర్థంబు దనయందుఁగలుగుట యెఱుంగక పురుషుండు శైవాలజాల నిరుద్ధంబులైన శుద్ధజలంబుల విడిచి యెండ మావులు జలంబులని పాఱెడు మూఢుని వడువునసత్యంబు గాని ద్వైతంబుఁ జొచ్చి ఘోరసంసార చక్రపరిభ్రాం తుండై యుండు దైవతంత్రంబులైన దేహాదులచేత నాత్మకు సుఖంబును దుఃఖనాశంబునుం గోరుచు నిరీశుం డైనవాని ప్రారంభంబులు నిష్ఫలంబులగు నదియునుం గాక మర్త్యునకు ధనంబు ప్రాప్తంబయిన నది దుఃఖ కరంబుగాని సుఖకరంబుగాదు లోభవంతులయిన ధన

వంతులు నిద్రాహారంబులు లేక రాజ చోర యాచక శత్రుమిత్రాది సర్వస్థలంబులందును శంకించుచు దాన భోగంబులు మఱచి యుండుదురు, ప్రాణార్థవంతులకు భయంబు నిత్యంబు శోక మోహ భయ క్రోధ రాగ శ్రమాదులు వాంఛా మూలంబులు వాంఛ లేకుండ వలయును. 435

మ. సరఘల్ గూర్చిన తేనె మానవులకుఁ సంప్రాప్తమై
నట్లు లో | భరతుల్ గూర్చిన విత్తముల్ పరులకుం
బ్రాపించుఁ బ్రాప్తాశినై | తిరుగంబోని మహోరగంబు
బ్రతుకుఁ దీర్ఘాంగమై యుండియుం | జిరకాలంబుగా
వానివర్తనము నేఱింతించి యేకాంతినై. 436

క. అజగరమును జుంటీగయు
నిజగురువులుగాఁ దలంచి నిశ్చింతుఁడనై
విజనస్థలిఁ గర్మంబుల
గజిబిజి లేకున్న వాఁడ గౌరవవృత్తిఁ. 437

సీ. అజినవల్కలదుకూలాంబరంబులు గట్టి
నైన గట్టక యైన నలరుచుండు
నాందోళికా రథ హయనాగముల నెక్కి
యైన నెక్కక యైన నరుగుచుండు
గర్పూరచందన కస్తూరికా లేప
మైన భూరజమైన నలఁదికొందు
భర్మశయ్యల నైనఁ బర్ణశిలాతృణ
భస్మంబులందైనఁ బండుచుండు

క. మానయుక్తమైన మానహీనంబైన
దీయనైన మిగులఁ దిక్తమైన
గుడుతు సగుణమైన గుణవర్జితంబైన
నల్పమైనఁ జాల నధికమైన. 438

క. లేదని యెవ్వరినడుగను
రాదని చింతింపఁబరులు రప్పించినచో
గాదని యొద్దియు మానను
ఖేదము మోదమునులేక క్రీడింతుమదిన్. 439

క. నిందింపఁ బరులనెన్నఁడు
వందింప ననేకపీడ వచ్చినామదినా
క్రందింప విభవముల కా
నందింపఁ బ్రకామవర్తనంబున నధిపా. 440

వ. ఇట్లు గోరికలు లేక యొక్కసమయంబున దిగంబరుఁ డనై పిశాచంబు చందంబున నుండుచుఁ బెక్కుదినంబులంగోలెఁ బెనుఁబాఁపవర్తనంబుఁ గైకొని నిమీలితలోచనత్వంబున నేకాంతభావంబు విష్ణునియందుఁజేర్చి వికల్పంబు భేదగ్రాహకచిత్తవృత్తులఁజిత్తంబు నర్థరూపవిభ్రమంబుగలమనంబు నందు మనంబును నహంకారంబునందు నహంకారంబును మాయయందు మాయనునాత్మానుభూతియందు లయంబు నొందించి సత్యంబు దర్శించుచు విరక్తినొంది స్వానుభవంబున నాత్మస్థితుండనై యుండుదు. నీవు భగవత్పరుండవు

గావున రహస్యంబైన పరమహంసధర్మంబు స్వానుభవ గోచరంబైన తెఱంగున నీకు హృద్గోచరంబగునట్లు సెప్పితి ననిన విని. 441

క. ఘను నజగరమునివల్లభు
దనుజేంద్రుఁడు పూజసేసి తగఁ బీడ్కొని నె
మ్మనమున సంతోషించుచుఁ
జనియెఁ నిజగేహమునకు శశికులతిలకా. 442

వ. అనిన యుధిష్ఠిరుం డిట్లనియె.

క. నను బోఁటి జడగృహస్థుఁడు
మునివల్లభ యిట్టిపదవి మోదంబున నే
యనువునఁ జెందును వేగమ
వినిపింపుము నేఁడు నాకు విజ్ఞాననిధీ. 444

వ. అనిన నారదుం డిట్లనియె గృహస్థుండయినవాఁడు వాసుదేవార్పణముగా గృహోచితక్రియ లనుసంధించుచు మహామునుల సేవించి వారలవలన నారాయణదివ్యావతారకథాకర్ణనంబుసేయుచు నవ్యోవిహిత కాలంబుల శాంతజనులం గూడి మెలంగుచుఁ బుత్రమిత్రకళత్రాది సంగంబులు గలలవంటివని యెఱుంగుచు లోపలనాసక్తి లేక సక్తునికైవడి వెలుపలఁబురుషకారంబులొనర్చుచుఁ దగులంబు లేక విత్తంబులిచ్చి జనకసుతసోదరసఖిజ్ఞాతి జనుల చిత్తంబులు సమ్మదాయత్తంబులు గావించుచు ధనధాన్యనిధానదైవ లబ్ధంబుల వలన నభిమానంబు

మాని యనుభవించుచు గృహక్షేత్రంబులఁజొచ్చి యుదరపూరణం మాత్రంబు దొంగిలిన వాని దండింపక భుజగమృగమూషిక మర్కట మక్షికా ఖరోష్ట్రంబుల హింసింపక పుత్రులభంగి నీక్షించుచు దేశకాలదైవంబుల కొలందిని ధర్మార్థకామంబులఁ బ్రవర్తించుచు శునక పతిత చండాలాదులకైన భోజనపదార్థంబులు దగినభంగి నిచ్చుచు నిజవృత్తి లబ్ధంబులగు నశనాదులచేత దేవఋషి పితృభూతమానవులసంతర్పించుచుఁబంచమహాయజ్ఞావశేషంబుల నంతర్యామి పురుష యజనంబును నాత్మజీవనోపాయంబును సమర్థించుచు నుండవలయు. 445

ఆ. జనకగురులనైనఁ జంపు నర్థమునకై
ప్రాణమైనవిడుచు భార్యకొఱకు,
నట్టిభార్యఁ బురుషుఁ డతిథి శుశ్రూష సే
యించి గెలుచు నజితు నీశునైన. 446

ఆ. పరముఁడీశ్వరుండు బ్రాహ్మణముఖమున
నాహరించి తుష్టుఁడయినభంగి
నగ్నిముఖమునందు హవ్యరాసులుగొని
యైనఁ దుష్టినొందఁ డనఘచరిత. 447

వ. కావున గృహస్థుండు బ్రాహ్మణులందును దేవతలందును మర్త్యపశుప్రముఖజాతులందును నంతర్యామియుబ్రాహ్మణానుండునునైన క్షేత్రజ్ఞునందు నయ్యైకోర్కెలు సమ

ర్పించి సంతర్పణంబు సేయవలయు భాద్రపదంబునం గృష్ణపక్షంబునందును దక్షిణోత్తరాయణంబు లందును రేయుంబగలు సమమైన కాలంబులందును వ్యతీపాతంబు లందును దినక్షయంబులందును సూర్యచంద్రగ్రహణంబు లందును శ్రవణ ద్వాదశియందును వైశాఖశుక్లతృతీయ యందును గార్తిక శుక్లసప్తమి యందును హేమంత శిశిరంబులలోన నాలుగష్టకలందును మాఘ శుక్ల నవమియందును మాస నక్షత్రంబులతోడం గూడిన పున్నమలందును ద్వాదశితోడంగూడిన యుత్తరాత్రయ శ్రవణానూరాధలందును నుత్తరాత్రయ సహితంబులైన యేకాదశుల యందును జన్మనక్షత్ర యుక్తదివసంబు లందును మఱియుం బ్రశస్తకాలంబులందును జననీజనక బంధుజనులకు శ్రాద్ధంబులును జపహోమస్నానవ్రతంబు లును దేవబ్రాహ్మణ సమారాధనంబులును నాచరింప వలయు, భార్యకు బుంసవనాదికంబును నపత్యంబునకు జాతకర్మాదికంబును దనకు యజ్ఞదీక్షాదికంబును బ్రేత జనులకు దహనాదికంబును మృతదివసంబున సాంవత్స రికంబును జరుపవలయు. 448

మ. విను మేదేశములం దయాగుణ తపోవిద్యాన్వితంబైన
విప్ర। నికాయంబు వసించు నేస్థలములం భాగీరథీ
ముఖ్యావా। హినులుండుఁ హరిపూజ లెయ్యెడల
భూయిష్ఠప్రకారంబులం। దనరుం భూవరయిట్టిచోటుల
దగుం ధర్మంబులం జేయఁగం. 449

క. హరియందు జగము లుండును
హరిరూపము సాధుపాత్రమందుండు శివం
కరమగు పాత్రము గలిగిన
నరయఁగ నది పుణ్యదేశ మనఘచరిత్రా. 450

వ. మఱియుఁ గురుక్షేత్రంబును గయాశీర్షంబును బ్రయాగం
బును బులహాశ్రమంబును నైమిశంబును ఫాల్గునంబును
సేతువును బ్రభాసంబును గుశస్థలియును వారణాశియు
మధురాపురియును బంపాబిందు సరోవరంబులును నారా
యణాశ్రమంబును సీతారామాశ్రమంబును మహేంద్ర
మలయాదులైన కులాచలంబులును హరిప్రతిమార్చన
ప్రదేశంబులును (హరిసేవాపరులైన పరమభాగవతులు
వసించెడు పుణ్యక్షేత్రంబులును) శుభకాముండైన
వాఁడు సేవింపవలయు. 451

ఆ. భూనరేంద్ర యిట్టి పుణ్యప్రదేశంబు
లందు నరుఁడు సేయునట్టి ధర్మ
మల్పమైన నది సహస్రగుణాధిక
ఫలము నిచ్చు హరికృపావశమున. 452

వ. వినుము చరాచరంబయిన విశ్వమంతయు విష్ణుమయం
బగుటం జేసి పాత్రనిర్ణయ నిపుణులైన విద్వాంసులు
నారాయణుండు ముఖ్యపాత్రంబని పలుకుదురు
దేవఋషులును బ్రహ్మపుత్రులైన సనకాదులును
నుండ భవదీయ రాజసూయంబున నగ్రపూజకు

హరిసమ్మతుండయ్యె ననేకజంతుసంఘాతసంకీర్ణంబైన బ్రహ్మాండపాదపంబునకు నారాయణుండు మూలంబు దన్నిమిత్తంబున నారాయణసంతర్పణంబు సకలజంతుసంతర్పణంబని యెఱుంగుము ఋషి నర తిర్యగమర శరీరంబులు పురంబులు వానియందుఁ దారతమ్యంబులతోడ జీవరూపంబున భగవంతుండయిన హరి వర్తించుటం జేసి పురుషుండనఁ బ్రసిద్ధుండయ్యె నందుఁ దిర్యగ్జాతులకంటె నధికత్వంబు పురుషునియందు విలసిల్లుటం జేసి పురుషుండు పాత్రంబు పురుషులలోన హరి తనువైన వేదంబును ధరించుచు సంతోషి విద్యాతపోగరిష్ఠుండైన బ్రాహ్మణుండు పాత్రంబు బ్రాహ్మణులలోన నాత్మజ్ఞానపరిపూర్ణుండైన యోగి ముఖ్యపాత్రంబని పలుకుదురు పరస్పర పాత్రంబులకు సహింపని మనుష్యులకుఁ బూజనార్థంబుగాఁ ద్రేతాయుగంబునందు హరి ప్రతిమలు గల్పింపంబడియెఁ గొందఱు ప్రతిమార్చనంబు సేయుదురు పాత్ర పురుషద్వేషులైన వారలకు నట్టి ప్రతిమార్చనంబు ముఖ్యార్థప్రదంబు గాదు మందాధికారులకుఁ బ్రతిమార్చనంబు పురుషార్థప్రదం బగును. 453

ఆ. అఖిలలోకములకు హరి దైవతము సూడ
హరికి దైవతము ధరాధినాథ
పదపరాగలేశ పంక్తిచేఁ ద్రైలోక్య
పావనంబు సేయు బ్రాహ్మణుండు. 454

వ. అట్టి బ్రాహ్మణజనులందుఁ గర్మనిష్ఠులుఁ దపోనిష్ఠులు వేదశాస్త్రనిష్ఠులు జ్ఞానయోగనిష్ఠులునై కొందఱు వర్తింతు రందు జ్ఞాననిష్ఠునికి ననంతఫలకాముఁడైన గృహస్థుండు పితృజనుల నుద్దేశించి కవ్యంబులును దేవతలనుద్దేశించి హవ్యంబులును బెట్టుట ముఖ్యంబు దైవకార్యంబులకు నిరువుర నైన నొకరి నైనఁ బితృకార్యంబునకు ముగ్గుర నైన నొకరి నైన భోజనంబు సేయింపవలయు ధనవంతునికైనను శ్రాద్ధవిస్తారంబు గర్తవ్యంబుగాదు దేశకాలప్రాప్త కందమూల ఫలాదికంబయిన హరినైవేద్యంబున విధిచోదిత ప్రకారంబుగా శ్రద్ధతోడఁ బాత్రంబునందుఁ బెట్టిన యన్నంబు గామదంబయి యక్షయఫలకారియగు ధర్మతత్త్వవేది యైనవాఁడు శ్రాద్ధంబులందు మాంసప్రదానంబు సేయక భక్షింపక చరియింపవలయు గందమూలాది దానంబున నయ్యెడి ఫలంబు పశుహింసనంబున సంభవింపదు ప్రాణిహింస సేయక వర్తించుటకంటె మిక్కిలి ధర్మంబు లేదు యజ్ఞవిధులై నిష్కాములయిన ప్రోడలు బాహ్యకర్మంబులు విడిచి యాత్మజ్ఞాన దీపంబులందుఁ గర్మమయంబులయిన యజ్ఞంబుల నాచరింతురు. 455

క. పశువులఁ బొరిగొని మఖములు
విశదములుగఁ జేయు బుధుని వీక్షించి తముం
బిశసనము సేయునో యని
క్రశిమఁ బెగడొందు భూతగణము నరేంద్రా. 456

వ. అది గావున ధర్మవేది యయినవాఁడు దైవప్రాప్తంబులయిన కందమూలాదికంబులచేత నిత్యనైమిత్తిక క్రియలఁ జేయవలయు నిజ ధర్మబాధకంబయిన ధర్మంబును బరధర్మ ప్రేరితంబయిన ధర్మంబును నాభాస ధర్మంబును బాషండ ధర్మంబును గపట ధర్మంబును ధర్మజ్ఞుండయినవాఁడు మానవలయు నైసర్గిక ధర్మంబు దురితశాంతి సమర్థంబగు నిర్ధనుండు ధర్మార్థంబు యాత్ర సేయుచున్నైన ధనంబు గోరవలవదు జీవనోపాయమునకు నిట్టట్టు దిరుగక కార్పణ్యంబు లేక జీవించుచు మహాసర్పంబు తెఱంగున సంతోషంబున నాత్మారాముండై యెద్దియుం గోరిక బ్రదికెను సుగుణునికిం గల సుఖంబు గామలోభంబుల దశదిశలం బరిధావనంబు సేయువానికి సిద్ధింపదు పాదరక్షలు గలవానికి శర్కరా కంటకాదుల వలన భయంబు లేక మెలంగ నలవడుభంగిఁ గామంబువలన నివృత్తి గలవారికి నెల్లకాలంబును భద్రంబగు నుపస్థమునకును జిహ్వాదైన్యంబునకును బురుషుండు గృహపాలక శునకంబుకైవడి సంచరించుచు సంతుష్టి లేక చెడు సంతోషిగాని విప్రుని విద్యాతపోవిభవ యంశంబులు నిరర్థకంబులగు నింద్రియ లోలత్వంబున విజ్ఞానంబు నశించు సకల భూలోక భోగంబులు భోగించియు దిగ్విజయంబు సేసియు బుభుక్షా పిపాసల వలనఁ గామపారంబును హింస వలనఁ గ్రోధపారంబును జేరుట దుర్లభంబు

సంకల్ప వర్జనంబున గామంబును గామవర్జనంబునఁ గ్రోధంబును నర్థానర్థ దర్శనంబున లోభంబును నద్వైతానుసంధానంబున భయంబును నాత్మానాత్మ వివేకంబున శోకమోహంబులును సాత్త్వికసేవనంబున దంభంబును మౌనంబున యోగాంతరాయంబును శరీర వాంఛ లేమిని హింసయు హితాచరణంబున భూతజంబయిన దుఃఖంబును సమాధిబలంబున దైవిక వ్యథయుఁ బ్రాణాయామాదికంబున మన్మథవ్యథయు సాత్త్వికాహారంబుల నిద్రయు సత్త్వగుణంబున రజస్తమంబులును నుపశమంబున సత్త్వంబును గురుభజన కుశలుఁడై శీలంబున జయింపవలయు.

క. హరిమహిమఁ దనకుఁ జెప్పిన
గురువుఁ నరుఁడనుచుఁ దలఁచి కుంఠితభక్తిం
దిరుగు పురుషు శ్రమమెల్లను
కరిశౌచము క్రియ నిరర్థకంబగు నధిపా. 458

ఉ. ఈవనజాతనేత్రు బరమేశుమహాత్ముఁ బ్రధానపూరుషుఁ
దేవవరేణ్యు సజ్జనవిధేయు ననంతుఁ బురాణయోగి సం
సేవితపాదపద్ముఁ దమ చిత్తములఁ నరుడంచు లోకు లి
చ్ఛావిధిఁజూచు చుండుదురు సన్మతి లేక నరేంద్రచంద్రమా.

వ. వినుము షడింద్రియంబులలోన నొకటియందు దత్పరులై యిచ్ఛాపూరణ విధానంబులఁ జరితార్థుల మ్రైతి మనువారలు ధారణాభ్యాస సమాధి యోగం

బుల సాధింపలేరు, కృషి ప్రముఖంబులు సంసార సాధనంబులు గాని మోక్ష సాధనంబులు గావు కుటుంబ సంగంబునఁ జిత్తవిక్షేపంబగుఁ జిత్తవిజయ ప్రయత్నంబున సన్యసించి సంగంబు వర్జించి మితంబయిన భిక్షాన్నంబు భక్షించుచు శుద్ధ వివిక్త సమ ప్రదేశంబున నొక్కరుండు నాసీనుండై సుస్థిరత్వమునఁ బ్రణవోచ్చారణంబు సేయుచు రేచక పూరక కుంభకంబుల బ్రాణాపానంబుల నిరోధించి కామహతంబయిన చిత్తంబునఁ బరిభ్రమణంబు మాని కామవిసర్జనంబుసేసి మరలునంతకునిజనాసాగ్ర నిరీక్షణంబు సేయుచు నివ్విధంబున యోగాభ్యాసంబు సేయువాని చిత్తంబు గాష్ఠ రహితంబయిన వహ్ని తెఱంగున శాంతిం జెందుఁ గామాదులచేత వేధింపంబడక ప్రశాంత సమస్తవృత్తంబయిన చిత్తంబు బ్రహ్మసుఖసమ్మర్శనంబున లీనంబై మఱియు నెగయ నేరదు. 460

మ. ధరణీదేవుఁడు సన్యసించి యతియై ధర్మార్థకామంబులం బరివర్జించి పునర్విలంబమునఁ దత్ప్రారంభి యైనేని లో భరతింగ్రిక్కనకూడుమంచిదనుచుఁ భక్షించి జీవించు దు । ర్నరుచందంబున హాస్యజీవనుఁడగుఁ నానాప్రకారంబులఁ. 461

క. మలమునఁ గ్రిమియును బడుక్రియ
నిలఁబడునోడ లాత్మగాదు హేయంబనుచుం

దలఁతురు తజ్ఞులు వొగడుదు
రలసత నొడ లాత్మ యనుచు నజ్ఞు లితేశా. 462

ఆ. వ్రతము మానఁ దగదు వడుగుఁగుఱ్ఱనికిని
గ్రియలుమానఁ దగదు గృహగతునికిఁ
దపసి కూర నుండఁ దగదు సన్యాసికి
దరుణితోడిపొత్తు తగదు తగదు. 463

సీ. రథము మేనెల్ల సారథిబుద్ధి యింద్రియ
గణము గుఱ్ఱములు పగ్గములు మనము
ప్రాణాదిదశవిధ పవనంబు లిరుసు ధ
ర్మాధర్మగతులు రథాంగకములు
బహుళతరంబైన బంధంబు చిత్తంబు
శబ్దాదికములు సంచారభూము
లభిమాన సంయుతుం డయిన జీవుఁడు రథి
ఘనతర ప్రణవంబు కార్ముకంబు

తే. శుద్ధజీవుండు బాణంబు శుభదమైన
బ్రహ్మమంచిత లక్ష్యంబు పరులు రాగ
భయ మద ద్వేష శోక లోభ ప్రమోహ
మానమత్సరముఖములు మానవేంద్ర. 464

వ. ఇట్లు మనుష్యశరీర రూపంబయిన రథంబు దనవశంబు
సేసికొని మహాభాగవతచరణ కమలసేవానిశితంబయిన
విజ్ఞానఖడ్గంబు ధరించి శ్రీమన్నారాయణ కరుణావలోకన
బలంబున రాగాదిశత్రు నిర్మూలనంబు గావించి ప్రణవ

బాణాసనంబున శుద్ధజీవశరంబును సంధించి బ్రహ్మమనియెడి గుఱియందుఁ బడనేసి యహంకారరథికుండు రథికత్వంబుమాని నిజానందంబున నుండ వలయు నట్టి విశేషంబు సంభవింపని సమయంబున బహిర్ముఖంబు లయిన యింద్రియ ఘోటకంబులు బుద్ధిసారథి సహితంబులై స్వాభిమానరథికుని ప్రమత్తత్వంబు దెలిసి ప్రవృత్తిమార్గంబు నొందించి విషయ శత్రుమధ్యంబునం గూల్చిన. 465

ఆ. విషయశత్రులెల్ల విక్రాంతితోడ సా
రథిసమేతుఁ డయిన రథికుఁ బట్టి
యుగ్రతిమిర మృత్యుయుతమగు సంసార
కూపమధ్యమందుఁ గూల్తు రధిప. 466

వ. వినుము వైదికకర్మంబు ప్రవృత్తంబును నివృత్తంబును నన రెండు దెఱంగులయ్యె నందుఁ బ్రవృత్తంబునఁ బున రావర్తనంబును నివృత్తంబున మోక్షంబును సిద్ధించు బ్రవృత్త కర్మంబులోన నిష్టాపూర్తంబులన రెండు మార్గంబులు గల వందు హింసా ద్రవ్యమయ కామ్యరూపంబులయిన దర్శపూర్ణ మాస పశుసోమయాగ వైశ్వ దేవ బలి హరణ ప్రముఖంబులైన యాగాదికంబు లిష్టంబులు దేవతాలయ వనకూప తటాక ప్రముఖంబులు పూర్తంబులు ప్రవృత్తకర్మంబున దేహంబువిడచి దే హాంతరారంభంబునొందు దేహిహృదయాగ్రంబు వెలుంగ

వానితోడ నింద్రియంబులగూడి భూతసూక్ష్మ యుక్తుండై ధూమదక్షిణాయన కృష్ణపక్ష రాత్రి దర్శంబుల వలన సోమలోకంబుఁ జేరి భోగావసానంబున విలీన దేహుండై వృష్టిద్వారంబునఁ గ్రమంబున నోషధిలతాన్న శుక్లరూపంబులం బ్రాపించి భూమి యందు జన్మించు నిది పునర్భవ రూపంబున పితృ మార్గంబు నివృత్తకర్మ నిష్ఠుండయినవాఁడు జ్ఞానదీప్తం బులయిన యింద్రియంబులందుఁ గ్రియా యజ్ఞంబుల యజించి యింద్రియంబుల దర్శనాదిసంకల్ప మూలం బయిన మనంబునందు వికారయుక్తంబయిన మనంబును వాక్కునందు విద్యావిలక్షణయయిన వాక్కును వర్ణ సముదాయంబునందు వర్ణసముదాయంబును నకారాది స్వర త్రయాత్మకంబయిన యోంకారంబునందు నోంకా రంబును బిందువందు బిందువునునాదంబునందునాదంబును బ్రాణంబునందుఁ బ్రాణంబును బ్రహ్మమందు నిలుప వలయును దేవమార్గంబయిన యుత్తరాయణ శుక్లపక్ష దివాప్రాహ్ణ పూర్ణిమారాకల వలన సూర్యద్వారంబున బ్రహ్మలోకంబునందుఁ జేరి భోగావసానంబున స్థూలో పాధియైన విశ్వుండై స్థూలంబును సూక్ష్మంబునందు లయించి సూక్ష్మోపాధియైన తైజసుండై సూక్ష్మంబును గారణంబులందులయించి కారణోపాధియైన ప్రాజ్ఞుండై కారణంబును సాక్షిస్వరూపంబునందు లయించి

తురీయుండై సూక్ష్మలయంబునందు శుద్ధాత్ముండై యివ్విధంబున ముక్తుండగును.

ఆ. అమరనిర్మితంబులై యొప్పు పితృదేవ
సరణు లెవ్వఁ డెఱుఁగు శాస్త్రదృష్టి
నట్టివాఁడు దేహియై మోహమున నొందఁ
డతిశయించుబుద్ధి నవనినాథ. 468

వినుము దేహాదులకుఁ గారణత్వంబున నాదియందును నవధిత్వంబున నంతమందును గలుగుచు బహిరంగంబున భోగ్యంబును నంతరంగంబున భోక్తయు బరంబున పరంబును జ్ఞానంబున జ్ఞేయంబును వచనంబున వాచ్యమును నప్రకాశమునఁ బ్రకాశంబును నైనవస్తువునకు వేఱొండు లేదు ప్రతిబింబాదికంబు వస్తుత్వంబునం జేసి వికల్పితంబై తలంపంబడుభంగి నైంద్రియాకంబైన సర్వంబును సత్త్వంబున వికల్పితంబయి తోఁచుంగాని పరమార్థంబుగాదు దేహాదికంబులు మిథ్యాత్మకంబులు వానికి హేతువులైన క్షితిప్రముఖంబులకు మిథ్యాత్వం బగుట సిద్ధంబు పరమాత్మకు నవిద్యచేత నెంతదడవు వికల్పంబు దోఁచు నంత దడవును భ్రమంబునుం దోఁచు నవిద్యానివృత్తియైన సర్వంబును మిథ్య యని శాస్త్రవిధినిషేధంబులు కల లోపల మేలుకన్న తెఱంగగు భావాద్వైత క్రియాద్వైత ద్రవ్యాద్వైతంబులు మూఁడు గల వందుఁ బటతంతున్యాయంబునఁ గార్యకారణంబులందు వస్త్వైకత్వాలోచనంబు

సేసి వికల్పంబు లేదని భావించుట భావాద్వైతంబు మనో వాకాయకృతంబులైన సర్వకర్మంబును ఫలభేదంబు సేయక పరబ్రహ్మార్పణంబు సేయుట క్రియాద్వైతంబు పుత్ర మిత్ర కళత్రాది సర్వప్రాణులకుం దనకును దేహంబునకుం బంచభూతాత్మకత్వంబున భోక్త యొక్కండను పరమార్థత్వంబున సర్వకామంబుల యెడ నైక్యదృష్టి జేయుట ద్రవ్యాద్వైతంబు నేర్పున నాత్మ తత్త్వానుభవంబున నద్వైత త్రయంబును విలోకించి వస్తుభేద బుద్ధియుఁ గర్మభేద బుద్ధియు స్వకీయ పరకీయ బుద్ధియు స్వప్నంబులుగాఁదలంచిమునియైనవాఁడుమానవలయు.

క. వాదములు వేయు నేటికి
వేదోక్తవిధిం జరించు విబుధుఁడు గృహమం
దాదరమున నారాయణ
పాదంబులు గొలిచి ముక్తిపదమున కేఁగున్. 470

శా. భూపాలోత్తమ మీరుభక్తిగరిమస్ఫూర్తిన్ సనోజేక్షణ। శ్రీపాదాంబుజ యుగ్మమున్ నియతులై సేవించి కాదే మహా। గ్రాపత్సంఘములోనఁ జిక్కక సమస్తాశాంతనిర్జేతలై। యేపారంగ మఖంబు సేసితిరి దేవేంద్ర ప్రభావంబునన్. 471

—* నారదుని పూర్వజన్మ వృత్తాంతము. *—

వ. వినుము పోయిన మహా కల్పంబునందు గంధర్వులలోన నుపబర్హణుం డను పేర గంధర్వుండనైన నేను సౌందర్య

మాధుర్య గాంభీర్యాది గుణంబుల సుందరులకు బ్రియుం డనై క్రీడించుచు నొక్కనాఁడు విశ్వస్రష్టలైన బ్రహ్మలు దేవసత్త్రి మనియెడి యాగంబులోన నారాయణ కథలు గానంబు సేయు కొఱకు నప్సరోజనులను గంధర్వులనుం జీరిన, 472

ఆ. క్రతువులోని కేగు గంధర్వగణముతోఁ
గలసిపోయి విష్ణుగాథ లచటఁ
గొన్ని పాడి సతులఁగూడి మోహితుఁడనై
తలఁగి చనితి నంత ధరణినాథ! 473

క. వారిజగంధుల పొత్తున
వారింగ్గొనక తలఁగి వచ్చినబుద్ధిఁ
వా రెఱిఁగి శాప మిచ్చిరి
వారింపఁగరాని రోష వశమున నధిపా. 474

ఆ. పంకజాక్షు నిచటఁ బాడక కామినీ
గణముఁ గూడి చనిన కల్మషమున
దగ్ధకాంతి వగుచు ధరణీతలంబున
శూద్రజాతిసతికి సుతుఁడ వగుము. 475

వ. అని యిట్లు విశ్వస్రష్టలు శపించిన నొక్క బ్రాహ్మణ దాసికిఁ బుత్రుండనై జన్మించి యందు బ్రహ్మవాదు లయిన పెద్దలకు శుశ్రూష సేసిన భాగ్యంబున నిమ్మహా కల్పంబునందు బ్రహ్మపుత్రుండనై జన్మించితి. 476

ఆ. కౌశలమున మోక్షగతికి గృహస్థుఁ డే
ధర్మమాచరించి తగిలిపోవు
నట్టిధర్మమెల్ల నతివిశదంబుగాఁ
బలుకఁబడియె నీకు భవ్యచరిత. 477

మ. అఖిలాధారుఁ డజాదిదుర్లభుఁడు బ్రహ్మంబైన విష్ణుండు నీ । మఖమందర్చితుఁడై నివాసగతుఁడై మర్త్యాకృతిన్ సేవ్యుఁడై । సఖుఁడై చారకుడై మనోదయితుఁడై సంబంధియై మంత్రియై । సుఖదుండయ్యె భవన్మహామహిమ దాఁజోద్యంబు ధాత్రీశ్వరా!

వ. అనియిట్లు నారదుండు సెప్పిన వృత్తాంతంబయు విని ధర్మనందనుండు ప్రేమవిహ్వలుండై వాసుదేవునిం బూజించె నాసుదేవ ధర్మనందనులచేతఁ బూజితుండై నారదమునియు దేవమార్గంబునం జనియెనని శుక యోగీంద్రుండు పాండవ పౌత్రునకుం జెప్పెనని సూతుండు శౌనకాదులకుం జెప్పిన, 479

క. రాజీవ సదృశలోచన
రాజీవభవాది దేవ రాజవినుత వి
భ్రాజితకీర్తిలతావృత
రాజీవభవాండభాండ రఘుకుల తిలకా. 480

మాలిని. ధరణి దుహితృరంతా ధర్మమార్గాను గంతా
నిరుపమనయవంతా నిర్జరారాతిహంతా
గురుబుధసుఖకర్తా కుంభినీచక్రభర్తా
సురభయపరిహర్తా సూరిచేతోవిహర్తా. 481

గద్యము. ఇది పరమేశ్వర కరుణాకలితకవితా విచిత్ర కేసన మంత్రిపుత్ర సహజపాండిత్య పోతనామాత్య ప్రణీతం బైన శ్రీమహాభాగవతంబను మహా పురాణంబునందు ధర్మనందనునకు నారదుండు హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపుల పూర్వజన్మవృత్తాంతంబు సెప్పుటయు హిరణ్యకశిపు దితి సంవాదంబునుసుయజ్ఞోపాఖ్యానంబునుయమసల్లాపంబును బ్రహ్మ వరలాభ గర్వితుండైన హిరణ్యకశిపు చరిత్రం బును ప్రహ్లాద విద్యాభ్యాస కథయును ప్రహ్లాద హిరణ్య కశిపుల సంవాదంబును ప్రహ్లాదు వచనంబు ప్రతిష్ఠింప హరి నరసింహ రూపమున నావిర్భవించి హిరణ్యకశిపుని సంహరించి ప్రహ్లాదునకు నభయంబిచ్చి నిఖిలదేవతా నివహ ప్రహ్లాదాది స్తూయమానుండై తిరోహితుం డగు టయుఁ త్రిపురాసుర వృత్తాంతంబును నీశ్వరుండు త్రిపురంబుల దహించుటయు వర్ణాశ్రమ ధర్మ వివరణం బును ప్రహ్లాదాజగరసంవాదంబును స్వధర్మ ప్రవర్తకుఁ డగు గృహస్థుండు ముక్తుండగు మార్గంబు నారదుండు ధర్మజునకుఁ దెలుపుటయు నారదు పూర్వజన్మ వృత్తాంతంబును ననుకథలంగల సప్తమస్కంధము సర్వము సమాప్తము.

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు.

ప్రహ్లాదచరిత్రము

కఠినపదములకు అర్థములు.

అ

అనర్గళము=అడ్డులేనిది

అనీకము=సమూహము

అవారితులు=అడ్డపడనివారు

అదభ్రము=అధికము

అశ్రాంతము=ఎల్లప్పుడు

అస్రము=కన్నీరు

అంతకభూతుఁడు=మృత్యువువంటి వాఁడు

అజరామరభావము=ముసలితనము, చావు లేకుండుట

అమోఘము=వ్యర్థము కానిది, అధికము

అరాతి=శత్రువు

అట్టళ్ళు=కోట బురుజులు

అనన్య శరణ్యులు=వేఱు గతులు లేనివారు

అఖర్వము=తఱుఁగు లేనిది

అప్రమత్తుఁడు=ఏమఱకుండువాఁడు

అనుకంప=దయ

అసద్గ్రాహ్యము=చెడ్డదిగాఁ దెలియఁదగినది

అయస్కాంతము=సూదంటురాయి

అంధేందూదయములు=గ్రుడ్డివానికి చంద్రోదయములవంటివి

అకించన=ఉపాయము ఏదియు లేని

అర్భకుని=బాలుని

అఘనిచయము=చెడ్డవిషయముల గుంపు

అవసానము=ముగింపు

అతీతము=అతిక్రమించినది

అవికల్పితుఁడు=మారుపల లేనివాఁడు

అనిర్దేశ్యుఁడు=నిర్ణయింప వీలు లేనివాఁడు

అవనము=కాపాడుట

అపక్షీణత్వము=క్షీణతనొందని యున్కి

అపవర్గము=ముక్తి

అశని సంకాశము=పిడుగుతో సమానము

అస్మదీయంబయిన=నాదయిన

అభ్రంకషము=ఆకసము నొరయుచున్నది

అంహుఁడు=పాపముకలవాఁడు

అనసూయ=కోపము లేని

అనురూపంబుగన్=తగినటు

అపగత=నశించినది

ఆ

ఆక్రామిత = వ్యాపింపఁబడిన
ఆఖ్యానములు = కథలు
ఆలవాలము = పాదు
ఆభీలము = భయంకరము
ఆఖండలుఁడు = ఇంద్రుఁడు
ఆపన్నతను = బాధను
ఆహూయమానుఁడు = పిలువఁబడినవాఁడు
ఆటోపము = విజృంభణము
ఆతురన్ = బాధపడుదానిని
ఆభీరులు = గొల్లలు
ఆవర్తము = సుడి
ఆంత్రమాలిక = ప్రేవుల మాలిక
ఆమములు = అపక్వములు

ఇ

ఇంధనము = కట్టె
ఇభ్యుఁడు = శ్రేష్ఠుఁడు
ఇంద్రియానీకమున్ = ఇంద్రియముల సముదాయమును
ఇద్ధ = శ్రేష్ఠమైన

ఈ

ఈశానుఁడు = భగవంతుఁడు
ఈషత్ = కొంచెము

ఉ

ఉత్పాదించి = పుట్టించి
ఉత్కంఠత = వేగిరపాటు
ఉద్దామ = ఎక్కువయిన
ఉర్వీరుహము = చెట్టు
ఉద్ధతి = గర్వము
ఉజ్జాతమయ్యెన్ = పుట్టెను
ఉపరంతవ్యుండు = నిలిపివేయదగినవాఁడు
ఉన్ముఖుగావించును = ఎదురుగా నిలుపును
ఉపక్రాంతిన్ = కూడికతో
ఉద్యుక్తులు = ప్రయత్నించినవారు
ఉల్లంఘించి = తిరస్కరించి
ఉన్మూలింపుము = త్రెంపివేయుము
ఉత్కరము = సమూహము
ఉదగ్రము = అధికము
ఉద్దీపించునే = ప్రకాశించునే
ఉరగము = పాము
ఉపాదాన కారణము = హేతుభూతము

ఎ

ఎడరుచోట = ఆపత్కాలమున
ఏకాంతులు = అంతరంగభక్తులు
ఏక్రియన్ = ఎట్లు
ఏతద్విశ్వము = ఈ ప్రపంచము
ఏచక్కటిన్ = ఏస్థలమునందును

ఔ

ఔదల = శిరస్సు

క

కంటకము = ముల్లు
కండూతి = దురద
కంపమాన = వణకుచున్న
కకుప్పులు = దిక్కులు
కరాళము = భయంకరము
కటములు = చెక్కిళ్ళు

కటాహము=కడవ
కర్కశము=కఠినము
కుఠోరకరుడు=బలముగలవాఁడు
కరిశౌచము=ఏనుఁగు నీరుచల్లుకొనుట
కల్పాంతము=ప్రళయకాలము
కరాళించి=బొబ్బరించి
కళలన్=కోరడాలచే
కామదుండు=కోర్కులిచ్చువాఁడు
కారుణ్యము=దయ
కాలచోదితము=కాలముచే ప్రేరేపింపఁబడినది
కాహళము=బాకా
కీలు=ఉపాయము
కీచకము=వెదురు
కుంభిని=భూమి
కుంభీనస=ఆదిశేషుని
కుంఠితము=అణఁగిపోయినది
కుంఠీకృతులు=వ్యర్థులుగాఁ జేయఁ బడినవారు
కుతలము=భూమి
కుటజము=కొడిసెచెట్టు
కుఠారము=గొడ్డలి
కులదీపకుఁడు=కులమును ప్రకాశింపఁ జేయువాఁడు
కుడ్యము=గోడ
కురరి=లకుముకి పక్షి
కుహనాన్వితుఁడు = కపటము గలవాఁడు
కేసరి=సింహము
కైవర్తకులు=చెంబడివాండ్రు
క్రోడసద్గంధంబుల్=పందికి మంచి గంధములవంటిది
క్రతువు=యజ్ఞము
క్రందుకొను=కలఁత జెందు
కృతఘ్నావలి=మేలు చేసినవారిని మఱచునట్టివారు
కృశలు=ప్రకాశింపనివి
కృపాళుఁడు=అంతరియందు దయ గలవాఁడు
కృశానుఁడు=అగ్నిహోత్రుఁడు

ఖ

ఖడ్గము=కత్తి
ఖలజన్మము=దుష్టజన్మము
ఖర్వటము=పాలెము
ఖద్యోతుఁడు=సూర్యుఁడు
ఖండించి=నశింపఁజేసి
ఖేటము=వేట

గ

గజరిపు=సింహము
గతాసులు=మరణించినవారు
గాఢము=దృఢము
గండశిలలు=పెద్దరాళ్ళు
గంతవ్యుఁడు=పోఁదగినవాఁడు
గుణవ్యతికరము=గుణములు హెచ్చుతగ్గు గలది
గుంపించెదు=అతిక్రమించెదవు
గ్రంథాఖ్యాపనముల్=గ్రంథములను జెప్పుటవంటివి
గ్రాహ్యములు=తెలియఁదగినవి
గోపధ్వజుఁడు=వృషభధ్వజము గలవాఁడు

ఘ

ఘటపటాదులు=కుండలు, గుడ్డలు మున్నగునవి
ఘస్రములు=పగళ్ళు
ఘ్రాణము=ముక్కు
ఘుష్యమాణ=ఘోషించుచున్న
ఘోషము=గొల్లపల్లె, ధ్వని
ఘోరాహవక్షోణి=క్రూరమైన యుద్ధభూమి
ఘోటకము=గుఱ్ఱము

చ

చక్కడఁతున్=సంహరింతును
చక్రి=చక్రము గల విష్ణువు
చక్కడిచె=చంపె
చర్వితచర్వణులయినవారికి=అనుభవించిన విషయములనే మరల ననుభవించువారికి
చతుర్వింశతి=ఇరువదినాలుగు
చాగింపఁడు=పంపఁడు
చంక్రమ్యమాణ=దాటులు పెట్టుచున్న
చంక్రమణము=దాటుట
చాంచల్యమాన=చలించుచున్న
చిరతరము=బహుకాలము
చిబుకంబు=గడ్డము
చీమగమి=చీమలగుంపు
చుంచు=జుట్టు

జ

జఠరము=కడుపు
జంగమస్థావరములు=చరాచరములు
జంజన్యమానంబులు=ఊరక పుట్టుచున్నవి
జంఘన్యమానము=పోఁగొట్టబడినది
జాలము=సముదాయము
జాడ్యము=అజ్ఞానము
జాగరణము=జాగ్రత్త
జాజ్వల్యమానము=మండుచున్నది
జ్వాలాయమాన=సెగలను బోలుచున్నవియు
జిహ్వ=నాలుక
జీమూతము=మేఘము
జేగీయమానుఁడు=ప్రకాశించుచున్నవాఁడు

డ

డగ్గఱెదవు=సమీపించెదవు
డింభకులు=పిల్లలు

త

తంతన్యమాన=సూత్రములగుచున్న
తంతువర్గము=దారములగుంపు
తటిల్లత=మెఱపుతీగ
తత్త్వము=జ్ఞానము
తత్పరత్వము=ఆసక్తి
తన్మయుఁడై=భగవత్స్వరూపము నినయించువాఁడై
తనుతర=మిక్కిలితక్కువయగు
తమస్వినీచరుఁడు=రాక్షసుఁడు
తరంగిణులు=సాధారణపుటేళ్ళు
తరణి=ఓడ
తరలతరాయమాణ=చలించుచున్నదియగు

తర్జింపంగా = బెదరింపఁగా
తర్షము = ఇచ్ఛ
తారుణ్యము = యౌవనము
తిక్తము = చేదు
తెరలగా = బెదరిపరుగెత్తునట్లు
త్రిసప్త = ఇరువదియొకటి
తృష్ణ = ఆశ

ద

దనుజకుంజర = రాక్షసశ్రేష్ఠుడా
దశనచ్ఛదము = పెదవి
దర్వి = తెడ్డు
దర్శ = అమావాస్య
దంభోక్తులు = స్వల్పపు పలుకులు
దక్షులు = నేర్పుగలవారు
దళితము = పగులగొట్టఁబడినది
దంభకులు = దోషముగలవారు
దందహ్యమానము = మిక్కిలి కాల్చఁబడినది
దంశవ్రాతము = దోమలగుంపు
దండతాడితము = కొయ్యతోఁ గొట్టఁబడిన
దంభోళి = వజ్రాయుధము
దంష్ట్రి = వరాహము
దావదహనము = కార్చిచ్చు
దారువు = కట్టె
దిగీశవ్రాతము = దిక్పాలురసమూహము
దిగిభములు = దిగ్గజములు
దుడుకని = దుష్టుని
దురవగాహంబు = తెలిసికొనశక్యముకానిది
దురవలోకనీయము = చూచుటకు శక్యముకానిది
దురాత్మదరతుఁడు = చెడ్డపనియందిచ్ఛగలవాఁడు
దురితి-|-ఉన్మేషము = చెడునడత
దుర్మేధగా = దుష్టబుద్ధిచేత
దుష్టమగు = దోషసహితమగు
ద్రుమము = చెట్టు
దైవికార్థచయము = దైవప్రయోజనసమూహము
దైత్యాగ్రభవులు = రాక్షసబాలురు
ద్రోణి = మధ్యప్రదేశము
దోషాకులేంద్రుండు = నిశాచరపతి
దోషాచరుఁడు = రాక్షసుఁడు
దోర్బలినులు = భుజబలమున నడఁగినవారు

ధ

ధన్యతముఁడు = కృతార్థుఁడు
ధమనీవితానంబు = నరముల సముదాయము
ధార = అంచు
ధిక్కరించి = తిరస్కరించి
ధారేయ = వహించిన
ధ్యేయము = ధ్యానముచేయఁదగినది

న

నక్తంచరులు = రాక్షసులు
నాళము = నాడి
నిశిత = మిక్కిలి వాడియగు
నిబిడము = దట్టము
నిర్మథనము = హరించునది

నివిష్టులు = చేరినవారు
నిహతుఁడు = చంపఁబడినవాఁడు
నిమిషము = రెప్పపాటు
నిర్జరులు = దేవతలు
నిలింపులు = దేవతలు
నిశలు = రాత్రులు
నిమీలిత = మూయఁబడిన
నిపుణత = నేర్పు
నిజేచ్ఛ = స్వబుద్ధి
నిర్ణయింపరాని = నిశ్చయింపజాలని
నిశాటసుతులు = రాక్షస బాలురు
నిర్గమద్వారము = వెలుపలికిఁబోవు గుమ్మము
నిస్త్రైగుణ్య లక్షణంబు = సత్త్వరజస్తమోగుణములు లేని లక్షణములు
నిష్కంటకవృత్తి = భీతిలేనిరీతి
నిర్భీకుఁడు = భయములేనివాఁడు
నిర్ఘాతసంఘము = పిడుగుల గుంపు
నిర్ఘోషము = ధ్వని
నికాశము = సమానము
నిరవకాశము = ఎడము లేనిది
నిమ్నగ = నది
నిర్గళిత = జారిన
నిస్త్రింశము = దయ
నిరుద్ధములు = క్రమ్మఁబడినవి
నీరంధ్రము = సందులేనిది
నీరదము = మేఘము
నీహారము = మంచు
నీతిపారగుఁడు = తుదముట్ట నీతి తెలిసినవాఁడు
నెగులు = బాధ
నైజమనీష = స్వభావముచేత నేర్పడిన బుద్ది

ప

పంచాననము = సింహము
పదవి = మార్గము
పటలము = సముదాయము
పవనకుంభితచర్మభస్త్రి = గాలిచేత నిండినతోలుతిత్తి
పరివేధించుట = బాధపెట్టుట
పరిచ్ఛదములు = పైకప్పులు
పరిగృహ్యమాణము = అంగీకరింపబడినది
పరిస్ఫోటితము = చీలినది
పానీయము = నీరు
పాకారి = ఇంద్రుఁడు
పాటిల్లుట = కలుగుట
పాదము = ఒడ్డు
పాంథులు = బాటసారులు
పిపీలికలు = చీమలు
పుంభావమైన వానిక్ = పురుషస్వరూపముగా నున్నదో యనునట్లున్నవాఁడు
పుంజము = సమూహము
పులకలు = గగుర్పాటులు
పుల్కసులు = బోయలు
ప్రకృతి = దేహము
ప్రప = చలివెందర
ప్రణయము = భక్తి, ప్రేమ
ప్రతిపక్షులు = విరోధులు
ప్రతివీరుడు = విరోధి
ప్రభంజనము = వాయువు

ప్రయాసగమ్యము = కష్టముచేత దొర
కునది
ప్రస్థానము = ప్రయాణము, ఉనికిపట్టు
ప్రసూతి = కాన్పు
ప్రువ్వాదు = పుచ్చిపోదు

ఫ

ఫణులు = పడగలు
ఫాలము = నొసలు

బ

బంభజ్యమానమగు = భాగింపఁబడిన
దగు
బంధురాజి = బంధుసముదాయము
బహుమాయుఁడు = అధికమాయలు
గలవాఁడు
బాణాసనము = విల్లు
బుద్ధివికల్పము = భేదబుద్ధి
బుభుక్షాపిపాసలు = ఆకలినీరువట్టులు
బురుడ = బుడుబుడక్కలు
బృందారకులు = దేవతలు

భ

భవశతములు = నూరుజన్మములు
భగ్నుఁడు = ఆపదనుబొందినవాఁడు
భద్రమంచు = మంచిదని
భస్మహవ్యములు = బూడిదలో వేల్పఁ
బడిన హవ్యములు
భల్లము = ఈటె
భంగురము = నాశనము
భాగధేయుఁడు = పుణ్యముగల
వాఁడు
భాగవతులు = భగవద్భక్తులు
భిన్నులు = వైషమ్యమును బొందిన
వారు
భిల్లులు = [redacted]
భూయిష్ఠము = అధికము
భ్రంశము = చలనము
భ్రుకుటి = కనుబొమ
భృత్యులు = సేవకులు
భ్రాంతుఁడు = తెలివిలేనివాఁడు

మ

మఖము = యజ్ఞము
మదనము = మంగచెట్టు
మదలి = గర్వముచే నిండినవాఁడు
మనస్కుఁడు = మనస్సు గలవాఁడు
మధురాయమాణము = ప్రీతినిగలి
గించునది
మహిళ = స్త్రీ
మస్తకము = తల
మయూఖజాలము = కిరణ సము
దాయము
మంతవ్యుఁడుగాడు = ఇష్టుఁడుగాడు
మంతనంబునన్ = రహస్యముగా
మంజీరము = కాలియందె
మాతంగజాతులు = మాదిగజాతి
వాండ్రు
మాతంగము = ఏనుఁగు
మిథ్య = అసత్యము
ముక్త = విడువఁబడిన
ముక్తాఫలము = ముత్యము
ముఖర = మొదలుగాఁగల

ముఖరిత = మ్రోగుచున్న
ముముక్షువు = మోక్షమును గోరినవాఁడు
ములుకులు = బాణములు
మురజము = మద్దెల
ముష్టిపరిమేయము = పిడికిలిలో నడఁగునది
మేధ = తెలివి
మేఖల = మొలనూలు
మైరేయము = మద్యము

య

యత్కించిద్భీతి = కొంచెమైనను భయము
యథార్థము = తథ్యము
యాగము = యజ్ఞము
యాతుధాననికురుంబము = రాక్షసులగుంపు
యూథము = గుంపు
యోధ = యుద్ధవీరుఁడు
యోషా = స్త్రీ

ర

రజక = చాకలి
రక్షోబాలురకై = రాక్షసుల పిల్లలను
రంహునకై = వేగముగలవానికి
రిత్తజాలి = వృథాభిమానము
రోచులు = కాంతులు
రోరుధ్యమాన = నిరోధింపఁబడిన
రోమాంచులు = గగుర్పాటుగలవారు
రోదోంతరాళము = భూమ్యంతరిక్ష మధ్యప్రదేశము

ల

లంఘనము = దాటుట
లవిత్రము = కొడవలి
లవిత్రాయమాణము = కొడవలి యగుచున్నది
లక్షించుట = చూచుట
లక్షింపరాని = గుర్తింపరాని
లాంగలాయమాన = నాగలి యగుచున్నదియు
లాఘవము = లఘుభావము
లుబ్ధకుఁడు = కిరాతుఁడు
లేలిహానము = పాము
లోభవంతులు = ఆసయందాసక్తులు

వ

వంశము = వెదురుకులము
వన్యసత్త్వము = అడవిజంతువు
వపుః = శరీరము
వలను = నేర్పు
వలగొను = ప్రదక్షిణముచేయు
వయఃపాకంబులతోడ = వయస్సు ముదురఁగనే
వత్సలత = ఆసక్తి
వర్గత్రితయము = ధర్మార్థకామములు
వర్మము = కవచము
వళి = ముడుత
వక్త్రము = నోరు
వ్యథనము = నొగొట్టునది
వ్యతీపాతము = గృహము
వ్రశ్చనము = వ్రచ్చివేయునము
వృకము = క్రూరమృగము

వాక్పారుష్యము=తిట్టు
వామలూరువు=పుట్ట, వల్మీకము
వాంఛితములు=కోరఁబడినవి
వ్యావృత్తి=చేయుట
విదళించుట=త్రుంచుట
విటపము=కొమ్మ
విటంకము=చూరుకొణిగె
వితానము=మేలుకట్టు
వికటీకృతదక్షిణము=వికటముగా చేయుటయందు నేర్పుగల
విద్రుమము=పగడము
విశ్వంభర=భూమి
విగ్రహము=విరోధము, శరీరము
విషణ్ణుఁడై=దిగులుపడినవాఁడై
విశంకుఁడు=జంకు లేనివాఁడు
విలేఖనచుంచు=దున్నుటయందు సమర్థమైన
విస్రంభములు=భక్తులు
విస్రంభము=వధోద్యోగము
వెక్కురు=దుష్టుఁడు
వేల్లాయమాన=చుట్టివచ్చుచున్న

శ

శకుంతములు=పక్షులు
శక్రచాపము=ఇంద్రధనుస్సు
శబరుఁడు=ఎఱుకువాఁడు
శమనుఁడు=యముఁడు
శర్మ్యులు=క్షేమము గలవారు
శాపావధి=శాపాంతము
శాబకుని=చిన్నవానిని
శిఖి=అగ్ని
శిలవృత్తి=ఉంఛవృత్తి (వెన్ను లేరు కొనుట)
శుద్ధక్షాంతి=నిర్మలమైన ఓర్పు
శేముషీ=బుద్ధి
శైవాలము=నాచు
శైశవము=బాల్యము
శోధించి=ఏర్పఱచి
శోషణములు=ఎండించునవి
శోషింపఁగ=ఆరునట్లు
శ్వపచుఁడు=చండాలుఁడు
శృంఖలానిచయము=సంకెలల సముదాయము

ష

షోడశ=పదునాఱు

స

సదృక్షము=సమానము
సరఘలు=తేనెటీఁగలు
సర్వగతుఁడు=అన్నిటియందుండు వాఁడు
సర్వదర్శనుఁడు=అన్నింటిని గను వాఁడు
సర్వంకషము=సమగ్రము
సటలు=జడలు
సమహితత్వము=భేదము లేని నడవడిక
స్వసేనల=తమబలములు
సమ్మర్గనము=కలిమి
సముత్పద్యమాన=సంభవించుచున్న
సముత్కీర్యమాణము=మిక్కిలికప్పు చున్నది

సటాజాలము=జూలు వెండ్రుకల గుంపు
సహాధ్యాయులు=కూడఁ జదువువారు
సార్థము=అర్థముతోఁగూడిన
సానువు=చరియ
సాంపరాయికము=పరలోక సంబంధము
స్రస్తము=జారినది
సంసృతి=సంసారము
సంహృతికర్ములు=కర్మములు జంపినవారు
సంసరణ=పుట్టుక
సంవేద్యాంశంబులు=తెలిసికొనఁదగినవిషయములు
సంస్కారము=పని
సంశీర్ణంబులు=వదలిపోవునవి
సంధానములు=కలుగఁజేయునవి
సంఘాతము=సమూహము
సందష్టము=కరవబడినది
సంసిక్తము=తడుపఁబడినది
స్నిగ్ధము=నునుపు
సుపర్వులు=దేవతలు
సోత్కంఠుఁడు=మిక్కిలి కోరికగలవాఁడు
హాల=మద్యము
హుతాశనుఁడు=అగ్నిహోత్రుఁడు
హేతి=కత్తి, అగ్నిజ్వాల
హేలాకృష్టము=విలాసముచే లాగఁబడినది
హృదయగతుఁడు=మనస్సును పొందినవాఁడు

క్ష

క్షాంతి=ఓర్పు
క్షితిజాతము=చెట్టు
క్షేత్రజ్ఞుఁడు=జీవుఁడు

శ్రీ సుదర్శన ప్రింటింగ్ ప్రెస్, 7122-జనరల్ బజార్, సికింద్రాబాదు.